ἐλεύθερα Γράμματα

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΗΣ ΖΩΝΤΑΝΗΣ ΣΚΕΨΗΣ

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ ΚΑΘΕ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΒΟΥΚΟΥΡΕΣΤΙΟΥ 6ᵉ (ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ "ΑΕΤΟΣ") ΤΗΛ. 21-081

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΦΩΤΙΑΔΗΣ

ΑΘΗΝΑ, ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 17 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1945
ΤΙΜΗ ΔΡΧ. 80 —— ΑΡΙΘΜΟΣ 15

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ν. ΚΑΤΗΦΟΡΗ: Ὄνειρα...
ΔΗΜ ΦΩΤΙΑΔΗ: Ἐπανάσταση
Ν. ΒΕΗ, Ι. Μ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ: Τὰ μεταπολεμικὰ προβλήματα
ΜΑΓΚΑ ΦΟΓΤ: Ἡ δίκη τοῦ Μουσσολίνι
ΑΓΓ. ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΥ: Ξεκινώντας
Ν. ΚΑΤΗΦΟΡΗ: Ὁ κλέφτης τῆς γαλέτας
ΚΩΣΤΑ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗ: Ἕνα γράμμα τοῦ Ὀδυσσέα Ἀνδρούτσου
Η ΑΠΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΡΗΓΑ
ΡΟΖΕ ΜΙΛΛΙΕΞ: Georges Bernanos
ΜΙΝΟΥ ΔΟΥΝΙΑ: Ἡ συμφωνικὴ ὀρχήστρα Ἀθηνῶν
ΚΩΣΤΑ ΖΑΡΟΥΚΑ: Ποίηση
ΛΑΜΠΡΟΥ ΘΑΛΑΣΣΗ: Κρατητήριο
ΓΡΗΓ. ΠΑΛΜΙΔΗ, ΜΙΜΗ ΠΟΛΙΤΟΠΟΥΛΟΥ, ΓΙΑΝ. ΚΛΕΩΠΑ: Ποιήματα
ΒΑΣ. ΡΩΤΑ: Ὁ ἀγώνας στὰ ἑλληνικὰ βουνὰ
ΑΠΟΣΤ. ΡΑΠΕΣΗ: Ναυάγιο τοῦ α/π «Μαριόγκα»
ΝΙΚΟΛΑΙ ΤΙΧΟΝΩΦ: Ἡ πολιορκία τοῦ Λένινγκραντ
Λ. ΚΟΥΚΟΥΛΑ, Γ. ΒΑΛΕΤΑ: Κριτική
Η ΤΕΧΝΗ ΤΩΝ ΑΓΩΝΙΣΤΩΝ ΤΗΣ Μ. Α.

ΟΝΕΙΡΑ...

Τοῦ Ν. ΚΑΤΗΦΟΡΗ

Πᾶνε ἀπὸ τότε κάμποσες ντουζίνες ἑκατομμύρια χρόνια... Καὶ θυμᾶμαι! Ἤμουνα κι' ἐγὼ ἀνάμεσα σ' ἕνα πλῆθος τυχοδιῶχτες τοῦ πελάγου, ποὺ μετανάστευαν στὴ στεριά. Ἕνα κῦμα ἀγριεμένο μὲ τίναξε στὴν ἀχτή, σκορπίζοντας πάνωθέ μου βροχὴ τὸν ἄσπρο του ἀφρό. Πόσο παράξενο μοῦ ἤτανε νὰ πατάω σ' αὐτὴ τὴ στέρεα γῆ... Δὲν τὴν ἤξερα καθόλου καὶ βέβαια δὲν ἔμοιαζα καθόλου, μ' αὐτὸ ποὺ εἶμαι σήμερα.

Σήμερα εἶμαι ἕνας ἄνθρωπος γυμνός, ποὺ λιάζεται στὸ γιαλό, ὕστερ' ἀπ' τὸ μπάνιο... Ὁ ἥλιος μοῦ θαμπώνει τὰ μάτια καὶ μὲ ρίχνει σὲ μιὰ νάρκη γλυκειά. Σὲ λίγο θὰ ντυθῶ, θὰ πάρω τὸ λεωφορεῖο καὶ θὰ γυρίσω στὸ σπίτι μου. Εἶμαι βέβαιος γιὰ τὸν ἑαυτό μου. Μὰ τότε, ὅλα μοῦ ἦταν ἄγνωστα καὶ νέα... Γυμνὸς καὶ τότε εἶχα μιὰν ὄψη φριχτὴ κι' ἔμοιαζα πιὸ πολὺ μ' ἕνα μεγάλο βάτραχο... Μπουσουλώντας, ἔβγαλα τὶς πρῶτες μου τρομαγμένες φωνές. Αὐτὸς ὁ γιαλὸς ἤτανε γιὰ μένα τὸ κατώφλι τοῦ Ἀπείρου. Κι' ἔπρεπε νὰ βολευτῶ γιὰ νὰ ζήσω. Σ' ἑκατομμύρια χρόνια, ποὺ πέρασαν, ἔζησα καὶ πέθανα χιλιάδες φορές, ἄλλαξα μορφή, σηκώθηκα στὰ πόδια μου καὶ βάλθηκα νὰ γίνω κύριος τοῦ Κόσμου. Βρῆκα τὴ φωτιὰ καὶ πέτυχα κι' ἄλλα πολλά... Μὰ στὴν πορεία μου ἔστεκε πάντα ἕνα ἐμπόδιο: ἡ Σκλαβιὰ τοῦ ἀνθρώπου στὸν ἄνθρωπο!

Καὶ νὰ τώρα, λίγος καιρὸς πάει, ποὺ τέλειωσα ἕνα μεγάλο πόλεμο μὲ τὸ φασισμό... Βγῆκα πιὸ δυνατὸς ἀπὸ κάθε φορά! Γιατὶ στὸ μεταξὺ κέρδισα μιὰ δύναμη πιὸ μεγάλη κι' ἀπὸ τὴ φωτιά: ἐκείνη ποὺ δίνει ἐνέργεια στὸν Ἥλιο. Ὡς τώρα τὴν ἔκλεινα σὲ μπόμπες. Αὔριο θὰ τὴ βάλω σὲ μηχανές. Αὐτὲς θ' ἀλλάξουν ἄλλη μιὰ φορὰ τὴν ὄψη τοῦ κόσμου. Θ' ἀκολουθήσει πίσω τους μιὰ Ἀνθρωπότητα λεύτερη ἀπ' τὸν ἄνθρωπο. Λυτρωμένη γιὰ πάντα ἀπ' τοὺς δικούς της σπαραγμούς, θὰ ὑποτάξει ὁριστικὰ καὶ γιὰ πάντα τὴ Φύση...

Μερικὲς ἑκατοντάδες χρόνια θὰ περάσουν! Καὶ θὰ ξανάρθω σ' αὐτὸ τὸ γιαλό! Θὰ πάρω τότε τὸ μπάνιο μου καὶ θὰ καθίσω στὸν ἥλιο. Κάποιο ἄσπρο λεωφορεῖο θἆναι ἕτοιμο γιὰ νὰ μὲ πάει στὸ σπῆτι μου, ποὺ εἶναι τώρα σὲ κάποιὸ ἄστρο μακρυνό. Καὶ θ' ἀρχίσω πάλι νὰ ὀνειρεύομαι! **Ποιὸς ξέρει τί...**

ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ

Τοῦ Δημήτρη ΦΩΤΙΑΔΗ

Μιὰ ἐπανάσταση. Μιὰ ἀπὸ κεῖνες τὶς ἐπαναστάσεις ποὺ σημαδεύουν τὴν πορεία τῆς ἀνθρωπότητας. Ἀνάλογοι τέτοιοι σταθμοὶ στάθηκαν ἡ ἀνακάλυψη τῆς φωτιᾶς, τοῦ τροχοῦ, τοῦ ἀτμοῦ, τῆς μπενζίνας. Ἡ φωτιὰ λύτρωσε τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὴν ἄξενη ὡς τότε μοῖρα του, ὁ τροχὸς ἐπέτρεψε τὴν πρώτη σὲ μεγάλη κλίμακα ἐπικοινωνία, ὁ ἀτμὸς τὴν ἀνάπτυξη τῆς βιομηχανίας, ἡ μπενζίνα τὴν κατάχτηση τῆς ἀπόστασης. Τώρα, ἡ τρομαχτικὴ δύναμη ποὺ παράγεται ἀπὸ τὴ διάσπαση τοῦ «ἀτόμου», θὰ ἐπιτρέψει στὸν ἄνθρωπο νὰ κυριαρχήσει ὅπως ποτὲ ἄλλοτε πάνω στὴ φύση. Τοῦ χαρίζει ἱκανότητες σχεδὸν μαγικές, ποὺ οὔτε ὁ πιὸ φαντασιοκόπος ἀλχημιστὴς τοῦ Μεσαίωνα δὲ θὰ μποροῦσε νὰ τὶς ὀνειρευτεῖ.

Γιὰ τὴν τελειοποίηση τῆς ἐφεύρεσης αὐτῆς, ποὺ σημειώνει τὴν ἀπαρχὴ μιᾶς νέας ἐποχῆς, ἐργάστηκαν δεκάδες ἐπιστήμονες ἀπ' ὅλες τὶς προηγμένες χῶρες. Χωρὶς τὴν ἀνακάλυψη τοῦ ραδίου

(Συνέχεια στὴ σελίδα 2)

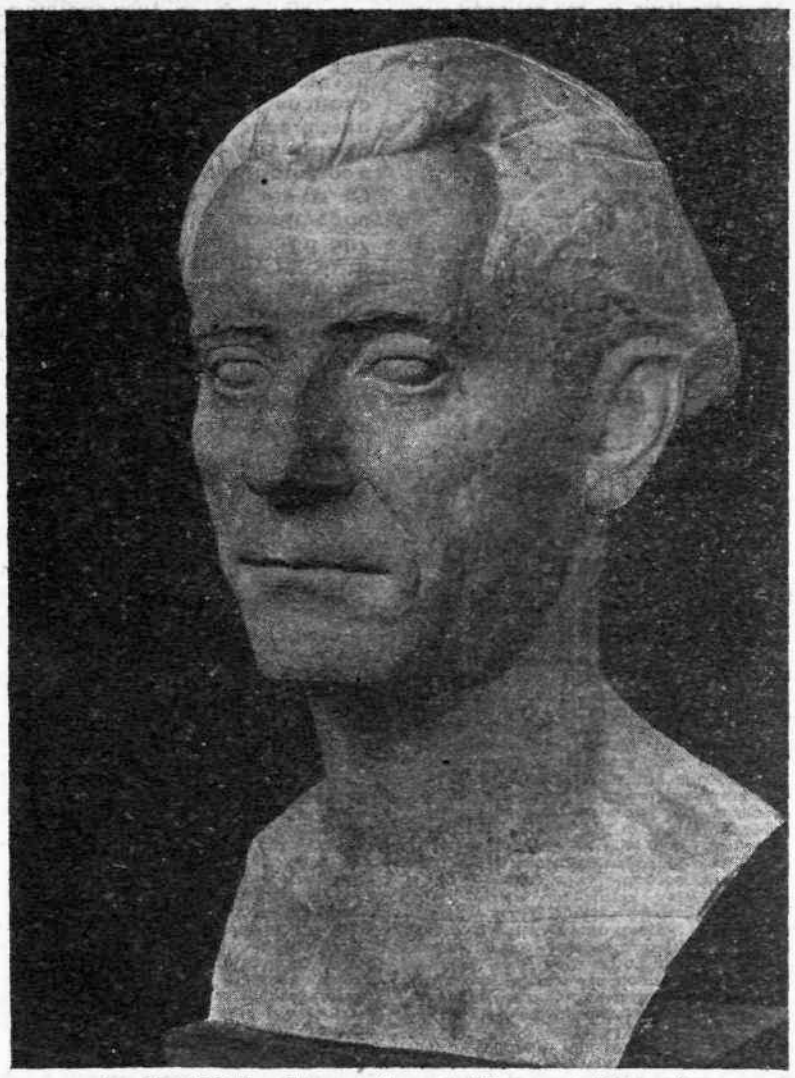

Α. ΜΑΚΡΗ: Προτομὴ τοῦ ἠθοποιοῦ Γιαννίδη.

Χρονικὰ

Ο ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ

Δὲ φαίνεται νἆναι μόνο ὁ μήνας τῶν κυνικῶν καυμάτων, μὰ καὶ ὁ κρίσιμος μήνας γιὰ τὶς συνταγματικὲς ἐλευθερίες τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Στὶς 4 Αὐγούστου 1936 μὲ τὴ δικαιολογία τῆς ἐπιβολῆς τῆς τάξης καὶ τῆς ἀσυμφωνίας τῶν κομμάτων ἐπεβλήθηκε ἡ δικτατορία τοῦ Μεταξᾶ. Στὶς 11 Αὐγούστου 1945, μὲ τὶς ἴδιες ἀκριβῶς δικαιολογίες, σχηματίστηκε ἡ «δεύτερη» Κυβέρνηση Βούλγαρη, ποὺ ὅπως δήλωσε ξεκάθαρα ὁ ἴδιος, δὲ στηρίζεται παρὰ μονάχα στὴ θέληση τοῦ Ἀνώτατου ἄρχοντα. Αὐτό, σ' ὅλες τὶς γλῶσσες τοῦ κόσμου, λέγεται πραξικόπημα. Περνοῦμε μιὰ νέα ἐποχὴ ποὺ δὲ διαφέρει παρὰ μονάχα στοὺς τύπους ἀπὸ τὴ Μεταξικὴ δικτατορία. Ἡ θέληση τοῦ λαοῦ, ὅπως ἐκφράστηκε ἀπ' ὅλα τὰ δημοκρατικὰ κόμματα, περιφρονήθηκε μὲ τὸν πιὸ αὐθαίρετο τρόπο. Δὲν εἴμαστε ὅμως οὔτε λαὸς κούληδων οὔτε λαὸς κάφρων. Εἶναι αἶσχος γιὰ τὸν μεταπολεμικὸ κόσμο ν' ἀνέχεται τὴν ἐπιβολὴ τέτοιου ἀντιδημοκρατικοῦ καθεστῶτος ἀπάνω σ' ἕνα λαό, ποὺ θυσίασε τὰ πάντα γιὰ τὴ νίκη τῆς ἐλευθερίας. Κάτω ἀπὸ τὶς συνθῆκες αὐτὲς ὁποιεσδήποτε ἐκλογές, θὰ εἶναι μιὰ κωμωδία χειρότερη κι' ἀπὸ αὐτὸ ἀκόμα τὸ περίφημο δημοψήφισμα τοῦ Κονδύλη. Τότε τοὐλάχιστο ὑπῆρχαν ἐκλογικοὶ κατάλογοι, ἐνῶ τώρα ἡ νοθεία ἄρχισε ἀπὸ αὐτούς. Εἶναι ζήτημα ἂν στοὺς δέκα δημοκρατικοὺς πολῖτες ἕνας ἔχει τὰ «μέσα» νὰ ἐγγραφεῖ σ' αὐτούς. Κι' ὅμως διακηρύττουμε «τὴν ἐλευθέραν ἀνόθευτον καὶ γνησίαν ἔκφρασιν τῆς λαϊκῆς θελήσεως». Τί εἰρωνεία!

«ΕΛΛΗ»

Στὶς 15 Αὐγούστου 1940 μιὰ τορπίλλη, ποὺ τὴν ἀμόλυσαν ὄπουλα τὰ ἄνομα κ' ἐγκληματικὰ χέρια τοῦ ἰταλικοῦ φασισμοῦ, βύθιζε στὴν Τῆνο τὸ εὔδρομό μας «Ἕλλη», ὅταν πλήθη κόσμου ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τῆς Ἑλλάδας βρίσκονταν ἐκεῖ γιὰ τὴ γιορτὴ τῆς Παναγιᾶς.

Τὴν ἀπάντηση στὴν ἄτιμη καὶ δειλὴ αὐτὴ πράξη τὴν ἔδωσε ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς στὰ Ἀλβανικὰ βουνά, ὅταν πρῶτος αὐτὸς ἐξευ-

τέλισε στὰ πεδία τῶν μαχῶν τὶς φασιστικὲς ὁρδές.

Ἡ Νέμεση γιὰ τὸν ἐμπνευστὴ τῆς δολοφονίας αὐτῆς, τὸν Μουσσολίνι, δικαίωσε τὴν παγκόσμια ἀγανάκτηση. Ὁ οἰχτρὸς κ' αἱματοβαμμένος αὐτὸς ἄνθρωπος, ἀφοῦ εἶδε πρῶτα νὰ γκρεμίζουνται γύρω του τὰ πάντα κρεμάστηκε ἀνάποδα σὲ μιὰ πλατεῖα τοῦ Μιλάνου.

Η ΟΔΥΝΗ

Στὸ διάγγελμά του πρὸς τὸν Ἑλληνικὸ λαό, ὁ κ. Βούλγαρης λέει ἀνάμεσα σ' ἄλλα ψυχωφελῆ ὅτι τὸ «ἐθνικὸν συμφέρον ἐπιβάλλει» τὴν ταχεῖαν ἐκκαθάρισιν τῶν ἐκκρεμῶν ὑποθέσεων (πρόκειται μὲ τὶς χιλιάδες τῶν ἀνθρώπων ποὺ πολέμησαν τοὺς Ἰταλο-Βουλγαρο-Γερμανοὺς) «τὴν παραδειγματικὴν τιμωρίαν τῶν ἀναμφισβητήτως ἐγκληματιῶν καὶ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν λοιπῶν». Αὐτοὶ οἱ λοιποί, βέβαια, θὰ εἶναι οἱ «ἀναμφισβητήτως» ἀθῶοι. Καὶ ὁ κ. Βούλγαρης συνεχίζει μὲ τὸν ἀκόλουθο ἀμίμητο μαργαρίτη:

«Εὐλόγως ἡ μεγαλυτέρα μερὶς τοῦ ἔθνους θὰ δοκιμάσῃ ὀδύνην διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν μερίδος κρατουμένων...».

Ὥστε ἡ μεγαλυτέρα μερὶς τοῦ ἔθνους θὰ δοκιμάσῃ ὀδύνην γιὰ τὴν ἀπόλυση τῶν «ἀναμφισβητήτως» ἀθώων! Εἶναι πράγματι ἄβυσσος τόσον ἡ γνώμη ποὺ ἔχει ὁ κ. Βούλγαρης γιὰ τὸ ἔθνος ὅσον καὶ ἡ περὶ δικαιοσύνης ἰδέα του.

ΤΟ ΧΑΡΤΙ

Ὁ νόμος γιὰ τὴν ἐλευθεροτυπία κοντεύει νὰ καταντήσει ἕνας τύπος. Ὁ πρῶτος ὅρος, βέβαια, γιὰ νὰ βγαίνουν ἐφημερίδες καὶ περιοδικὰ εἶναι νὰ ὑπάρχει χαρτί. Ἀντὶ ὅμως, ἔπειτα ἀπὸ δέκα μῆνες ποὺ ἀπελευθερώθηκε ὁ τόπος μας νὰ ὑπάρχει περισσότερο χαρτί, συμβαίνει ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετο κ' οἱ τιμές του ἀνεβαίνουν διαρκῶς πρὸς τὰ ὕψη. Τὸ σκάνδαλο ὅμως δὲ σταματᾶ ὡς αὐτοῦ. Καὶ τὸ λίγο χαρτὶ ποὺ ὑπάρχει κάθε ἄλλο παρὰ μοιράζεται ἀκριβοδίκαια. Στὸ περιοδικὸ μας ἡ ποσότητα χαρτιοῦ ποὺ δόθηκε συνολικὰ ὡς τώρα, δὲν ἀντιστοιχεῖ οὔτε. . σὲ μιὰ ἔκδοσή μας!

Ἂν τὸ Κράτος δὲν θέλει νὰ καταντήσει ἡ ἐλευθεροτυπία ἕνας νόμος νεκρός, πρέπει νὰ φροντίσει τόσο γιὰ τὴν ἄφιξη μεγαλύτερης ποσότητας χαρτιοῦ ὅσο καὶ γιὰ τὸ ἀκριβοδίκαιο μοίρασμά του.

ΑΥΘΑΙΡΕΣΙΕΣ

Πολλοὶ σπουδαστὲς τοῦ Πολυτεχνείου, συγκεκριμένα τῆς 3ης τῶν Μηχανολόγων-Ἠλεκτρολόγων, μᾶς καταγγέλλουν τὴ στάση τοῦ ἐπιμελητῆ τους. Οἱ σπουδαστὲς αὐτοὶ δίνουν κατονικὰ τὶς προαγωγικές τους ἐξετάσεις ὕστερ' ἀπὸ ἀπόφαση τῆς Συγκλήτου. Ἀλλὰ ὁ κ. ἐπιμελητὴς ἐπὶ ἑνάμισυ μῆνα τώρα ἀρνεῖται, παρὰ τὴν ὑποχρέωσή ποὺ ἔχει νὰ τοὺς δώσει τὰ ἀριθμητικὰ στοιχεῖα γιὰ νὰ ἐργασθοῦν τὰ θέματα τοῦ μαθήματος Στοιχείων Μηχανῶν.

Ὁ κ. ἐπιμελητὴς δὲν ὑπακούει στὶς ἀποφάσεις τῆς Συγκλήτου. Καὶ τὸ σπουδαῖο του ἐπιχείρημα εἶναι πὼς οἱ σπουδαστὲς αὐτοὶ εἶναι... φίλοι ἐκείνων ποὺ ἀπήγαγαν τὸν πατέρα του στὰ Δεκεμβριανά.

Ἐν ὀνόματι λοιπὸν τῆς φιλίας τῶν τρίτων ποὺ ἦταν φίλοι κάποιων τετάρτων ποὺ ὁ κ. ἐπιμελητὴς ἔχει τὴν ἰδέα ὅτι εἶναι οἱ αἴτιοι τῆς ἀπαγωγῆς τοῦ πατέρα του, καταργοῦνται οἱ θεσμοὶ τῆς Συγκλήτου καὶ σταματᾶ ἡ μόρφωση τῶν σπουδαστῶν.

Τέλος πάντων, λειτουργεῖ ἢ ὄχι ὁ κανονισμὸς τοῦ Πολυτεχνείου; Καὶ ποιός εἶναι ὁ ρυθμιστὴς τῶν τυχῶν του; Ἀλλὰ δὲν ἀποροῦμε γιὰ τίποτα. Κράτος τοῦ κ. Βούλγαρη ἔχουμε...

ΒΡΥΚΟΛΑΚΩΝ ΣΥΝΕΧΕΙΑ

Στὴ Συναυλία τῆς 6 Αὐγούστου, ποὺ δόθηκε ἀπὸ τὴν Κρατικὴ ὀρχήστρα μὲ τὴ διεύθυνση τοῦ κ. Οἰκονομίδη στὸ Θέατρο Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ, παίχτηκε τὸ ἔργο τοῦ Μανώλη Καλομοίρη «Ἡνιᾶς ὁ Ρέμπελος», ποὺ εἶναι ἐμπνευσμένο ἀπὸ τὸ ὁμώνυμο μυθιστόρημα τοῦ Κωστῆ Μπαστιᾶ, τοῦ ἀνθρώπου τοῦ τρίτου ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, ἤγουν τοῦ φασισμοῦ.

Τὸ πρᾶγμα, λέγουν, εἶναι φυσικό, γιατί δυὸ μέρες πρὶν εἴχαμε τὴν ἐπέτειο τῆς 4ης Αὐγούστου κ' ἡ Διεύθυνση τῆς Κρατικῆς ὀρχήστρας ἔπρεπε νὰ τιμήσει, μὲ τὸν τρόπο της τὴν μεταξικὴ ἐπέτειο τῆς ἐθνικῆς μας ἐξαθλίωσης. Κ' ἐποδεικνύεται ἔτσι γιὰ ἄλλη μιὰ φορὰ ὅτι τὴν Κρατικὴ μας μηχανὴ τὴ διευθύνουν ἀκόμη τὰ κατάλοιπα τῶν βρυκολάκων.

Η ΔΙΑΣΠΑΣΗ ΤΟΥ «ΑΤΟΜΟΥ»

Πήραμε ἀπὸ ἕνα δάσκαλο τὸ παρακάτω γράμμα, ποὺ μὲ εὐθυμογραφικὸ τρόπο περιγράφει τὴν τραγικὴ κατάσταση τῶν δασκάλων ἔπειτα ἀπὸ τὰ περίφημα μέτρα τοῦ ὑπουργείου Παιδείας:

«Εἶναι πολὺ περίεργη ἡ ἐπιμονὴ τῶν Ἀμερικάνων νὰ θέλουν νὰ παρουσιάσουν τὴν καινούργια ἐφεύρεση σὰν δικιά τους. Ὅπως κάθε πνευματικὴ κατάκτηση, ἔτσι καὶ ἡ νέα ἐφεύρεση εἶναι πέρα γιὰ πέρα ἑλληνική. Πολὺ πρίν, ἡ διάσπαση τοῦ «Ἀτόμου» εἶχε ἀρχίσει νὰ ἐφαρμόζεται πλατειὰ στὴν Ἑλλάδα μὲ θαυμάσια πρακτικὰ ἀποτελέσματα. Καὶ νὰ πῶς ἔχει ἡ ὑπόθεση:

»Ἀπὸ μῆνες τώρα, συγκεκριμένα μετὰ τὸν Δεκέμβριο, τὸ ὑπουργεῖο Παιδείας ἀπεφάσισε νὰ καταρτίσει ἐπιτροπές μὲ σκοπὸ τὴν ἐφαρμογὴ τῆς ἀπὸ πολλὰ χρόνια γνωστῆς στὸ ὑπουργεῖο Παιδείας διάσπασης τῶν «Ἀτόμων». Ἐπὶ κεφαλῆς ἐτέθη ὁ Γεν. Διευθυντὴς τοῦ ὑπουργείου. Ὁ κ. Γεν. Διευθυντὴς μὲ τὴν ὑπ' ἀριθ. 10.235 ἐγκύκλιόν του ὥρισε κατὰ περιφέρειες μικρότερες ἐπιτροπὲς καὶ καθόρισε καὶ τὸν τρόπον ἐνεργείας των πρὸς ἀποτελεσματικὴ διάσπαση τῶν «Ἀτόμων».

»Τὰ ἀποτελέσματα τῆς εὐσυνείδητης καὶ ἐπιστημονικῆς ἐργασίας τῶν περιφερειακῶν ἐπιτροπῶν μελέτης, ἐγκριθέντα «ὁμοφώνως» καὶ ὑπὸ τῆς κεντρικῆς ἐπιτροπῆς (Α.Ε.Σ.Σ.Ε. Ἀθήνας), ἐγνώσθησαν μόλις τώρα καὶ κατέπλῆξαν πραγματικὰ ὅλους τοὺς ὑπαλλήλους τοῦ ὑπουργείου Παιδείας.

»Οἱ περιφερειακὲς ἐπιτροπὲς κατώρθωσαν νὰ διασπάσουν «εἰς τὰ ἐξ ὧν συνετέθησαν» τὰ γνωστὰ «Ἄτομα» ποὺ λέγονται «διδάσκαλοι», τοὺς διέσπασαν καὶ σὰν «ἄτομα», ἀλλὰ καὶ σὰν οἰκογένεια. Ἔτσι ἔχουμε ὄχι μόνον «Ἀτομικὴν» διάσπαση, ἀλλὰ καὶ «οἰκογενειακὴν» τοῦ «Ἀτόμου» διδάσκαλος. Εἰς τὰ λαμπρὰ αὐτὰ ἀποτελέσματα ἔφτασαν οἱ ἐπιτροπὲς μελέτης (γνωστὲς καὶ σὰν Ἔποπτ. Συμβούλια) διὰ τοῦ «βομβαρδισμοῦ» τῶν «Ἀτόμων» διὰ νεφρονίων γνωστῶν εἰς τὴν Ἐπιστήμην ὡς «μετάθεση καὶ ἀπόλυση λόγῳ ἀναμέξεως εἰς τὴν πολιτικὴν κίνησιν ἐπὶ Κατοχῆς».

»Ἡ ἐπιτυχία εἶναι τόσο μεγάλη, ὥστε διεσπάσθησαν καὶ «Ἄτομα» (διδάσκαλοι) ἀπουσιάζοντα ἀπὸ τὴν περιφέρειαν τῶν Ἔποπτ. Συμβουλίων ἐπὶ 2 χρόνια. Διεσπάσθησαν ἀκόμα καὶ «Ἄτομα» εὑρεθέντα εἰς λαϊδάρι καὶ «κλοῦδες» καθ' ὅλη τὴ διάρκεια τῆς Κατοχῆς.

»Πρακτικὰ ἀποτελέσματα τῆς νέας ἐφεύρεσις καὶ ἐφαρμογῆς, εἶναι ἡ τελεία διάσπαση τῆς Δημοτ. Ἐκπαίδευσης. Τὰ μόνα ποὺ ἐμειναν ὡς τώρα «διδιάσπαστα» εἶναι τὰ κεφάλια τῶν ἐρευνητῶν.

»Διὰ τὴν ἱστορία καὶ ὀστεροφημίας ἀναφέρομε ὀλίγες ἐπιτροπὲς οἱ ὁποῖες εἶχαν καταπληκτικὴν ἐπιτυχία στὶς προσπάθειές τους. Τέτοιες εἶναι κατὰ σειρὰν ἐπιτυχίας τὰ παρακάτω Ἔποπτ. Συμβούλια. Χαλκίδας, Καρδίτσας, Λαμίας, Πάτρης, Λειβαδιᾶς κ. ἄ. Συγχαρητήρια στὸν ἐπόπτη τῆς ὅλης προσπάθειας κ. Γεν. Διευθυντὴν Ὑπουργείου Παιδείας καὶ στὸ Α. Ε. Σ. Σ. Ε. Ἀθήνας γιὰ τὴν ἱστορικὴ ἐπιτυχία τους».

●

ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΡΗΤΗ

Ἡράκλειο 23 Ἰουλίου 1945.

Ὅταν ἔχει κανεὶς δέκα χρόνια νὰ δεῖ τὸν τόπο του, κι' ὅταν μέσα σ' αὐτὰ τὰ δέκα χρόνια ἔχει περάσει πάνω ἀπὸ αὐτὸν τὸν τόπο ὁ πιὸ ἄγριος πολεμικὸς σίφουνας ποὺ γνώρισε ποτὲ ὁ κόσμος, εἶναι δύσκολο νὰ τὸν ἀναγνωρίσει. Ὅμως ἐγὼ τὸν ξαναγνώρισα ἀπὸ τὴν τρικυμισμένη του θάλασσα, ποὺ λυσσοδέρνεται νυχτοῦμερα καὶ τρώει τὴ ρίζα τοῦ νησιοῦ ἀπὸ τὸ φωτοστεφανωμένο Ψηλορείτη καὶ τὰ αἰδνία Ἄσπρα Βουνά του. Ὕστερα ἔρχεται ἡ σκόνη ποὺ βάφει σταχτιὰ τὴν ἀμόσφαιρα, τὰ ἐρείπια τοῦ πολέμου, οἱ ἄνθρωποι ποὺ πέρασαν ἀπὸ τὸν Ἰσκιο τοῦ θανάτου καὶ τώρα βάζουν τὰ δάχτυλα πάνω στὶς πληγές τους καὶ δὲν πιστεύουν πὼς εἶναι οἱ Ἴδιοι, ζωντανοί, σῶοι, ἀνασταμένοι. Τὸ θέαμα τῶν νεκροζώντανων στὴν Κρήτη εἶναι ἄλλο πράγμα. Κυλιοφοροῦν μέσ' στοὺς ἄλλους σὰν Ἰσκιοι μὲ σουδάριο, μέσ' στοὺς ἄλλους τῆς πιὸ γερῆς γενιᾶς τοῦ πολέμου, τῆς νέας μελλοντικῆς γενιᾶς.

Ἀρχίζει κανεὶς ἀπόνα γερμανικὸ καράβι βυθισμένο στὴ μέση τοῦ λιμανιοῦ, μπατσρισμένο μουντλεμρα, νὰ μπαινοβγαίνει ἡ θάλασσα μέσ' στὰ σπλάχνα του μὲ τυφλὰ καὶ πένθιμα βήματα. Εἶναι τὸ καράβι ποὺ πληγώθηκε στὸ ἀνοιχτὸ πέλαγος ἀπὸ μιὰ ἐγγλέζικη βόμβα καὶ ἔκρυψε τὴ φωτιὰ καὶ τὴν αἱμορραγία τῶν σπλάχνων του ὡς ποὺ μπῆκε στὸ λιμάνι καὶ ἔγειρε καὶ ψόφησε, σὰν τὸ λαθωμένο θηρίο κρεπάροντας γιὰ νὰ σκορπίσει μιὰ λιγὰ γύρω του τὴ φωτιὰ κὰὶ τὸ θάνατο. Τὸ σῶμα τῆς Γερμανίας κοίτεται στὴ μέση τοῦ Ἡρακλειωτικοῦ λιμανιοῦ, ἀδειο, στοιχειωμένο παλάτι, ὅπου τὰ ψαρια κατοικοῦν καὶ λένε τὴν ἱστορία μιᾶς φυλῆς ποὺ θέλησε νὰ φάει τὸν κόσμο.

Ἡ ὁδὸς Μαρτύρων ἀρχίζει ἀπὸ τὸ παλιὸ βενετσιάνικο λιμάνι καὶ φτάνει ἴσια τὸ Κέντρο μὲ τὰ πέτρινα λιοντάρια. Εἶναι ὁ δρόμος τῆς παλιᾶς καὶ τῆς νέας ἀνθρωποσφαγῆς, ἀληθινὰ μαρτυρικὸς δρόμος. Ἄλλοτε ἀνθίζε ἀδὸ τὸ ἐμπόριο καὶ ἡ κίνηση καὶ ἡ ζωή. Τώρα στὸ «Μίνωα» καὶ στὴν «Κνωσσὸ» κατοικεῖ ὁ ἀνέμος καὶ στὸ μέγαρο τῆς Ἐθνικῆς Τράπεζας φωνάζει τὸ βράδυ μιὰ κουκουβάγια.

Ὅ,τι δὲν ἔκαμαν οἱ ἄνθρωποι χρόνια καὶ χρόνια, οἱ μπόμπες τόκαναν σὲ μιὰ νύχτα. Ἀνοιξαν μέσ' στὴν καρδιὰ τῆς πολιτείας μιὰ τυχαία καὶ περίεργη ρωμοτομία. Παραλάβαν ἀνθρώπων, φαχουλεύοντας βρίσκουν τὰ νέα τους βήματα, τὸ καινούρια χάρια τῆς ζωῆς ποὺ ἐπάνω τους θὰ πατήσουν. Τώρα παραπατοῦν καὶ δυσκολεύονται νὰ πιστέψουν πὼς ὑπάρχουν στὸ κέντρο αὐτῆς τῆς περιοχῆς τοῦ ἥλιου καὶ τῆς θάλασσας ποὺ κόβει τὰ βουνὰ τραχιὰ καὶ ὁλόκορφα. Ὑπάρχουν ἀκόμα σὲ κάθε βῆμα οἱ «παγίδες τοῦ θανάτου», ποὺ οἱ νέοι Ὀδυνοι ἔκρυψαν στὶς ἀνόποπτες ἀκρογιαλιὲς καὶ στὰ ἀγνὰ μας χῶματα γιὰ τὸν καθημερινὸ διαμελισμὸ τῶν παιδιῶν μας.

Περνάει ἕνας καβαλάρης ποὺ σοῦ θυμίζει μιὰ παλιὰ τοιχογραφία, ποὺ παριστάνει ἕναν μεσαιωνικὸ πύργο καὶ τὴ δουλειὰ ποὺ γίνεται σ' αὐτὸ τὸν πύργο, ἐοπίσω βλέπεις Ἐγγλέζους καὶ Ἐγγλέζες ὅπως καὶ στὴν Ἀθήνα, ὕστερα στρατιῶτες καὶ χωροφύλακες μὲ τεράστιες πιστόλες, ὕστερα κορίτσια τύπου Ζαππείου 1945 καὶ παρακάτω ἀγόρια μὲ κοντὸ πανταλονάκι καὶ πέδιλα.

Ἐδῶ οἱ πολιτικὲς συγκρούσεις εἶναι πιὸ ἤπιες, οἱ ἀντιθέσεις δὲν εἶναι τόσο δραματικές, ἡ Κρήτη ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι, ἔτσι τουλάχιστο φαίνεται, ἡ μάννα τῆς Δημοκρατίας, τῆς Λαϊκῆς Δημοκρατίας.

Σὲ κάθε βῆμα σου συναντᾶς κι' ἕναν ἄνθρωπο ποὺ ἔχει νὰ σοῦ ἀφηγηθεῖ κάτι δεινὰ τῆς Κρήτης. Ὁ Κρητικὸς ἔχει τὸ χάρισμα τῆς ἀφηγησης καὶ ὁπὸ τὴ βία ὅποιας μορφῆς, τοῦ ἀνεμπόδιστου στοχασμοῦ καὶ τοῦ ἀνεμπόδιστου λόγου. Ἔτσι, καὶ τὰ αἵματα καὶ τὰ δάκρυα κ' οἱ προσδοκίες τοῦ πόλεμου δὲ μπορεῖ παρὰ νὰ φτερώσουν τὴ φαντασία καὶ νὰ θρέψουν τῆς ὁρμὴ τοῦ δημιουργοῦ. Αὐτὸ τὸ γιγάντιο ἔπος, μὲ τὶς ἀπειράριθμες μορφές, μὲ τ' ἀπειράριθμα περιστατικά, ποὺ κινήθηκαν μέσα του, θὰ βρεῖ, μὲ τὸ πέρασμα τοῦ καιροῦ, ἂν ὄχι τὸν ἄξιο ποιητή του, μολονότι καὶ τοῦτο πιθανότατο εἶναι, τὸν ἄξιο ἱστορικό. Ἀλλὰ ὅταν κάποτε γραφτεῖ καὶ τραγουδιστεῖ θὰ λάμψει τὸ ἔπος αὐτῆς τῆς φυλῆς καὶ θὰ φωτίσει τὸν κόσμο.

ΓΙΑΝΝΗΣ Γ. ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗΣ

ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ

(Συνέχεια ἀπὸ τὴ σελίδα 1)

ἀπὸ τὸ ζεῦγος Κιουρὶ μπορεῖ νὰ εἰπωθεῖ, πὼς δὲ θὰ εἶχε ἀκόμα πραγματοποιηθεῖ. Ἡ ἀρχὴ ἤτανε γνωστὴ ἀπὸ χρόνια καὶ εἴχανε γίνει μ' ἐπιτυχία πολλὰ πειράματα γιὰ τὴ διάσπαση τοῦ «ἀτόμου» τοῦ οὐρανίου. Μὰ ἡ τιμὴ τῆς πρώτης πρακτικῆς ἐφαρμογῆς ἀνήκει στὰ ἐπιστημονικὰ ἐργαστήρια τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς. Ὕπως πολλὲς ἀπὸ τὶς μεγάλες ἐφευρέσεις, χρησιμοποιήθηκε κι' αὐτὴ γιὰ πρώτη φορὰ σὲ ἔργο καταστροφῆς, μὲ τὸ εὐεργετικὸ ὅμως ἀντιστασμισμα νὰ συντομεύσει τὸν πολεμο ἐνάντια στὴν Ἰαπωνία.

Ἡ ἐλπίδα κάδε ἀνθρώπου, ἔπειτα ἀπὸ τὸ δραματικὸ αὐτὸ τέλος τοῦ μεγαλύτερου πολέμου ὁλων τῶν αἰώνων, εἶναι νὰ χρησιμοποιηθεῖ ἡ νέα αυτὴ δύναμη, ποὺ ἡ ἐπιστημη ἀποσπασε ἀπο τὴ φύση, σὲ ἔργα εἰρήνης καὶ προόσου. Μια τετοια ευεργετικη προσαρμογὴ θὰ ἐπιτρεψει τὴ γενικὴ ἀνύψωση τῶν ὅρων ὁμαθιωσης ὅλων τῶν λαῶν. Οἱ ουνατοτητες εἶναι ἀπειρες. Θὰ κινηθοὺν τεραστια ἐργοστάσια, θὰ ἠλεκτροφωτιστοῦν ὁλόκληρες χώρες, θὰ πυκνωθουν καὶ θα συντομευθουν ἀφάνταστα οἱ παγκόσμιες συγκοινωνίες. Καὶ τότε ὁ πλανὴτης μας θὰ γίνει, σὰ γεωγραφικὴ ἔννοια, ἄπειρες φορὲς μικρότερος ἀπ' ὅ,τι εἶναι τώρα. Ἡ τετοια «σύμπτυξη» θὰ εχει σαν ἄμεσο ἀποτέλεσμα τὴν ἀνάπτυξη στὸ ἔπακρο της ἀλληλοεπίδρασης ἀνάμεσα στοὺς λαοὺς που χωρίζουνται ἀπὸ ὠκεανοὺς καὶ ἠπείρους. Ἡ ὁμοιογένεια σκοπῶν καὶ κατευθύνσεων θὰ καταστεῖ ἐπιφεθλημένη ἀνάγκη. Μιὰ ἀπὸ τις πρῶτες συνέπειες τῆς συνταύτισης αυτῆς θὰ εἶναι ἡ ἀναθεώρηση των ἀντιλήψεων που ειχαμε, γιὰ τὴν παγκόσμια ἀσφάλεια καὶ τὰ ἐθνικὰ σύνορα. Ἡ ὕπαρξὴ τους θ' ἀποθεῖ ὀξυμωρη κ' ἡ ἐπιθεωσή τοις ἕνας ρομαντισμος. Ἡ κατάργησή τους θὰ ἐπακολουθησει. Ἡ ἀνθρωποτητα γληγορα θ' ἀντιληφθεῖ πως μιὰ διεξοδος της ἀπομένει: ἡ ειρήνη, ἐνῶ κάθε ἄλλος ορομος θα οδηγεῖ στὴν αὐτοκαταστροφὴ της. Ὑποχρεωτικὴ θὰ σταθει ἡ ἀντιμετώπιση τῶν προβλημάτων τῆς ζωῆς ἀπάνω σὲ ὁμαδικὲς βάσεις. Εἶνοι αὐτόνοητο πως ἡ καταπληκτικὴ αὐτὴ δύναμη δὲν μπορεί νὰ χρησιμοποιηθεῖ ἀνεςέλεγχτα. Ἔτσι, εἴτε το θεμε εἴτε ὄχι θὰ καταφερθεῖ ἀπὸ αὐτὴ το τελικὸ θανατηφόρο χτύπημα στὴν ἀναρχοὐμενη οἰκονομία.

Ὁ ἀντίχτυπος μιᾶς ἀνακάλυψης ποὺ ἀλλάζει μ' ἕνα τόσο ἐπαναστατικὸ τρόπο τοὺς ὑλικοὺς συντελεστές, δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ ἐπιρρεάσει ριζικὰ ὅλες τὶς μορφὲς τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς. Ἔπειτα ἀπὸ λ:γα μονο χρόνια κ' οἱ πιο καθυστερημένοι θὰ εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ κοιτάζουν τὰ ἐγκόσμια μέσα ἀπὸ ἕνα νέο πρὶσμα.

Ἡ διάσπαση τοῦ «ἀτόμου» τοῦ οὐρανίου ἔρχεται νὰ ἐπικυρώσει, γιὰ μιὰ φορὰ ἀκόμα, πὼς ἡ ἐποχὴ μας εἶναι τὸ πιο ἀποφασιστικὸ σταυροδρόμι της ἱστορίας. Μας δόθηκε ἡ τύχη νὰ ζήσουμε τὸν πόνο τῆς γέννας ἑνὸς νέου κόσμου. Οἱ πνευματικοὶ ἄνθρωποι ποὺ ἔχουν κάποια συνείδηση τῆς ἀποστολῆς τους, δὲν μποροῦν πιὰ νὰ ἱκανοποιοῦνται μὲ τοὺς στενοὺς κύκλους ἑνὸς κενοῦ καὶ δίχως οὐσιαστικὸ περιεχόμενο λόγου. Ἀτενίζουν τὸ αὔριο ποὺ διαγράφεται κιόλας ἀπανω στὸν ὁριζοντα τῆς Εἰμαρμένης. Τεντώνουν τὴ χορδὴ τῆς ψυχῆς τους για νὰ μπορέσουν νὰ σταθοῦν ἡ ἔκφραση τῶν πόθων τοῦ καιροῦ τους. Ἐντείνουν τὴ σκέψη τους για νὰ μπορέσουν ν' ἀγκαλιάσουν ὁλόκληρο τὸ ἐπικὸ δραμα τῆς ἀποφασιστικῆς αὐτῆς ὥρας. Μονάχα οἱ πνευματικὰ ἀδύναμοι προτιμοῦν τὸ μονοπάτι τῆς φυγῆς. Αὐτοεξορίζουνται. Οἱ ἄλλοι γυρευουν νὰ ζήσουν δημιουργικὰ τὰ κοσμοϊστορικὰ προβλήματα της ἐπαναστατικῆς σ' ολες τὶς ἐκδηλώσεις της ἐποχης μας. Ὁ τύπος τοῦ πνευματικοῦ ἀνθρώπου ποὺ ἀδιαφορεῖ γι' αὐτὰ τὰ «μικροπράμματα» προκαλεῖ μονάχα τὴ θυμηδία. Γι' αὐτὸ θὰ ἤθελα, ὅσο ξαφνικὸ κι' ἂν μοιάσει τὸ τέλος τοῦ σημερινοῦ σημειώματός μου, νὰ τονίσω τὴ χαρὰ ποὺ ἔνοιωσα βλέποντας, σὲ σχετικὴ ἔρευνα τοῦ περιοδικοῦ «Νέα Ἑστία», πόσο σωστὴ εἶναι ἡ θέση ποὺ πῆραν οἱ δυὸ κορυφαῖοι ποιητὲς τοῦ τόπου μας, ὁ Σικελιανὸς κι' ὁ Καζαντζάκης. Κ' οἱ δυὸ τους μᾶς λένε, πὼς τοὺς εἶναι ἀκατανόητο τὸ πῶς μπορεῖ νὰ ὑπάρχει ἀληθινὸς δημιουργός, ποὺ νὰ μὴ ζεῖ τὰ προβλήματα τῆς ἐποχῆς του καὶ νὰ μὴν τὰ ἐκφράζει.

Ἡ νέα μας ἔρευνα

ΟΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΙ ΜΑΣ ΑΝΘΡΩΠΟΙ

Ἐμπρὸς στὰ μεταπολεμικὰ προβλήματα

Μιλοῦν ὁ Ἀκαδημαϊκὸς Ν. ΒΕΗΣ καὶ ὁ Ι. Μ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ ΜΑΣ

1. Ποιά θὰ εἶναι ἡ ἐπίδραση τοῦ πολέμου στὴν αὐριανὴ τέχνη;
2. Πῶς βλέπετε τὶς ὑποχρεώσεις τοῦ πνευματικοῦ ἀνθρώπου;
3. Ὁ καλλιτέχνης θὰ κρατηθεῖ στὴν ἀπομόνωση τοῦ «αἰσθητισμοῦ» ἢ θὰ πάρει μέρος ἐνεργὸ στὸν κοινωνικὸ ἀγώνα;
4. Θ' ἀργήσει νὰ φανεῖ τὸ βιβλίο ποὺ θὰ ἐκφράζει τὸ πολεμικό μας δρᾶμα;
5. Ποιές ἀπὸ τὶς χτεσινὲς μορφὲς τῆς τέχνης θὰ ἐπηρεάσουν τὴ μελλούμενη παραγωγή;

Ο Ν. ΒΕΗΣ

1. Δέχομαι, πὼς τὰ ἐρωτήματά σας δὲν περνοῦν τὰ σύνορα τοῦ Ἑλληνικοῦ κόσμου, ποὺ χωρὶς ἄλλο θὰ κρατήσει κάπως τὴν ἰδιοτυπία του σκετικὰ πρὸς τὰ προβλήματα τῆς μεταπολεμικῆς τέχνης. Πιστεύω, πὼς μιὰ πέρα γιὰ πέρα εἰρήνη, ἀδιατάραχτη εἰρήνη, θὰ διαδεχτεῖ τὴν καταστροφὴ τῶν τελευταίων ἕξη χρόνων σ' ὅλο τὸν κόσμο. Καὶ πιστεύω γενικά, πὼς ὁ τελευταῖος παγκόσμιος πόλεμος παρ' ὅλες τὶς αὐριανὲς ἐπιδράσεις του δὲ θὰ μπορέσει νὰ καταλύσει ὅλες τὶς μορφὲς τῆς σύγχρονης τέχνης.

2. Ὁ πνευματικὸς ἄνθρωπος ἔχει τὴν ὑποχρέωση νὰ πιστεύει αὔριο πολὺ περισσότερο παρ' ὅ,τι σήμερα στὴν ἀπόλυτη ἀξία τῆς τέχνης καὶ πρέπει νὰ πιστεύει αὔριο μ' ἐφτάδιπλη πίστη, πὼς

νικᾶ τὴν ὕλη τὸ αἴσθημα
μέσ' στὸ σκοτάδι ποὺ παλαίβει.

3. Ὁ καλλιτέχνης ὅσο κι' ἂν θελήσει νὰ κρατηθεῖ στὴν ἀπομόνωση τοῦ «Αἰσθητισμοῦ» θὰ παρασυρθεῖ καὶ θὰ πάρει μέρος στὸν κοινωνικὸ ἀγῶνα. Ξεχωριστὰ οἱ καλλιτέχνες θ' ἀποτελέσουν καὶ πρέπει ν' ἀποτελέσουν τὴν πρωτοπορία γιὰ τὴν ἐπικράτηση τοῦ Δημοτικισμοῦ σ' ὅλες τὶς τάξεις τῆς Παιδείας μας· τὸ γλωσσικὸ ζήτημα στὴν πατρίδα μας εἶνε πρῶτα-πρῶτα κοινωνικὸ ζήτημα.

4. Τὸ πολεμικό μας δρᾶμα, μὲ τὶς ἀρίθμητες σκηνές του, μόνον ἡ ὁμαδική συνεργασία μελλούμενων Αἰσχύλων θὰ μπορέσει νὰ τὸ χαρίσει στὴ Φυλή.

5. Ἡ λυρικὴ ποίηση κι' ὁ Νεοκλασσικισμὸς θὰ δώσουν, πιστεύω, τὰ δυνατώτερα στοιχεῖα γιὰ τὴ μεταπολεμικὴ παραγωγὴ τῆς τέχνης.

Ο Ι. Μ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

1. Χωρὶς ἄλλο, τεράστια. Σπασμὸς τέτιος τῆς γῆς σὰν τὸν πόλεμο, ποὺ ἀκόμα δὲν τέλειωσε, ἀναντίλεχτο εἶναι, πὼς θ' ἀξιοποιηθεῖ σὲ κατορθώματα τῆς τέχνης, ποὺ μόνο νὰ τὰ διαισθανθοῦμε, ὄχι νὰ τὰ προβλέψουμε, μποροῦμε τώρα δά. Φανερὸ εἶναι, πὼς ἡ παγκόσμια κρίση ξεπέρασε κάθε προηγούμενη σὲ ψυχικὸ καὶ πνευματικὸ περιεχόμενο: καινούργιοι πολιτισμοί, καινούργιες ἐποχὲς ἀνοίγονται μπροστά μας, οἱ ἐποχὲς τῆς ἀδιάλλαχτης λευτεριάς, τῆς ὁριστικῆς, καθὼς πιστεύουμε, λύτρωσης ἀπὸ τὴ βία ὅποιας μορφῆς, τοῦ ἀνεμπόδιστου στοχασμοῦ καὶ τοῦ ἀνεμπόδιστου λόγου. Ἔτσι, καὶ τὰ αἵματα καὶ τὰ δάκρυα κ' οἱ προσδοκίες τοῦ πόλεμου δὲ μπορεῖ παρὰ νὰ φτερώσουν τὴ φαντασία καὶ νὰ θρέψουν τῆς ὁρμὴ τοῦ δημιουργοῦ. Αὐτὸ τὸ γιγάντιο ἔπος, μὲ τὶς ἀπειράριθμες μορφές, μὲ τ' ἀπειράριθμα περιστατικά, ποὺ κινήθηκαν μέσα του, θὰ βρεῖ, μὲ τὸ πέρασμα τοῦ καιροῦ, ἂν ὄχι τὸν ἄξιο ποιητή του, μολονότι καὶ τοῦτο πιθανότατο εἶναι, τὸν ἄξιο ἢ καλύτερα τοὺς ἄξιους πεζογράφους του, τοὺς τεχνίτες ποὺ θὰ ξαναπλάσουν καὶ θὰ παραδώσουν στοὺς διψασμένους ἀπόγονους τὸ πάθος, τὴ δόξα καὶ τὸ προνόμιο τῆς γενιᾶς μας.

2. Ὁλοφάνερες νομίζω πὼς εἶναι: νὰ τὸ νιώσει κατάβαθα τὸ αἴτημα τοῦ καιροῦ του καὶ νὰ τὸ

Ὁ Ἀκαδημαϊκὸς Ν. Βέης

ἐκφράσει σὲ μορφὲς περιωπῆς καὶ διάρκειας. Φοβοῦμαι τὰ προχειρογραφήματα, ποὺ προδίνουν τὴ συνείδηση τοῦ τεχνίτη. Γιατ

Οἱ εὐθύνες τῶν συντηρητικῶν

Η ΔΙΚΗ ΤΟΥ ΜΟΥΣΣΟΛΙΝΙ

Copyright γιὰ τὴν Ἑλλάδα τοῦ συγγραφέα καὶ τοῦ ἐκδοτικοῦ οἴκου Gollancz

Τοῦ Ἄγγλου δημοσιογράφου καὶ βουλευτῆ Μάϊκλ ΦΟΓΤ (ΚΑΣΣΙΟΥ)

2 —

Ὁ Γραμματέας τοῦ Δικαστηρίου: Μπενίτο Μουσσολίνι, κατηγορεῖσαι καὶ ἐνάγεσαι μπροστὰ σ' αὐτὸ τὸ Δικαστήριο σὰν ὁ πρῶτος ἐχθρὸς τῆς ἀνθρώπινης φυλῆς καὶ σὰν ὁ πρῶτος ἐγκληματίας ὑπεύθυνος γιὰ τὸν μεγαλύτερο πόλεμο τῆς ἱστορίας. Λεπτομερέστερα, τὰ ἀδικήματα ποὺ ἀναφέρονται στὴν ἀγωγὴ εἶναι ὅτι βίαια καὶ ἀπάνθρωπα ἐγκαταστάθηκες στὴν ἀρχὴ σὰν φασίστας δικτάτορας στὴν Ἰταλία, καταργώντας τὴ Βουλή, μαστιγώνοντας τοὺς ἀντιπάλους σου, καὶ ἐξορίζοντας ὅλους τοὺς ἐλεύθερους θεσμοὺς ἔξω ἀπὸ τὴν Ἰταλικὴ ἐπικράτεια· ὅτι περιφρονοῦσες συστηματικὰ καὶ ἐξακολουθητικὰ ὅλες τὶς διεθνεῖς ὑποχρεώσεις ποὺ μόνος σου ἀνάλαβες· ὅτι τσαλαπατῶντας τὶς ὑποσχέσεις σου κήρυξες ὅλα τὸν πόλεμο ἐνάντια στὴν Ἀβυσσηνία τὸ 1935· ὅτι πατώντας τὸ λόγο σου ἀκόμα μιὰ φορά, πολέμησες στὴν Ἱσπανία τὸ 1936, 37, 38 καὶ 39. Κατηγορεῖσαι γιατὶ ἔκαμες μιὰ προδοτικὴ συμμαχία μὲ τὴ Ναζιστικὴ Γερμανία τὸ 1936 καὶ ἀπὸ τότε βοήθησες μ' ὅλες τὶς δυνάμεις σου τὰ ὑπερφίαλα σχέδιά της ἐνάντια στὸν ἐλεύθερο κόσμο· ὅτι χτύπησες πισώπλατα σὲ ἐνέδρα τὴ Γαλλία τὸ 1940· ὅτι ἄτιμα κήρυξες τὸν πόλεμο κατὰ τῆς Ἑλλάδας, τῆς Βρεταννίας καὶ τῆς Ρωσσίας, μὲ τὶς ὁποῖες εἶχες ὑπογράψει συμφωνίες μὴ - ἐπίθεσης καὶ γενικὰ ὅτι ἀφιέρωσες τὴ ζωή σου, τὶς ἐνέργειές σου καὶ ὅλες τὶς δυνάμεις τοῦ Ἰταλικοῦ κράτους, ποὺ κατάφερες νὰ ἐπιστρατεύσεις, γιὰ νὰ ἁπλώσεις τὸν ὅλεθρο, τὴν καταστροφὴ καὶ τὸ θάνατο μ' ἕναν πόλεμο ἀνάμεσα στοὺς συνανθρώπους σου.

Μπενίτο Μουσσολίνι, ἀποκρίσου, ὁμολογεῖς τὴν ἐνοχή σου γιὰ τὰ ἐγκλήματα ποὺ εἰπώθηκαν στὸ κατηγορητήριο, ναὶ ἢ ὄχι;

Μπενίτο Μουσσολίνι: ΟΧΙ, ΔΕΝ ΕΙΜΑΙ ΕΝΟΧΟΣ.

Οἱ ἔνορκοι προσέρχονται καὶ δίνουν τὸν ὅρκο τους, κανονικά.

Δημόσιος Κατήγορος: Ἐπιτρέψτε μου Ἐξοχώτατε Κύριε Πρόεδρε, καὶ κύριοι κύριοι "Ενορκοι νὰ παρουσιάσω μπροστά Σας τ' ἀνήκουστα ἐγκλήματα ποὺ βαραίνουν τὸν κατηγορούμενο.

"Ακουσα μ' ἐνδιαφέρο καὶ προσοχὴ τὶς παρατηρήσεις τῆς ἐξοχότητάς σας πάνω στὴ μέθοδο ποὺ πρέπει νὰ διεξαχθεῖ ἡ δίκη. Ἡ εἰλικρινής μου πρόθεση εἶναι νὰ συντρέξω τὶς ὁδηγίες σας, καὶ νὰ ἐξασφαλίσω μιὰ τίμια κι' ἐλεύθερη δίκη. Ὡστόσο, μὲ ἀπόλυτο σεβασμὸ καὶ ταπεινοφροσύνη, ἔχω τὴ γνώμη ὅτι ἡ διαδικασία πρέπει νὰ συντομευτεῖ. Ἀναγνωρίζω ἀπόλυτα τοὺς λόγους ποὺ ἐπιβάλλουν σ' ἕνα Δημόσιο Δικαστήριο, ν' ἀποδειχτεῖ ἡ ἐνοχὴ τοῦ κατηγορουμένου. Ἡ Δικαιοσύνη πρέπει νὰ εἶναι ἀδέσμευτη. Ὡστόσο, νομίζω ὅτι ἐξ ἰσου ἐπιβάλλεται νὰ εἶναι συνοπτική. Δὲν μᾶς χρειάζονται μακρόσυρτες, στρεψοδικες καὶ σοφιστικὲς συζητήσεις καὶ εὐτυχῶς στὴν περίπτωση μας μιὰ παρόμοια διαδικασία γίνεται ἀνώφελη. Τὰ στοιχεῖα τῆς ἐνοχῆς του εἶναι γνωστά. Γιὰ νὰ στηρίξω τὸ κατηγορητήριο δὲν σκοπεύω νὰ καλέσω μάρτυρες. Θὰ χρησιμοποιήσω μερικὰ ἁπλὰ ἀποδεικτικὰ μέσα, ποὺ κανένας δὲν μπορεῖ νὰ τ' ἀμφισβητήσει.

Ἂς δοῦμε τώρα τὰ διάφορα σημεῖα τοῦ κατηγορητηρίου. Δεν φαντάζουμαι ὁ κατηγορούμενος ἢ ἡ Ὑπεράσπιση νὰ τολμήσουν ν' ἀρνηθοῦν τὸ πρῶτο σημεῖο, ὅτι δηλαδὴ ἐγκατέστησε τὸν ἑαυτό του αὐθαίρετα κι' ἀπάνθρωπα σὰ φασίστας δικτάτορας πάνω στὴν Ἰταλία. Ὁ Μπενίτο Μουσσολίνι προσκλήθηκε νὰ γίνει Πρωθυπουργὸς στὴ Ρώμη τὸν Ὀκτώβρη τοῦ 1922. Μπορεῖ νὰ ὑποστηρίξει ὅτι διορίστηκε σύμφωνα μὲ τὸ Σύνταγμα καὶ ὅτι στὸ πρῶτο Ὑπουργικὸ Συμβούλιό του μπῆκαν ὁρισμένοι μὴ - φασίστες πολιτικοί. Εἶναι ἐπίσης ἀληθινο, ὅτι ὁ κατηγορούμενος ἀρνήθηκε ὅτι εἶχε πρόθεση «νὰ κυβερνήσει ἐνάντια στὴ Βουλή». Ὡστόσο αὐτὲς καὶ παρόμοιες φράσεις ποὺ χρησιμοποίησε γιὰ σκοποὺς ὁλοφάνερους, ἀποκαλύφτηκαν γρήγορα δίχως περιεχόμενο. Ἀμέσως εἰδοποίησε τὴ Βουλὴ ὅτι ἡ ἐξουσία της εἶχε χαρακτῆρα ἐφήμερο. Διοργάνωσε ἕναν ἀντίπαλο θεσμὸ τὸ «Μέγα Φασιστικὸ Συμβούλιο» ποὺ τοῦ ἀνάθεσε ὅση ἐξουσία μποροῦσε νὰ ἔχει κάποιος ἄλλος ἐχ᾽ος ἀπ' αὐτὸν τὸν ἴδιο. Ἐδῶ μπορῶ νὰ σᾶς θυμίσω, κύριοι ἔνορκοι, ὅτι χάρη στὴν ἀντίθετη ψῆφο τοῦ σώματος αὐτοῦ, προκλήθηκε ἡ ἄμεση πτώση τοῦ κατηγορουμένου τὸν Ἰούλη τοῦ 1943. Ἀνάμεσα ὅμως στὴν ἵδρυση τοῦ Συμβουλίου καὶ στὴν πτώση τοῦ κατηγορουμένου, ἀπ' ὅτι τοὐλάχιστο ξέρω, δὲν μνημονεύεται καμμιὰ ἀπόφαση τοῦ Συμβουλίου, ποὺ νὰ μὴν τὸ χαρακτηρίζει σὰν ὄργανο τυφλὸ στὶς ἰδιοτροπίες τοῦ δικτάτορα. Ὡς τὴ μοιραία αὐτὴ μέρα τοῦ Ἰούλη τοῦ 1943, ὁ κόσμος ἔξω ἀπ' τὴν Ἰταλία δὲν γνώριζε ὅτι ἡ λειτουργία τοῦ Συμβουλίου περιλάβαινε τοὺς δημοκρατικοὺς πλεονασμοὺς τῆς συζήτησης καὶ τῆς ψήφου. Ἑπομένως ἡ δικτατορικὴ ἐπικράτηση τοῦ κατηγορουμένου ἀτὰ χρόνια αὐτὰ δὲν χρειάζεται ἄλλες ἀποδείξεις.

Ὡστόσο γιὰ νὰ στερεώσω τὸ πρῶτο μέρος τοῦ κατηγορητήριου, θ' ἀναφέρω μερικὰ ἀκόμα γεγονότα. Τὸ Δικαστήριο θὰ ἐκπλαγεῖ ἂν μάθει ὅτι στὴν Ἰταλία γίνηκαν ἐκλογὲς τὸ 1924. Αὐτὸ μὲ τὴν πρώτη ματιὰ θὰ φανεῖ σὰν ἕνα ἐπιχείρημα ἐνάντιο στὴ θέση μου. Ὡστόσο ὁποιες ἀμφιβολίες κι' ἂν προκαλέσει εἶναι ἀνεδαφικές. Ὁ κατηγορούμενος εἶχε πάρει τὰ μέτρα του πρὶν ἀπ' τὶς ἐκλογὲς γιὰ νὰ ἐπικρατήσει, ἐπιβάλλοντας ἕναν καινούργιο Ἐκλογικὸ Νόμο, ποὺ πρόβλεπε ὅτι ὁποιο κόμμα συγκέντρωνε τὴν πλειοψηφία στοὺς ψήφους, θὰ ἔπαιρνε τοὐλάχιστο τὰ 2/3 ἀπ' τὶς ἕδρες τῆς νέας Βουλῆς. Αὐτὸ ἦταν ἕνα ἄλλο τέχνασμα γιὰ νὰ πραγματωθεῖ τὸ τσακισμα τῆς μειοψηφίας ἀπ' τὶς φασιστικὲς ὁρδές. Ὡστόσο ὁ κατηγορούμενος δὲν ἐμπιστεύτηκε μόνο στὸ μέτρο αὐτό. Οἱ ἐκλογὲς ποὺ ἔγιναν ἦταν οἱ πιὸ τρομοκρατικὲς καὶ οἱ περισσότερο παράτυπες στὴν ἱστορία τῆς νέας Ἰταλίας. Ἐξασκημένοι ληστὲς καὶ τραμπούκοι μπῆκαν προϊστάμενοι στὰ ἐκλογικὰ κέντρα. Μὲ τὴ μέθοδο αὐτὴ ἐξασφάλισαν μιὰ Βουλὴ μὲ Φασιστικὴ πλειοψηφία.

Παρ' ὅλα αὐτὰ τὰ μέτρα μποροῦσαν νὰ ἐπικρατήσουν μερικὲς ἀνεξάρτητες φωνές. Μιὰ ἦταν τοῦ σοσιαλιστῆ ἀρχηγοῦ Ματτεότι. Στὶς 30 τοῦ Μάη 1924 κατάγγελνε ἀνοιχτὰ τὴν Κυβέρνηση γιὰ τὰ ἀντισυταγματικὰ μέτρα της. Ὁ ἴδιος ὁ κατηγορούμενος ἀνέλαβε προσωπικὰ νὰ τοῦ ἀπαντήσει. Ὑποστήριξε — ἂν ἕνας τέτοιος κανονικὸς ὅρος μπορεῖ ν' ἀποδώσει τὸ συνηθισμένο βίαιο ὕφος τοῦ λόγου του — ὅτι σὲ περίπτωση ποὺ τὰ ἐλάχιστα μέλη τῆς μειοψηφίας στὴ Βουλὴ δὲν συνεργαστοῦν μὲ τὴν Κυβέρνηση, θὰ συντριβοῦν. Τρεῖς μέρες ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀγόρευσή του αὐτή, ὁ Ματτεότι δολοφονήθηκε ἄτιμα, καὶ ἡ ἴδια τύχη βρῆκε πολλοὺς ἄλλους ποὺ τόλμησαν νὰ ἐναντιωθοῦν στὸ καθεστώς. Ἔτσι στὸ τέλος τοῦ 1924 ἐγκαταστάθηκε ἀπόλυτα ἡ προσωπικὴ δικτατορία τοῦ κατηγορουμένου. Δεν χρησιμοποιήθηκε καμμιὰ μεταμφίεση, καὶ ἑπομένως δὲν εἶναι ἀπαραίτητο νὰ προσπαθήσω νὰ τ' ἀποδείξω. Ἁπλῶς θὰ κλείσω τὸ σημεῖο αὐτὸ μὲ μερικὲς δηλώσεις τοῦ ἴδιου τοῦ κατηγορουμένου, ποὺ τὶς καταθέτω στὸ δικαστήριο σὰν πειστήρια. «Ἀναλαβαίνω προσωπικὰ» ἔλεγε ὁ κατηγορούμενος στὶς 24 Αὐγούστου τοῦ 1924 «τὶς πολιτικές, ἠθικὲς καὶ ἱστορικὲς εὐθύνες, γιὰ ὅλα ὅσα ἔχουν συμβεῖ». Στὶς 15 τοῦ Μάη τοῦ 1925, ἡ θεωρία ἔπαιρνε πιὸ συγκεκριμένη μορφή: «πρέπει ὅλοι» δήλωνε ὁ κατηγορούμενος τὴν μέρα ἐκείνη «νὰ ὑποταχθοῦν στὴ θέληση τοῦ Ἀρχηγοῦ». Κύριοι "Ενορκοι, ὁ Νιοῦτσε κατέπλευσε πλησίστιος. Σᾶς παρακαλῶ νὰ τὸ χαιρετίσουμε. Δὲν μπορῶ νὰ φανταστῶ ὅτι τὶς τελευταίες αὐτὲς στιγμὲς θ' ἀπαρνηθεῖ τὸν τίτλο του.

Ἂς δοῦμε τώρα τὸ ἑπόμενο στοιχεῖο τοῦ κατηγορητήριου. Ἀφορᾶ τὸ κουρέλιασμα πολλῶν διεθνῶν ὑποχρεώσεών του. Ἐδῶ βρίσκομαι μέσα σὲ μιὰν ἀμηχανία ποὺ δημιουργεῖ ἡ ἀφθονία τῶν περιπτώσεων. Θὰ οἰκονομήσω χρόνο στὸ Δικαστήριο ἂν ἀντιμετωπίσω τὴν κατηγορία αὐτὴ μαζὶ μὲ τὴν ἑπόμενη, ποὺ ἀφορᾶ τὴ δόλια κατάκτηση τῆς Ἀβυσσηνίας.

Στὶς 2 τοῦ Ὀκτώβρη τοῦ 1935, οἱ στρατιὲς τῆς Ἰταλίας κήρυξαν τὸν πόλεμο στὴν Ἀβυσσηνία, κι' ὕστερα ἀπὸ λίγη καθυστέρηση κι' ἀφοῦ ἀντικαταστάθηκαν οἱ ἐπιφανέστεροι φασίστες στρατηγοί, ἡ κατάκτησή της ὁλοκληρώθηκε μὲ τὴν πτώση τῆς Ἀντὶς Ἀμπέμπα στὶς 5 τοῦ Μάη τοῦ 1936. Στὸ κατηγορητήριο χαρακτηρίζεται ἡ ἐπίθεση αὐτὴ σὰ δόλια. Γιατί; Μ' ἄλλες λέξεις ποιὲς ἦταν οἱ ὑποχρεώσεις ποὺ εἶχε ἀναλάβει ὁ κατηγορούμενος καὶ τὶς περιφρόνησε γιὰ νὰ κερδίσει τὴ νίκη αὐτή; Θὰ σᾶς δώσω ἕνα σύντομο κατάλογο, ποὺ θὰ χρησιμεύσει στοὺς ἑνόρκους σὰν πειστήριο τῆς ἐνοχῆς του.

1.— Ἡ Ἰταλία εἶχε ὑπογράψει τὴ Συνθήκη τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν καὶ ὁ κατηγορούμενος δὲν ἀνακάλεσε ποτὲ τὴν ὑπογραφὴ αὐτή. Ἑπομένως ἦταν ἐπίσημα δεσμευμένος στὴν περίπτωση ποὺ «ὁποιαδήποτε φιλονεικία τείνει νὰ ὁδηγήσει σὲ διακοπὴ τῶν σχέσεων, θὰ ὁποβάλλεται ὁλοκληρωτικὰ σὲ διαιτησία.»

2.—Ὁ ἴδιος ὁ κατηγορούμενος ὑπόγραψε τὸ 1928 τὸ Σύμφωνο Κέλλογκ. Ἑπομένως «ἀποκήρυξε τὸν πόλεμο σὰν ἕνα μέσο ἐθνικῆς πολιτικῆς» καὶ εἶχε συμφωνήσει νὰ ἐπιδιώκει τὴ ρύθμιση κάθε διαφορᾶς «μὲ εἰρηνικὰ μέσα».

3.— Ὁ κατηγορούμενος βοήθησε νὰ μπεῖ ἡ Ἀβυσσηνία μέσα στὴν Κ.Τ.Ε. τὸ 1923. Ἑπομένως εἴταν διπλᾶ ὑποχρεωμένος νὰ ἐγγυηθεῖ ὅτι ἡ Ἀβυσσηνία δὲν θἄπεφτε θῦμα ἐπίθεσης.

4.— Στὶς 2 Αὐγούστου τοῦ 1928, ὁ κατηγορούμενος ὑπόγραψε σύμφωνο μὴ ἐπίθεσης μὲ τὸν ἀρχηγὸ τοῦ Αἰθιοπικοῦ Κράτους. Δόθηκαν ἐγγυήσεις, στὸ σύμφωνο αὐτὸ γιὰ «μιὰ ἀδιάλειπτη εἰρήνη καὶ μιὰ ἀδιάσπαστη φιλία». "Ολες οἱ διαφορὲς θὰ παραπέμπονταν σὲ διαιτησία «χωρὶς νὰ γίνεται προσφυγὴ στὴ δύναμη τῶν ὅπλων».

5.— Ὁ κατηγορούμενος συμφώνησε μὲ τὴ γενναία ἀπόφαση τῆς ὁλομέλειας τῆς Κ.Τ.Ε. ποὺ πάρθηκε στὶς 11 τοῦ Μάρτη τοῦ 1932 καὶ ἐπικυρώθηκε ξανὰ στὶς 24 Φλεβάρη τοῦ 1933. Ἡ ἀπόφαση αὐτὴ διακήρυξε ὅτι «τὰ μέλη τῆς Κ.Τ.Ε. ἔχουν ὑποχρέωση νὰ μὴν ἀναγνωρίζουν ὁποια συμβαση, συνθήκη ἢ συμφωνία πραγματωθεῖ ἐνάντια στὸ καταστατικὸ τῆς Κοινωνίας ἢ στὴ συνθήκη τοῦ Παρισιοῦ.»

6.— Ὁ κατηγορούμενος πῆρε μέρος στὶς διαβεβαιώσεις ποὺ δόθηκαν ἀπ' τὴν Ἰταλικὴ Κυβέρνηση πρῶτα στὶς 29 Σεπτέμβρη 1934 κι' ὕστερα στὶς 18 Ἀπρίλη 1935, ποὺ διέψευσαν κάθε πρόθεση γιὰ προσφυγὴ στὰ ὅπλα κι' ἐπικύρωσαν τὴ Συνθήκη τοῦ 1928.

Κύριοι "Ενορκοι, εἶμαι βέβαιος ὅτι θὰ μ' ἀπαλλάξετε ἀπ' τὴν ὑποχρέωση νὰ συνεχίσω αὐτὴν ἀηδιαστικὴ ἀπαρίθμηση.

Μετάφρ.: ΛΟΥΙΖΟΥ ΝΟΥΑΡΟΥ

(Η ΣΥΝΕΧΕΙΑ: Στὸ ἑπόμενο)

ΞΕΚΙΝΩΝΤΑΣ

Ἀπὸ τὸ σημερινὸ κεντρικὸ ἐθνικοπνευματικὸ πρόβλημα πρὸς κάποιες ἄμεσα ἐπιβαλλόμενες προβλέψεις

Σειρὰ ἄρθρων τοῦ Ἄγγελου ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΥ

Ἄρθρο ἕβδομο

«ΑΡΧΗ ΣΟΦΙΑΣ ΑΙΣΘΗΣΙΣ ΜΑΧΗΣ»

(ΑΡΡΙΑΝΟΣ)

Στὶς μεγάλες κοσμογονικὲς καμπὲς τῆς Ἱστορίας τῆς Ἀνθρωπότητας, κάθε φορά, ὑπάρχει πάντα ἕνας πρωτοπόρος λαός, ποὺ ἐνσαρκώνει ὅλη τὴν ἔκφραση καὶ φανερώνει μὲ πληθωρικὴ περίσσεια, ὅλες τὶς λανθάνουσες ἀνάγκες, ὅλες τὶς λανθάνουσες ἰδέες καὶ τὰ πιὸ ἐνδόμυχα αἰτήματα ὅλων τῶν ἄλλων λαῶν τῆς ἐποχῆς του. Καὶ κατὰ κανόνα, ὅλοι τότε οἱ ἄλλοι σύγχρονοί του λαοί, δὲν κάνουν τίποτε ἄλλο, παρὰ μοναχὰ νὰ πέρνουν μέρος — ἐνεργητικότερο ἢ παθητικότερο κατὰ τὶς περιστάσεις — στὰ μεγάλα ρεύματα καὶ γεγονότα, ποὺ ἀντιπροσωπεύουνε συνθετικὰ καὶ μὲ τὸ μέσο ἐκείνου τοῦ λαοῦ, τὴν πιὸ μεγάλη ἔκφραση καὶ ἀξίωση αὐτῆς τῆς ἐποχῆς.

Ἀναμφισβήτητα λοιπὸν τὸν πρωτοπόρο τοῦτο ρόλο στὸν καιρό μας τὸν κατέχει καὶ τὸν παίζει δικαιωματικὰ ἡ Ρωσσία — μὰ κ' ἡ ἐργατικὴ Ἀγγλία ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ τόσο ἀποφασιστικὰ ἔχει πάρει τὴν καθολικὴ πολιτική, στὶς μέρες μας στροφή της.

Ἀλλὰ ὑπάρχουν ἀσφαλῶς στὸ μεταξὺ καὶ κάποιοι ἄλλοι λαοί, πάρα πολὺ μικρότεροι σὲ μέγεθος, ποὺ κληρονόμοι ἱστορικοὶ ἀπ' τὴ μιὰ μεριά, ἐνὸς τεράστιου παρελθόντος, κι' ἀπ' τὴν ἄλλη ἐξελιγμένοι ὑποσυνείδητα στὴ διαπασῶν τῶν ἀπαιτήσεων τοῦ καιροῦ τους, ἠμποροῦνε ὄχι ἁπλὰ ν' ἀποτελέσουν ἕνα βαρυσήμαντο παράγοντα τῆς νέας διεθνικῆς ποὺ ἀπαιτεῖται στὶς ἡμέρες μας ἀλληλεγγύης ἀλλὰ καὶ νὰ προεκτείνουνε πνευματικὰ τὶς ἀπαιτήσεις τοῦ καιροῦ αὐτοῦ, στὸ κορυφαῖο σημεῖο ποὺ συνειδητὰ ἢ ὑποσυνείδητα ἐστοχάστη βέβαια ὁ καθολικὰ ἐκεῖνος πρωτοπόρος ποὺ προανάφερα λαός.

Καὶ χωρὶς ἄλλο, δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρξει κ' ἡ παραμικρότερη ἀμφισβήτηση, ὅτι στὸ μέσο ἀπ' ὅλους τοὺς ποσοτικὰ μικροὺς αὐτοὺς λαούς, τὴν κορυφή, ὁλοφάνερα, καὶ τὴν κατέχει κληρονομικά, καὶ δικαιοῦται σήμερα νὰ τὴ διεκδικήσει ἀπόλυτα, ἡ Ἑλλάδα. Γιατὶ ἀσφαλῶς, ἡ Ἑλλάδα, κι' ὡς πνευματικὴ καὶ ἱστορικὴ κληρονομιὰ κι' ὡς γιγαντιαῖο σύγχρονο λαϊκὸ ὑποσυνείδητο, ἀποτελεῖ ἀσυζήτητα τὴν ὥρα αὐτὴ τὸ πιὸ προχωρημένο ποιοτικὰ φυλάκιο ὁλόκληρης τῆς Ἱστορίας τοῦ Κόσμου.

Τὸ «σημερινὸ» λοιπὸν — καθὼς τὸ ὠνόμασα τιτλοφορῶντας αὐτὰ τὰ Ἄρθρα — «κεντρικὸ ἐθνικοπνευματικό μας πρόβλημα», ἀσφαλῶς δὲν εἶναι ἕνα πρόβλημα «ἐσωτερικό» ἢ «ἐξωτερικό», μὲ τὴν περιορισμένη αὐτῶν τῶν ὅρων ἔννοια, ὅπως τοὺς τὴν ἀποδίνει ἡ συνειθισμένη στατική, ἐμπειρική καὶ καιροσκοπικὴ πολιτική.

Τὸ «σημερινὸ ἐθνικοπνευματικό μας πρόβλημα» εἶναι πρόβλημα δυναμικὰ τεράστιο, ποὺ δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ βρεῖ τὴ λύση του παρὰ μονάχα ἀπὸ μιὰν ἀντίστοιχη πνευματικὴ δυναμική του τοποθέτηση, μέσα στοὺς στίβους τῆς σημερινῆς καὶ τοπικῆς μας καὶ παγκόσμιας Ἱστορίας.

Στὸ μεταξὺ δὲν προεξοφλῶ οὔτε συζητῶ ἐδῶ καθόλου, μὲ ποιὸ τρόπο αὐτὸ τὸ πρόβλημα, ἀπὸ τὴν πλευρὰ ἰδίως τῶν ἐθνικῶν μας διεκδικήσεων, ἀντιμετωπίζεται τὴν ὥρα αὐτὴ συγκεκριμμένα ἀπὸ τοὺς πολιτικοὺς τῆς χώρας μας ἀνθρώπους.

Ἄλλο ζήτημα. Ἂν ἡ ψυχή μου ἱδρώνει αἷμα, ἀπ' τὴν ἀγωνία ποὺ μπάζει μέσα μου ὁλόενα τὸ ἐρώτημα αὐτό.

Ἀλλὰ ἀσφαλῶς κανεὶς τὴν ὥρα αὐτὴ δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ προοῖδει μὲ βεβαιότητα καὶ ὑπεύθυνα, τὴ λύση ποὺ ἡ πλευρὰ αὐτῆ τῶν ἐθνικῶν μας διεκδικήσεων θὰ πάρει στὸ μεθαυριανὸ τραπέζι τῆς Εἰρήνης.

Ἕνα μόνο εἶν' ἀπολύτως βέβαιο: πὼς ἡ ἐποχή μας, μὲ τὸν τελευταῖο τεράστιο πόλεμο, ἐξάντλησεν ὁριστικὰ ὅλους μαζὶ τοὺς στατικοὺς συνδυασμούς, μὲ τοὺς ὁποίους ἀντιμετώπιζε ὡς προχθὲς τὰ γενικὰ πολιτικὰ προβλήματα τοῦ κόσμου.

Ἡ ἀκατάβλητα κυρτούμενη καμπύλη τῶν γιγάντιων τελευταίων γεγονότων, μετατόπισεν ἀποφασιστικὰ ὅλα τοῦτα τὰ προβλήματα, πολὺ πιὸ πέρα ἀπὸ τὰ σύνορα ὅπου ἄλλοτε εἶχαν κάποια φυσικὴ ἀναγνώριση καὶ ἰσχύ.

Καὶ φυσικὰ τὴ μετατόπισην αὐτὴν ἔχει ὁπωσδήποτε ὑποστεῖ κ' ἡ Ἑλλάδα, κι' αὔριο προσκαλεῖται νὰ τὴν ἀντικρύσει μ' ὅση δύναμη, μ' ὅση ψυχὴ καὶ μ' ὅση εὐθύνη ἐπωμίστηκε στὸ μεταξὺ γιὰ τὰ κοινά μας ἐθνικὰ συμφέροντα, ὁ ὑπεύθυνος πολιτικός μας κόσμος.

Ἀλλὰ τὰ Ἄρθρα αὐτὰ δὲν ἔχουν ποοορισιὸ ν' ἀσκήσουν μιὰ ἀπ' εὐθείας κριτικὴ ἀπάνω στὴν ἀνάληψη τῆς φοβερῆς αὐτῆς εὐθύνης ἀπὸ μέρος τῶν πολιτικῶν μας. Προορισμός τους εἶταν καὶ εἶναι ἀπ' τὴν ἀρχή, νὰ ἐμφανίσουν στοὺς πνευματικούς μου πρῶτα σύντροφους καί, πλάϊ σ' αὐτούς, σ' ὅλους τοὺς ἄλλους Ἕλληνες, μιὰ ἰδιαίτεση πλευρὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ Προβλήματος, καθὼς αὐτὸ τοποθετεῖται μέσα στὴ βαθύτερη συνείδησή μου, ὅπως ἡ συνείδηση αὐτὴ διαμορφώθηκε σιγὰ - σιγὰ βαθειά μου ἀπὸ γρόνια ἀκοίμητης σπουδῆς, κι' ὅπως αὐτὴ ἡ ἴδια ἐκορυφώθηκε τὸν τελευταῖο αὐτὸ καιρό, ἀπὸ τὴν Ἱστορικὴ παγκόσμια ἀναχώνευση καὶ ἰδιαίτατα ἀπὸ τὸ πνευματικὸ κρυμμένο Δράμα τοῦ βαθύτερα Ἑλληνικοῦ μας ἑαυτοῦ.

Ὁ ἀληθινὸς ἄλλωστε ρόλος ὁποὺ πρόκειται νὰ παίξει ἕνας λαὸς στὴν αὐριανὴ διεθνικὴ πραγματικότητα, τελειωτικὰ δὲν ἐξαρτᾶται τόσο ἀπὸ τὶς ἄμεσες τυχὸν πολιτικές του ἐπιτυχίες, ὅσο ἀπὸ τὴ γνησιότητα, κι' ἀπὸ τὴ σταθερότητα, τοῦ νέου πνευματικοῦ καὶ ἱστορικοῦ ποὺ θὰ ἐνσαρκώσει ὁπλισμοῦ.

Ἀλλὰ τὸ ἐρώτημα εἶναι: ἀπὸ ποῦ καὶ πῶς θὰ ἐνσαρκώσει ἄραγε ἡ Ἑλλάδα σήμερα, τὸν ἀπαραίτητο — καὶ ποὺ δὲν δέχεται καμμιὰ πιὸ πέρα ἀναβολὴ — πνευματικὸ καὶ ἱστορικὸν ἔτοῦτο ποὺ τῆς χρειάζεται ὁπλισμό;

. . . . . .

Ἀσφαλῶς λοιπὸν ἡ ἀπάντηση ποὺ ξεπετιέται εὐτὺς ἀμέσως μέσα ἀπ' τὸ μυαλό μου μπρὸς στὸ βασικὸ αὐτὸ ἐρώτημα, εἶναι τούτη: «Τὸν ἱερό, τὸ γνήσιο, ἰσχυρὸ καὶ σταθερὸν ἔτοῦτον ὁπλισμό, ἔχουνε χρέος ἀπόλυτο νὰ τὸν σφυρηλατήσουν «μέσα» κ' «ἔξω» καὶ τὸν παραδόσουν στὴν Ἑλλάδα σύντομα καὶ ἀκέραιο, οἱ ὑπεύθυνοι πνευματικοὶ τοῦ τόπου ἄνθρωποι, δηλαδὴ ἐμεῖς. Τὸν ὁπλισμὸν αὐτό, τὸ σφυρηλάτημα, τὴν ἐσωτερικὴ διάρθρωσή του καὶ ἀντοχή, οὔτε κατὰ διάνοια κι' οὔτε κἂν γιὰ μιὰ ὥρα, ἐπιτρέπεται νὰ τὸν ἐμπιστευθοῦμε στὴ διάθεση, ἢ στὸ πνεῦμα καὶ στὰ χέρια, τῆς ἐμπειρικῆς, τῆς στατικῆς καὶ καιροσκοπικῆς — ποὺ πιὸ ἀπάνω ὑπογράμισα — Πολιτικῆς. Χωρὶς καμμιὰν ἀμφιβολία ὁ γενικὸς συσκοτισμὸς καὶ ἡ σύγχιση ποὺ ὑπάρχει μέσα σ' ὅλα τὰ Ἑλληνικά μας πράγματα, ὑπάρχει γιατὶ τοῦτος ὁ συσκοτισμὸς καὶ τοῦτη ἡ σύγχιση θρονιάζουν πρῶτα - πρῶτα στὶς ψυχὲς καὶ στὰ μυαλὰ καὶ κείνων ποὺ μᾶς κυβερνᾶν καὶ κείνων ποὺ ἀνεδαφικὰ φιλοδοξοῦνε νὰ μᾶς κυβερνήσουν. Ἤδη οἱ ἐντελῶς ἀνίδεοι στὴν οὐσία καὶ κατὰ τὸ πλεῖστο αὐτοχειροτόνητοι «πολιτικοὶ ἀρχηγοί», παραμονεύουν κιόλας, ἕτοιμοι ν' ἁρπάξουν τὰ μεγάλα μας λαϊκά, πνευματικά, κοινωνικὰ καὶ ἐθνικὰ προβλήματα, καί, βάνοντάς τα στὸ κρεβάτι τοῦ Προκρούστη, νὰ βιαστοῦνε (σύμφωνα μὲ τὶς κατηγορίες καὶ μὲ τὶς διαστάσεις τοῦ μυαλοῦ τους) νὰ διαμορφώσουνε γιὰ τοῦτα μιὰ κατάσταση, πού, κ' ἔτσι ἀνάπηρα ὅπως θἄναι κι' ἀκρωτηριασμένα, θὰ θελήσουνε νὰ πεῖσουν τὸ λαὸ — καὶ ὑπάρχει πάντα, ἀλλοίμονο, ὁ κίνδυνος πὼς θὰ πεισθοῦν πολλοί, — ὅτι τὸ ἀνάστημα τῶν ζωτικῶν αὐτῶν μας προβλημάτων, εἶναι τὸ πραγματικὸ καὶ φυσικὸ ἀνάστημά τους, ὅπως οἱ ἴδιοι αὐτοὶ μᾶς τὸ ἐμφανίζουν.

Ἀλλὰ δίχως ἄλλο, οἱ σημερινοὶ ὑπεύθυνοι πνευματικοὶ ἡγέτες τοῦ λαοῦ μας, εἶναι ἀδύνατο, ἐντελῶς ἀδύνατο νὰ φανταστοῦμε, ὅτι θ' ἀνεχτοῦνε εἰς βάρος τοῦ λαοῦ αὐτοῦ τὴν ἐπανάληψη ἑνὸς δράματος, ποὺ περισσότερο ἀπὸ ἕνα αἰῶνα τώρα, ἐστοίχισε στὸ ἔθνος μας τὸ τραγικὸ καὶ — ἴσα μὲ χτὲς — ἀνεπανόρθωτο σχεδὸν σταμάτημά του.

Ἔχουνε ἀπὸ πίσω τους — καὶ πρέπει νὰχουνε μερόνυχτα μὲ ὀρθάνοιχτα τὰ μάτια τους μπροστά τους — τὸ φριχτὸ πνευματικό, κοινωνικὸ μας καὶ ἐθνικὸ κατάντημα, ποὺ μᾶς ἀφίσανε τὰ τραγικὰ μετέπειτα τῆς Ἐπανάστασης τοῦ Εἰκοσιένα. Ἑνὸς ἀγῶνα δηλαδὴ ἀπόλυτα λαϊκοῦ στὴ βάση του καὶ στὴν οὐσία του καὶ πραγματικὰ τεράστιου, πού, ὅταν κατασίγασε καὶ πίστεψε πὼς θἄμπει πιὰ μὲς στὴ κοίτη ἀληθινῆς ζωῆς καὶ προόδου, βρῆκεν ἄξαφνα ἀντιμέτωπό του κι' ἄσπονδον ἐγθρό του, τὸ ρηχὸν ἐμπειρισμὸ τῶν Φραγκοφορεμένων του πολιτικῶν. Τὸ Φαναριωτισμό, τὸ Λογιωτατισμό, τὴν ξιπασι

ΕΝΑ ΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΟΔΥΣΣΕΑ ΑΝΔΡΟΥΤΣΟΥ

Τοῦ Κώστα ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗ

Γιὰ τὸν Ὀδ. Ἀνδρούτσο, τὴ δράση του καὶ τὸ χαρακτῆρα του πολλὰ ἔχουν γραφεῖ ὡς τώρα. Ἡ ἀμερόληπτη ἱστορία ποὺ μὲ τὸ πρῖσμα τοῦ μακρυνοῦ χρόνου θὰ τὸν κρίνει τελειωτικά, δὲν εἶπε ἀκόμη τὴν τελευταία της λέξη. Τὸ παρακάτω ἁπλὸ καὶ ἐξυπνότατο γράμμα τοῦ ἡρωϊκοῦ στρατηγοῦ τοῦ Ἀγῶνα, ποὺ γράφτηκε στὰ 1824, ἕνα χρόνο πρὸ τῆς τραγικῆς δολοφονίας του, στὴν Ἀκρόπολη τῶν Ἀθηνῶν, δίνει ἀνάγλυφο τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἥρωα καὶ νομίζω ὅτι παρέχει πολὺ ἐνδιαφέρον, καὶ εἶνε ἄξιο προσοχῆς, γιατὶ δίνει παραστατικώτατα μὲ τὴν ἴδια του πέννα, τὴ δράση του, κι' ὅλες τὶς συκοφαντίες, ποὺ τόσο συντελέσανε ὕστερα ἀπὸ λίγο στὸ χάσιμο τοῦ ἥρωα τῆς Γραβιᾶς. Νὰ καὶ τὸ γράμμα, ποὺ προλογίζω παραπάνω.

Κύριε Ἀναστάσι Λόντε,

Ἐσὺ ἔχεις πολλαῖς δουλιαῖς, καὶ καταγίνεσαι, καθὼς ἀκοῦω, ἡμέραν καὶ νύκτα. διὰ τοῦτο δὲν ἔπρεπε ἐγὼ νὰ σὲ ἐμποδίσω μὲ τοῦτο μου τὸ γράμμα, καὶ μάλιστα ὁμοῦ μαζὶ σου δὲν ἔγω ἀνταπόκρισιν, ὄντας ἄλλη ἡ ἰδική μου δουλιά, καὶ ἄλλη ἡ ἐδική σου. Μολονοτοῦτο, ἐπειδὴ εἶδα εἰς ἐνός σου φίλου γράμμα νὰ ἀναφέρης τὸ ὄνομά μου, εἶμαι βιασμένος νὰ σοῦ κάμω πέντε ἕξη ἀράδες, καὶ ἂν ἔνουν κανένα καλὸν μέσα. ἄκουσέ το, εἰ δὲ μὴ κάψε το. Ἐσὺ λένεις τοῦ φίλου σου «ἂν γράψης εἰς τὸν διάβολο Ὀδυσσέα, νράψε του ἀπὸ μέρους μου νὰ βγάλη μερικοὺς διαβόλους ἀπὸ μέσα του» τοῦ τὸ λένω μπέσα μὲ μπέσα, καὶ τότε θέλει γίνει χρήσιμος εἰς τὴν πατοίδα, καὶ νὰ λάβη ἀξίως τὸ ὄνομα τὸ ὁποῖον φέρει». Κύριε, καθὼς λέτε ἐσεῖς οἱ διαβασμένοι, δυὸ λογιῶν διαβόλοι ἐμπαίνουν εἰς τοὺς ἀνθρώπους· πρῶτον, ὡς ἔλενεν ὁ Σωκράτης, κάθε καλὸς ἄνθρωπος ἔνει μέσα του ἕναν διάβολον, ὁ ὁποῖος δρομηνεύει καὶ δείχνει πρὸς τὸν ἄνθρωπον νὰ κάνη τὸ καλόν. καὶ τὸν ἐμποδίζει ἀπὸ τοῦ νὰ κάμνη τὸ κακόν. Καὶ αὐτὸς εἶναι ὁ πρῶτος διάβολος κάθε καλοῦ ἀνθρώπου. Ἡ θρησκεία μᾶς διδάσκει νὰ πιστεύωμεν ὅτι κατὰ θεῖαν παραχώρησιν μπαίνει σέναν ἄνθρωπον ὁ διάβολος καὶ τὸν ὁρμηνεύει νὰ κάμνη ὅλα τὰ κακά. ἐμποδίζοντάς τον ἀπὸ τὰ καλά· καὶ αὐτὸς εἶναι ὁ δεύτερος διάβολος. Ἐγὼ εἶμαι σὲ ἀπορίαν σὲ σένα ποῖος διάβολος κατοικεῖ, ὁ πρῶτος, ἢ ὁ δεύτερος; Ὅσον διὰ λόγου μου, νὰ ξέρης ὅτι ἀφίνω ἐσένα νὰ μοῦ εἴπῆς ποῖον διάβολον ἔχω μέσα μου. Ὁ πατέρας μου, ἐν καιρῷ Τουρκίας, ἐγύριζε στὰ βουνὰ καὶ στὰ λαγκάδια, καὶ ἐσκότωνε Τούρκους ἔτρεχεν εἰς τοὺς κάμπους καὶ ἐθανάτωνε Τούρκους· ἐνυκτέρευεν εἰς τὰ δάση, καὶ ἐκρύβουνταν εἰς τοὺς ποταμοὺς καὶ ἐσκότωνε Τούρκους. Ὅσαις φοραῖς εὑρέθη εἰς τὰ νερὰ τῆς θάλασσας, Τούρκους ἔπνιγεν. Καὶ εἰς ὀλιγολογίαν, ἀφοῦ ἐρήμωσε πολλὰς τῶν τυράννων ἐπαρχίας ὡς δαιμονισμένος, ἐμαρτύρησεν ὑπὲρ τῆς πατρίδος εἰς αὐτὴν τὴν καθέδραν τοῦ τυράννου. Τί λονῆς διάβολον εἶχε μέσα του; Τοῦ πρώτου εἶδους ἢ τοῦ δευτέρου; Ἐγὼ δὲν μπορῶ νὰ τὸ ἀποφασίσω, καὶ αὐτὸ στέκει σὲ σένα νὰ τὸ ἀποφασίσης. Ἐγὼ χωρὶς προσωπικῶς νὰ γνωρίζω ἀπὸ ποῖον δαίμονα ἐκυβερνᾶτο ὁ πατέρας μου, ἄρχισα νὰ σκοτώνω ὅλο τυράννους· τὸν περισσότερο καιρὸ τῆς ζωῆς μου τὸν ἐπέρασα εἰς τὰ σπήλαια καὶ εἰς τὰ βουνά. τὰ καρτέραια τῶν βρόμων, οἱ λόγγοι, καὶ τὰ ἄγρια θεριὰ εἶναι μάρτυρες ὅτι δύσκολα ἔφευγε ζωντανὸς Τοῦρκος ἀπὸ τὸ γέρι μου, ὅταν ἐζύγονε κοντά μου. Συναναστοεφόμενος μὲ αὐτοὺς τοὺς τυράννους καὶ καλὰ πληρονόμενος διὰ νὰ σέβομαι τοὺς διοσεθνεῖς των. ἐνὼ κινούμενος ἀπὸ τὸν διάβολόν μου. Τούρκους ἐσκότωνα. Οἱ κρηνοί, τὰ ποτάμια καὶ τὰ δάση ἦτον τὰ ἀγαπητά μου κατοικητήρια. καὶ τὸ τουρκικὸν αἷμα τὸ ποσσφάγι μου. Ἔσκώθη ἡ ἐπαναστασις. καὶ εὐθύς, κινούμενος ἀπὸ τὴν διάβολόν μου, ἐλάτρευσα τοὺς ἀρχηγοὺς της τὴν φωνήν τους ἤκουσα καὶ τὴν ἀπόφασίν τους καὶ ἔτρεξα μὲ ὅλους τοὺς ἁρματολοὺς τῆς Ἑλλάδος νὰ σκοτώσω Τούρκους. Μολονότι ἐκέρδιζα ἐν καιρῷ Τουρκίας, ὁ διάβολός μου μοῦ ἐσήκωσεν αὐτὴν τὴν κλίσιν ἀφοῦ χωριστὰ ἐσηκώναμεν τὰ ἅρματα. Καὶ τί νὰ πολυλογῶ τόσον; Μὲ ἐφώτισεν ὁ διάβολός μου νὰ εἶμαι γεμάτος ἀπὸ ψείραις, νὰ κοιτωμαι εἰς τὰ νερά, εἰς τὰ χιόνια καὶ εἰς τὴν λάσπην, νὰ δοκιμάζω κάθε στρατιωτικὴν ἀχαριστίαν νὰ κυνηγοῦμαι ἀδίκως, ὡς κατάδικος, νὰ ἐπιθυμῶ συνελεύσεις ἐθνικάς, νὰ ἀγαπῶ δικαίους διοικητάς, νὰ εἶμαι λάτρης τῶν ἐναρέτων, καὶ φίλος τῶν σοφῶν, νὰ διψῶ τὴν αὐτονομίαν καὶ ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος, ἐπιθυμῶντας μόνον καὶ μόνον οἱ Ἕλληνες νὰ διοικοῦν καὶ νὰ βασιλεύουν εἰς τοὺς Ἕλληνας. Ἐκ τούτων ὅλων ἐσὺ μπορεῖς νὰ συμπεράνης ποῖος διάβολος εὑρίσκεται μέσα μου... Εἶναι ὁ διάβολος ὁποῦ ἔκαμε τὸν Σωκράτην νὰ πίη τὸ φαρμάκι διὰ τὰς μεγάλας εἰς τὴν πατρίδα του ἐκδουλεύσεις, ἢ πάλιν εἶναι ὁ διάβολος ὁποῦ ἔκαμε τοὺς ὁμογενεῖς μας νὰ παραδώσουν τὴν πατρίδα στοὺς Μακεδόνας, στοὺς Ρωμέους καὶ στοὺς Τούρκους. Ἐγὼ νιὰ λόγου μου νομίζω ὅτι ἐσὺ ἔχεις μέσα σου τὸν διάβολον ὁποῦ εἶχε καὶ ὁ Σωκράτης, γιατὶ ξέρεις γράμματα, καὶ διαβάζεις τὸν Ξενοφόντα καὶ Πλάτονα· εἶσαι νέος ἕως εἰκοσιδύο χρόνων καὶ εἶσαι βουλευτής· λὲς πῶς καὶ χωρὶς ὁμόνοια ἐμποροῦ νὰ κυβεονηθῆ ἡ πατρίς, σχίζης τὴν διοίκησιν τοῦ ἔθνους, διαφθεντεύεις τοὺς συγγενεῖς σου ὁποῦ κατακρατοῦν τὰ ἐθνικὰ εἰσοδήματα σπείρεις ζιζάνια εἰς Μπραΐαν καὶ Ρούμελην, ἀνεβάζεις καὶ κατεβάζεις ἀπὸ τὰ ἀξιώματα ὁποῖον θέλεις, δίνεις καλὸν παράδειγμα εἰς τὴν ἐπαρχίαν σου τῆς χρηστοηθείας, τῆς ἐγκρατείας, τῆς ἀφιλοκερδείας, τῆς δικαιοσύνης· ὁρμηνεύεις τοὺς συγγενεῖς σου, ὡς ὁπαδοὺς τοῦ Σωκράτους νὰ μὴ ἀδικοῦν εἰς τὴν τιμήν, τὴν ζωήν, τὴν ἰδιοκτησίαν ὅλων τῶν συνεπαρχιωτῶν των. Εἰς ὀλίγα λόγια, ἐρευνῶντας εἰς τοῦ πατρός σου τὰς πράξεις, τὰς ἀνδραγαθίας τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὸ φέρσιμον τῶν προυχόντων συγγενῶν σου, τὴν διάλυσιν τῆς ἐθνικῆς διοικήσεως ἐξ αἰτίας σου, τὴν προσκόλλησίν σου εἰς ξένην αὐλήν, καὶ ὀχι εἰς τὴν αὐτονομίαν τῆς Ἑλλάδος, συμπεραίνω μ π έ σ α μ ὲ μ π έ σ α ὅτι ἐσὺ ἔχεις μέσα σου τὸ διαμόνιον τοῦ Σωκράτους. Κύταξε ὅμως καλά, γιατὶ κάθε Ἕλληνας ἔχει μέσα του δώδεκα λεγεῶνας διαβόλους, καὶ ἔπαρε τὰ μέτρα σου, γιατὶ κοντεύει νὰ χαθῆ ἡ πατρίδα, ἢ νὰ πέση σὲ κανένα χειρότερον ζυγὸν ἀπὸ ἐκεῖνον ὁποῦ ἐβαπτοῦσαν οἱ πατέρες μας. Κύταξε καλὰ μὴ τύχη καὶ...

Ἐξ Ἀθηνῶν, 14 Φεβρουαρίου 1824.

Ὀδυσσεὺς Ἀντρίτζου.

Τὸ ἀρχέτυπο τοῦ πολύτιμου αὐτοῦ γράμματος βρέθηκε στὸ Ἀρχεῖο τοῦ γνωστοῦ λευκαδίτου ἱστοριοδίφη καὶ λογοτέχνη Σπύρου Ζαμπέλιου, τοῦ συγγραφέα τῶν «Ἱστορικῶν Σκηνογραφημάτων» καὶ τῶν «Κοπτικῶν Γάμων» ποὺ ἀπέθανε τὸ 1881 στὴν Ἐλβετία. Ὁ μακαρίτης Ζαμπέλιος ἦταν κάτοχος μιᾶς πολὺ πλούσιας συλλογῆς ἀπὸ αὐτόγραφα γράμματα, ποὺ ἀναφέρονταν στὴν ἱστορία, τοῦ γιὰ τὴν ἀνεξαρτησία μας ἀγῶνα καὶ ἀπευθυνότανε στὸν Ἀναστάσιο Λόντο τοῦ Αἰγίου.

Ὁ Α. Λόντος εἶχε σπουδάσει στὴν Εὐρώπη καὶ διακρίθηκε στὴν Ἐπανάσταση, κ' ὕστερα ἀπ' αὐτή, στὶς διάφορες ἐθνικὲς συνελεύσεις, ἔκανε κ' ὑπουργὸς σὲ διάφορα Ὑπουργεῖα ἐπὶ Ὄθωνος. Πέθανε γερουσιαστὴς στὰ 1856.

Τὸ λεκτικὸ τοῦ γράμματος τηρήθηκε πιστά, ὄχι ὅμως κ' οἱ ἀνοοθογραφίες, ποὺ πολὺ φυσικὰ ἦταν γεμάτο τὸ ἀπέριττο, ἀλλὰ καὶ πνευματωδέστατο γράμμα τοῦ ἔνδοξου ἥρωα.

ραθρο καὶ τὸ σκοτάδι ποὺ ὡρισμένα ἐγωκεντρικὰ καὶ ἐιππασμένα Ἄτομα, ἑτοιμάζονται ἴσως νὰ τὸν παρασύρουν;

Ὁ λαός, ποὺ μὲ δυνάμεις στρατιωτικὰ καὶ ὑλικὰ ἐντελῶς ἀσήμαντες, ἐμπόρεσε ἕνα χρόνο νὰ προασπίσει τοὺς Συμμάχους του σὲ Ἀνατολὴ καὶ Δύση, πολεμῶντας δυὸ Αὐτοκρατορίες, (γιατὶ ἡ μοῖρα τῆς Ἑλλάδας εἴταν πάντοτε νὰ πολεμάει καὶ νὰ νικάει τὶς Αὐτοκρατορίες), ὁ λαός, ποὺ ἂν δὲν εἶχε πίσωθέ του τὴ δισταχτικότητα ἑνὸς ἰδιότελα διευθυνόμενου Ἐπιτελείου, θὰ νὰ γκρέμιζε σὲ λίγες μέρες ὅλο τὸν Ἰταλικὸ στρατὸ στὴ θάλασσα ὡς «ἀγέλη χοίρων», ὁ λαὸς ποὺ πείνασε ὅπως πείνασε, ἐπέθανε ὅπως πέθανε, ἐμαρτύρησε ὅπως ἐμαρτύρησε κι' ἄφισε ὡστόσο στὴν ἀντίστασή του, τὸν καιρὸ τῆς Κατοχῆς, νὰ βάψει ἀδιάκοπα μὲ τὸ ἀγνότερο καὶ νεανικότερο αἷμα του τὴ γιγαντιαία σημαία τῆς τωρινῆς του Ἐλευθερίας, ὁ λαὸς μὲ τὴν ἀσύγκριτη στὸν κόσμο ζωτικότητα ποὺ ἀβοήθητος ἀπ' ὅλους τοὺς ὑπεύθυνους στὸ μεταξὺ ἐπουλώνει καθαυτὸ μὲ μυθικὴ ταχύτητα τὰ καίρια τραύματά του, ὁ λαὸς αὐτὸς — καὶ τὸ τονίζω πλέον ὑπεύθυνα ἀπὸ μέρος ὅλων τῶν πνευματικῶν συντρόφων μου — δ ὲ ν εἶ ν α ι δ υ ν α τ ὸ ν ν ὰ σ τ α μ ά τ ή σ ει τ ὴ ν π ο ι ο τ ι κ ὴ ἱ σ τ ο ρ ι κ ὴ π ρ ω τ ο π ο ρ ε ί α τ ο υ σ τ ὰ π ρ ῶ τ α α ὐ τ ὰ ἐ π ι κ ὰ κ α ὶ μ α τ ω μ έ ν α β ή μ α τ ῆ ς κ ρύ φ ι α ς ἀ ν α γ έ ν ν η σ ή ς τ ο υ. Ὁ λ α ὸ ς ἐ τ ο ύ τ ο ς, δ ὲ ν ὑ π ά ρ χ ει κ ί ν δ υ ν ο ς κ α ὶ π ά λ ι, ν ὰ Φ Ρ Α Γ Κ Ε Ψ Ε Ἰ. Καὶ βεβαιότατα μ' αὐτὸ ποὺ λέω, δὲν ἐννοῶ τὸν κίνδυνο νὰ χάσει τὰ ἐξωτερικὰ καὶ ἐπιφανειακὰ γνωρίσματα τῆς ἐθνικότητάς του. Ἀλλὰ τονίζω τὴν ἀνάγκη νὰ σταθεῖ στὶς ἴδιες του ἐθνικὲς ἐπάλξεις, νὰ σταθεῖ ἀνένδοτος ἐτούτη τὴ φορὰ στὰ αὐθεντικὰ πνευματικὰ καὶ ἱστορικὰ αἰτήματά του, συνεργάτης, ἀδερφός, δημιουργικὸς βοηθὸς καὶ φίλος — ἐκεῖ βέβαια ποὺ ἡ φιλία εἶν' ἀμοιβαῖα περήφανη καὶ τίμια — καὶ μὲ τὴν Ἀνατολὴ μαζὶ καὶ μὲ τὴ Δύση.

. . . . . .

Χωρὶς ὡστόσο ἀμφιβολία ἕνας λαὸς — κάθε λαὸς — ἔχει ὁρισμένες ἐποχές. ἢ πιὸ σωστά, ἱ σ τ ο ρ ι κ έ ς τ ο υ ἡ λ ι κ ί ε ς, κατὰ τὶς ὁποίες ἔχει τὸ χρέος ν' ἀναταθεῖ στὸ ὑψηλότερο σημεῖο τῶν ἐσωτερικῶν δυνάμεών του. Κ' ἡ ὑψηλότερη αὐτὴ ἔνταση τῆς θέλησής του εἶν' ἀσφαλῶς ἐκείνη ποὺ χρεωστεῖ νὰ καταλήξει στὴν π ν ε υ μ α τ ι κ ὴ σ υ ν ι σ τ α μ έ ν η, ποὺ μ' ἕνα ἄλλο ὄνομα, στὰ χρονικὰ τῆς Ἱστορίας, ὀνομάζεται Ἀ π ο σ τ ο λ ή.

Ἡ ἐποχὴ λοιπὸν αὐτή, καὶ φυσικὰ ἡ ὁρισμένη ἀντίστοιχη ἱ σ τ ο ρ ι κ ὴ ἡ λ ι κ ί α, ἔχει σημάνει πλέον ἀπόλυτα στὶς μέρες μας γ ι ὰ τ ὴ ν Ἐ λ λ ά δ α.

Ἀλλ' ὅπως ἔδοσε ἤδη ἀρκετὰ νὰ νοηθεῖ, ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ προχωρήσει στὴ σημερινὴ ἀποστολή του, ἂν δὲν ὑπάρξει πρῶτα μπρὸς ἀπ' τὸ κεφάλι του, ἢ συγκεκριμμένη, ἐντελῶς προετοιμασμένη καὶ ἐντελῶς ὑπεύθυνη π ν ε υ μ α τ ι κ ὴ τ ο υ ἡ γ ε τ ι κ ὴ π ρ ω τ ο π ο ρ ε ί α.

Τὸ ἐρχόμενο Ἄρθρο, ὀργανικὴ καὶ ἄμεση συνέχεια τοῦ σημερινοῦ, προορίζεται νὰ καθορίσει ἐμπεριστατωμένα στοὺς πνευματικοὺς συντρόφους μου, ὄχι μοναχὰ τὸν τόνο, ἀλλὰ καὶ τὸ συγκεκριμμένο περιεχόμενο καὶ τὸ γενικὸ συγκεκριμμένο Σχέδιο, μέσα στὸ ὁποῖο ὀφείλουμε ὅλοι νὰ δουλέψουμε σκληρά, μεθοδικὰ καὶ ἀκόμητα, ἂν θέλουμε πραγματικὰ ν' ἀνοίξουμε τὸ δρόμο τοῦ λαοῦ μας, πρὸς τὸ νέο κι' οὐσιαστικὰ ἀντάξιό του προορισμό.

ΣΕΣΤΙΑ

Τὸ ἑλληνικὸ ἀφήγημα

Ο ΚΛΕΦΤΗΣ ΤΗΣ ΓΑΛΕΤΑΣ

Τοῦ Ν. ΚΑΤΗΦΟΡΗ

40 (τελευταῖο).

Καὶ τότε τὰ γουρλωμένα μάτια, ποὺ κοιτοῦσαν αὐτὴ τὴ σκηνή, ἔστειλαν τουλάχιστο δέκα χέρια — μπράφ, ὅλα μαζί, ν' ἁρπάξουν κομμάτια ἀπὸ τὸ τραπέζι... Πῆγα πίσω πρὸς τὸ τέλος τῆς οὐρᾶς, πέρασα ἀνάμεσα ἀπὸ τὸν κόσμο καὶ τράβηξα γιὰ τὴν ἔξοδο... "Ημουνα τόσο εὐχαριστημένος, ποὺ ξέχασα δίκη μου τὴν κούραση... Γύριζα στὸ σπῆτι μου θριαμβευτής... Μὰ ξάφνου πλάϊ μου μιὰ φωνή...

— Εὐτυχῶς ἐσεῖς τὴν πήρατε, κύριε συνάδελφε...

Ἐκείνη! "Ωχ Θέ μου... Χωρὶς νὰ τὸ καταλάβω — μὰ τὴν ἐλχα ξεχάσει — περνοῦσα καθὼς ἔφευγα, ἀπὸ κοντά της... Τὴν κοίταξα! Πόσο ἦταν ἀδύνατη... Κι' εἶχε ἕνα χαμόγελο τόσο θλιβερό! Μ' ὅλη τὴ σύγχισή μου δὲν ἔχασα τὴν ψυχραιμία μου! "Επρεπε νὰ κοατήσω τὴν ἀξιοπρέπεια τοῦ κλάδου...

— Ναί, εἶπα! Καὶ σηκώνοντας τὸ δίχτυ: Τί νὰ κάμει κανείς; Γιὰ τὴν ὑπηρέτρια! Δὲ μπορῶ, βέβαια, νὰ τῆς δίνω παξιαδάκια τοῦ Βουτύρου γιὰ τὸ πρωΐ...

Μὴ γελᾶς... Ἐγὼ καὶ σὺ δὲν εἴμαστε τὸ ἴδιο... Ἐγώ, κύριε, εἶμαι δικηγόρος...

Κι' ἀλίμονο! Αὐτὸ σὲ λίγο τῶμαθε ὅλος ὁ κόσμος ἐκεῖ πέρα! Μιὰ φωνίτσα, μιὰ φωνίτσα ξεψυχισμένη ἀκούστηκε πίσω μου, καθὼς ἔφευγα...

— Κὺρ δικ.,γόρε, δόσε μου ἕνα κομματάκι...

"Ωχ συφορά μου, ἀστροπελέκι πῶπεσε μπροστά μου, νεοὸ καυτό, ποὺ μὲ περέχουσε! "Ελεγα μὴ γελιέμαι, μὰ ἡ φωνίτσα εἶπε ξανά:

— Μπάρμπα δικηγόρο! Δόσε μου κι' ἐμὲ λιγάκι...

"Εκανα πὼς δὲν ἄκουσα καὶ κοίταξα νὰ ταχύνω τὸ βῆμα μου. Μὰ πιὸ σθέλτο τὸ μικρό, χωνότανε πρὶν ἀπὸ μὲ ἀνάμεσο στὸν κόσμο κι' ἐρχότανε μπροστά μου. Μ' ἅπλωνε τὸ χεράκι του — σωστὸ ξύλο — καὶ ξανάλεγε:

— Κὺρ δικηγόρε...

Νὰ τοῦδινα νὰ τὸ ξεφορτωθῶ; Μὰ ὄχι! "Ετσι θᾶτανε σὰ νὰ τ' ὁμολογοῦσα πὼς ναί, ἤμουν δικηγόρος... Κι' ἔβλεπα γύρω μου τώρα τοὺς ἀνθρώπους ν' ἀγριεύουν.

— Εἶναι δικηγόρος ὁ κύριος κι' ἤρθε νὰ πάρει γαλέτα...

— Εἰσαγγελέηδες τώρα λείπουνε καὶ δικαστάδες...

— "Αι' τί! Γι' αὐτὸ δὲν περισσεύει τίποτα γιὰ μᾶς...

— Κι' ὕστερα, σοῦ λέει, πεθαίνει ἡ στωχολογιά...

— Πῶς νὰ μὴν πεθάνουμε μεῖς! Ἀφοῦ ἔρχονται οἱ Κύριοι Κύριοι καὶ μᾶς παίνουν τὴ γαλέτα...

— Σὰ δὲ ντρέπονται! Κι' ἐδῶ ρὲ τὰ μέσα! Τὰ μέσα! Τ' εἶμαστε μεῖς οἱ Ρωμιοί!

— Δὲ βαρυδσαι , καϋμένε! Ὁ κλέψας τοῦ κλέψαντος εἶναι!

Τὸ καλό μου ποὺ δὲ στάθηκα νὰ δώσω μιὰν ἀπάντηση, μιὰν ἐξήγηση. "Εδινα τόπο στὴν ὀργή, ἢ καλύτερα ἄνοιγα τόπο ἀνάμεσα στὴν ὀργὴ νὰ περάσω... Κι' ἐκεῖνο τὸ διαβολάκι μπροστά μου, νὰ μὲ φανερώνει ὅλο καὶ σὲ περισσότερο κόσμο, καθὼς προχωροῦσα...

— Κὺρ δικηγόρε...

Καὶ δὲν ἦταν πιὰ μόνο! "Ενα δεύτερο εἶχε κολλήσει κοντά του καὶ σὲ λίγο ἕνα τρίτο...

Τ' εἶχε γίνει; Δὲν ξαίρω, μὰ κάτι τέτιο... νά: "Οταν εἶπα κεῖνα τὰ λόγια μου τὰ ξιππασμένα γιὰ τὴν ὑπηρέτρια, καταλαβαίνεις τί ἐντύπωση θᾶκανε αὐτὸ στὶς γυναικοῦλες τῆς οὐρᾶς...

— Τ' εἶν' αὐτός; Τ' εἶν' αὐτός; ρωτήσανε τὴ δικηγορίνα...

Κι' ἐκείνη, ἡ ἀνόητη, ἀπάντησε:

— Δικηγόρος!

Τ' ἦταν νὰ τὸ πεῖ; Μιὰ δύστυχη γυναίκα ἀπολάει τότε τὰ κοκκαλιάρικό της, ποὺ ἔστεκε κοντά της καὶ τὴ γκρίνιαζε, κρατώντας τὴ ἀπὸ τὸ φουστάνι:

— "Αντε ψυχή μου, πές τοῦ κυρίου νὰ σοῦ δώσει ἕνα κομματάκι... «Κὺρ δικηγόρε, πές του, δόσε μου καὶ μένα λιγάκι...» Θὰ σοῦ τὸ δώσει...

Περνώντας σὰ μέσ' ἀπὸ ἕναν ἐφιάλτη, ἀνάμεσα σ' ἕνα πλῆθος ὀργισμένο, μ' αὐτὰ τὰ τρία διαβολάκια κοντά μου, πίσω μου, μπροστά μου, ἔρτασα τέλος στὴν ὀξώπορτα.

— Γλύτωσα! εἶπα...

"Ομως ἐκεῖ μὲ περίμενε μιὰ νέα ἐπίθεση. "Ενας μικρὸς σίφουνας ἀπὸ παιδάκια γυμνὰ καὶ κοκκαλιάρικα, ποὺ εἴχανε στημένο ἐκεῖ καρτέρι, τινάχτηκε, ὁ μικρὸς σίφουνας, μπροστά μου...

— Κύριε, δόσε μου ἕνα κομματάκι...

Μὰ οἱ παλιοί μου πελάτες διαμαρτυρήθηκαν...

— "Αντε ἀπὸ κεῖ ρέ... Ἐμεῖς τὸν φέρνουμε ἀπὸ μέσα τὸν κύριο... Ἐμένα δόσε μου, κὺο δικηγόρε...

— Κι' ἐμένα, κὺρ δικηγόρε...

— Κὺρ δικηγόρε καὶ μένα...

Καταλαβαίνεις, εἴμαστε πιὰ στὸ δρόμο... Κι' οἱ ἀραιοὶ διαβάτες κοιτάζανε περίεργα... Τώρα ἡ ἀξιοπρέπεια τοῦ κλάδου πήγαινε, ντίπ, κατὰ διαβόλου... Μὰ τὸ μόνο ποὺ δὲ σκεφτόμουνα κείνη τὴ στιγμή, ἦταν αὐτό. Μὲ εἶχε συνεπάρει ἡ μικρὴ αὐτὴ μανιασμένη θάλασσα τῆς ἀπέραντης δυστυχίας... "Ολ' αὐτὰ τὰ μισόγυμνα, τὰ βοώμικα, τὰ κουρελιάρικα παιδάκια, μὲ τρ·νύριζαν, ὅπως οἱ κότες τὴ νοικοκυρά, ὅταν πάει νὰ τὶς ταΐσει! Πηδοῦσαν πλάϊ μου, μπροστά μου, πίσω μου καὶ χωνότανε στὰ πόδια μου. Ματάκια θλιμένα, προσωπάκια χλωμὰ καὶ μαραμένα... "Απλωναν μπροστά μου χεράκια κέρινα μὲ νύχια πίσα... Καὶ σ' ὅλ' αὐτὰ τὰ παιδάκια — ὦχ Θέ μου σπαραγμός! — ἔβλεπα τὸ παιδί — τὸ δικό μου παιδί, τὸν Κωστῆ μου... Προχωροῦσα κι' ἡ καοδιά μου σπάραζε... Μὰ ναί... Νὰ τὶς ἔδινα, νὰ τὶς ἔδινα ὅλες τὶς γαλέτες, φτάνει μόνο νὰ μὴν εἶχα κι' ἐγὼ ἕνα παιδί... Κι' ἡ μικρὴ φουρτοῦνα τῆς δυστυχίας μάνιαζε γύρω μου:

— Κύριε, δόσε μου ἕνα κομματάκι...

"Ας πῶ, εἶπα. ἂς πῶ πὼς δὲν ἤρθε ἡ Ρίτα... Τί; θὰ χανόμαστε: Καὶ μὲ μιὰ γενναία κίνηση ἔπιασα τὸ δίχτυ ἀπὸ κάτω, ἔτοιμος νὰ τὶς ἀδειάσω ὅλες στὰ παιδάκια... "Επρεπε, τότε, νὰ βρεθεῖ ἕνα χέρι δυνατό, νὰ μὲ κρατήσει ἀπὸ μιὰ τέτοια τοέλλα... Κι' αὐτὸ δὲ μποροῦσε νᾶταν ἄλλο ἀπὸ τῆς ξαδέφσης μου:

— Ὑποσιτισμός! "Ακουσα τὴν ὑστερική φωνή της. Ἀδενοπάθεια...

"Οχι... Μετάνοιωσα! Μὰ ἡ πρώτη μου κίνηση εἶχε ἕνα θλιβερὸ ἀποτέλεσμα. Μερικὰ σπασμένα κομματάκια, γλύστρησαν ἀπ' τὸ δίχτυ καὶ τότε διαμιᾶς ἐκεῖνα τὰ δύστυχα πλασματάκια βρεθήκανε χάμω. Πέσανε τὸ ἕνα πάνω στ' ἄλλο... Χτυπηθήκανε, σπρωχτήκανε, συρθήκανε κατάχαμα, ποιὸ νὰ πρωτοπάρει... Καὶ καθὼς ἔφευγα, λυτρωμένος ἀπ' αὐτά, τοὺς ἔρριξα μιὰ στερνὴ ματιά... Τὰ εἶδα χάμου ὅλα μαζί, νὰ κυλιοῦνται ἕνα ἄθλιο κουβάρι ἀπὸ κουρέλια, χέρια καὶ πόδια γυμνά... Καὶ τώρα, ἀγαπητέ μου, θὰ σοῦ πῶ ἕνα μυστικό. ἕνα τρομερὸ μυστικό: Ἀπ' ὅλ' αὐτὰ τὰ παιδάκια, σήμερα, δὲ ζεῖ οὔτε ἕνα, μάλιστα! Οὔτε ἕνα... Τὸ ξαίρω τόσο καλά, σὰ νὰ τἄθαψα ἐγὼ ὁ ἴδιος... Καὶ τὸ χειρότερο, εἶναι πὼς καὶ τότε ἀκόμα τἄξαιρα πὼς κανένα ἀπ' αὐτὰ δὲ θὰ ζοῦσε... Κι' ὅμως δὲ θέλησα νὰ τοὺς δώσω ἕνα δευτερόλεπτο ζωή...

"Ενας καλοθρεμένος κύριος, ποὺ εἶχε σταθεῖ περίεργος στὴ γωνιὰ καὶ κοιτοῦσε τὴ σκηνή, ποὺ εἶχα μαζί τους, μὲ πρατήρησε καλὰ - καλά, καθὼς ἔφευγα καὶ πήγαινα στὸ μέρος του. Εἶχε στὸ βλέμμα του κάτι, κάτι σὰ νὰ μὲ ζύγιζε. Μιὰ κοιτοῦσε τὴ γαλέτα, μιὰ ἐμένα... Πῆρε ὕφος φιλικό, καθὼς τὸν πλησίασα καὶ μοῦ εἶπε:

— Φτηνὰ γλυτώσατε ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀλητεία...

— Ναί...

Κι' ἀλλάζοντας ὕφος:

— Τὴν πουλᾶτε, κύριε, τὴ γαλέτα;

— "Οχι, κύριε!

— Μὰ πληρώνω καλά...

Εἶχε στὰ μοῦτρα του μιὰν αὐθάδεια, καθαυτὸ μαυραγορίτικη...

— "Α στὸ διάολο, κύριε...

— Καλὰ ντέ! Δὲ σὲ εἶπαμε καὶ καμπούρη...

Πόσο ἤθελα νᾶχα καλὰ τὶς δυνάμεις μου! Θὰ τοῦδινα τόσο ξύλο... Μὰ εἶχα φτάσει ἐκεῖ, ποὺ δὲν πήγαινε ἄλλο... Ζήτησα μιὰν ἀπόμερη γωνιὰ καὶ τὴ βρῆκα! "Ητανε μέσα σὲ μιὰ μικρὴ μισοσκότεινη στοά... "Ενας μπάγκος ἦτανε στὸ βάθος. Κάθισα λίγο κεῖ, ἥσυχος καὶ ξάφνου ἄρχισα νὰ κλαίω! "Εκλαψα.. ἔκλαψα... ἔκλαψα! Κι' ἀλάφρωσα! Γύρισα στὸ σπῆτι μου τσακισμένος ἀπ' τὸν κόπο, μὰ ἥσυχος πιά... Ἡ γυναίκα μου, τὸ παιδί μου, μοῦκαναν ὑποδοχή... Πόση χαρὰ γιὰ τόσο λίγο πρᾶμα... Καὶ μοῦσβυσαν ὅλη μου τὴν πίκρα... Ὁ Κωστῆς τραγάνιζε κιόλα ἕνα κομμάτι καὶ μὲ γυρόφερνε ὁλοένα:

— Δὲ θὰ πεθάνουμε! "Ε μπαμπά;

— Τώρα πῶχουμε τὴ γαλέτα θὰ πεθάνουμε; Κοίτα δῶ, πόση εἶναι... Κι' εἶναι ὅλη γιὰ σένα! Μὴ φοβᾶσαι! "Οχι! Δὲ θὰ πεθάνουμε...

⁂

Κι' ὅμως πεθάναμε, ἀγαπητέ μου!

Λίγες μέρες ὕστερα, ἡ γυναίκα μου ἔπεφτε ἄρρωστη μὲ τύφο. Μπήκανε στὸ σπῆτι γιατροί, μιὰ νοσοκόμα, μαυραγορίτες καὶ μεσίτες... Ἐκεῖνοι γιὰ νὰ τὴν κρατήσουν στὴ ζωή! Οἱ ἄλλοι γιὰ νὰ μοῦ πάρουνε τὰ ἔπιπλα. Κι' ἔτσι ἔκαμαν! Ἀρχίσανε ἀπὸ τὸ σαλόνι, προχωρήσανε στὴν τραπεζαρία, φτάσανε ὡς τὴν κάμαρα τῆς ἄρρωστης καὶ μο

Ἡ πνευματική μας κληρονομιά

Η ΑΠΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΡΗΓΑ*

Ὁ Ρήγας Βελεστινλής, ἡλικίας 40 χρόνων, γεννημένος στὶς Φερὲς τῆς Θεσσαλίας καὶ ἄγαμος ὁμολόγησε οὐσιαστικὰ ὅτι κατὰ τὸν καιρὸ τῆς διαμονῆς του ἐδῶ στὴ Βιέννα.

1) "Ἐψαλε πολλὲς φορὲς κι ἔπαιξε μὲ τὸν αὐλὸ τὸ ἑλληνικὸ ἆσμα μὲ τὸν τίτλο «Θούριος Ὕμνος», τὸ ἐπισυναπτόμενο ἐδῶ μὲ στοιχεῖο Α, ποὺ ἀρχίζει μὲ τὶς λέξεις «Ὡς πότε παλληκάρια...». Μ' αὐτὸ ὁ ἑλληνικὸς λαὸς πέρ' ὡς πέρα παρακινιέται νὰ σηκωθεῖ ἐνάντια τῆς Τουρκιᾶς. Ὁμολογεῖ ἀκόμα ὅτι τὸ ἆσμα αὐτὸ τῶστειλε ἀντιγραμμένο στὸν Ἀντώνη Κορωνιὸ στὴν Τεργέστη καὶ πολλοὺς στίχους ὑπαγόρευε στὸ Φίλιππο Πέτροβιτς.

2) Ὁμολογεῖ ὁ Ρήγας ὅτι ἔκανε ἑλληνικοὺς χάρτες... μετάφρασε τὸν Ἀνάχαρσι... ἐθάγαλε ἔργο ἐπιγραφόμενο «Ὁ ἠθικὸς τρίπους» μετάφραση δική του στὸ ἑλληνικὸ ἀπ' τὸ Ἰταλικὸ τοῦ Ἀβᾶ Μεταστάσιου καὶ τῆς Βοσκοπούλας τῶν Ἄλπεων τοῦ Γάλλου συγγραφέα Μαρμοντέλ. Ὅλα αὐτὰ τἄκανε ἀπὸ ἄσπονδο μῖσος πρὸς τὸ τουρκικὸ ἔθνος καὶ μὲ τὸ σκοπὸ νὰ φωτίσει τὴ δική του πατρίδα γιὰ τὴ σημερινὴ θλιβερή της θέση.

3) Ὁμολογεῖ πὼς γιὰ τὸν ἴδιο ἀναμορφωτικὸ σκοπὸ χάραξε καὶ τύπωσε σὲ 1.200 ἀντίτυπα τὴν εἰκόνα ποὺ παριστάνει τὸ Μεγαλέξαντρο κι ἔγραψε ἀπὸ κάτω πληροφορίες γιὰ τὶς πράξεις τοῦ ἥρωα αὐτοῦ, γαλλικὰ κι ἑλληνικά... σχεδίασε καὶ χάρτες τῆς Μολδοβλαχιᾶς...

4) Ὁμολογεῖ ὁ Ρήγας πὼς πάντα ἐπιθυμοῦσε τὸ ξεσκλάβωμα τῆς Ἑλλάδας ἀπ' τὸν τούρκικο ζυγὸ καὶ μάλιστα ὅτι «πρῶτος πόθος του, ὕστερ' ἀπ' τὴ σωτηρία τῆς ψυχῆς του εἶναι νὰ δεῖ τοὺς Τούρκους νὰ διώχνουνται ἀπ' τὴν Ἑλλάδα καὶ προτιμοῦσε νὰ ἔχει ἀφέντη του τὸ διάβολο καλλίτερα παρὰ ἕνα τέτοιο τύραννο ὅπως ὁ Τοῦρκος. Καὶ προσθέτει ἀκόμα, πὼς, ἂν σήμερα ἤταν νὰ ὁδηγήσουν τὰ πράματα στὴν ἀποστασία τῆς Ἑλλάδας, θὰ ἤταν ἕτοιμος νὰ βοηθήσει μὲ τὴ συνεργασία καὶ συντροφιά του.

Μ' αὐτοὺς τοὺς σκοποὺς καὶ μὲ τὴν εὐκαιρία ποὺ οἱ Γάλλοι μὲ προκήρυξή τους ὑποσχόταν νὰ ξεσκλαβώσουν τὸ ἔθνος του, ποὺ λυώνει κατ' ἀπ' τὸν τυραννικὸ ζυγό, ὁ Ρήγας λένει πὼς, χωρὶς καμμιὰ ἀπὸ πουθενὰ ἐντολή, ἔνραψε ἐξ ὀνόματος ὅλων τῶν Ἑλλήνων τὸν περασμένο Ἰούλιο (1797) στὸν πρόξενο τῆς Γαλλίας στὴν Τεργέστη... νὰ ἐνεργήσει καὶ νὰ παρακαλέσει τὸ στρατηγό, ποὺ ἤταν διοικητὴς τῆς ναλλικῆς στρατιᾶς στὴν Ἰταλία νὰ στείλει βοήθεια γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση τῆς Ἑλλάδας...

Ἀπὸ τὶς καταθέσεις τῶν μαρτύρων βγαίνει πὼς τὸ σνέδιο τοῦ Ρήγα ἤταν τὸ ἀκόλουθο. Εἶχε δηλ. ὁ Ρήγας τὴν ἀπόφαση νὰ κατεβεῖ στὸ Μοριά, κοντὰ στοὺς στασιαστὲς ποὺ κατοικοῦν ἐκεῖ κάτω, τοὺς Μανιάτες, ἀπόγονους τῶν ἀρχαίων Σπαρτιατῶν, νὰ τοὺς κάνει δικούς του νὰ κηρύξει παντοῦ τὴ λευτεριὰ καὶ ὕστερα, μὲ τὴ βοήθειά τους, νὰ ξεσκλαβώσει ὅλο τὸ Μοριὰ μὲ τὴ βία ἀπ' τοὺς Τούρκους... Ἔπειτα νὰ οιγτεῖ στὴν "Ηπειρο, νὰ λευτερώσει κι αὐτὸ τὸν τόπο, νὰ συνενώσει ἔτσι τοὺς Μανιάτες μὲ τοὺς ἄλλους "Ελληνες ἀντάρτες, ποὺ λέγονται Κακοσουλιῶτες κι ἔτσι δυναμωμένος νὰ προνωρήσει ἀνατολικὰ νιὰ ν' ἀπελευτερώσει τὴ Μακεδονία, Ἀλβανία, τὴν κυρίως Ἑλλάδα, κι ὕστερα τὶς ἄλλες ἐπαρχίες μ' ἕνα γενικὸ ξεσήκωμα καί, ὅπως καταθέτει ὁ Πέτροβιτς, νὰ μπάσει παντοῦ τὸ γαλλικὸ δημοκρατικὸ πολίτευμα. Πίστευε ὁ Ρήνας πὼς θὰ κατάφερνε τὴν ἀπελευθέρωση αὐτή, γιατὶ ὅλοι οἱ "Ελληνες εἶναι ὁπωσδήποτε ὁπλισμένοι καὶ ἔχουν προιήθειες ἀπὸ τροφὲς καὶ εὔκολα μποροῦν νὰ πάρουν χρήματα ἀπ' τὰ πλούσια μοναστήρια.

...Τὸ Δεκέμβριο τὸν περασμένο ἔφυγε ἀπὸ δῶ μὲ τὸ μοναδικὸ σγέδιο νὰ ἑνεργήσει τὴν Ἐπανάσταση στὴν Ἑλλάδα καὶ τοῦτο φαίνεται ἀπὸ ἕνα νράμμα του, ὅπου ἀνάμεσα στ' ἄλλα ὑπάρχουν καὶ οἱ φράσεις: «Ἀπ' τὸ Βουκουρέστι ποῦ γράφουν οἱ φίλοι μας Θεσσαλοί, Ἠπειρῶτες καὶ Ἀθηναῖοι· Βουγιοῦνται σὰ λιοντάρια. Μοῦ λένε πὼς δὲν εἶναι καιοὸς γιὰ Βιβλία καὶ νὰ τ' ἀφήσω καὶ πὼς πρέπει νὰ τραβήξω νιὰ τὴν πατρίδα καὶ νὰ τοὺς γράψω τὸ πότε φεύνω, γιατὶ κι αὐτοὶ πρόκειται νὰ φύνουν ὁ καθεὶς στὴ δική πατρίδα». Τὸ νράμμα αὐτὸ σ' ὅλο του τὸ περιενόμενο δὲν ἔνει ἄλλο ἐντὸς ἀπ' τὸν πόθο νιὰ τὴ δημοκρατία καὶ ἐπειδὴ ὁ ἴδιος ὁμολογεῖ στὴν ἀνάκρισή του ὅτι πῆρε μαζὶ στὸ ταξίδι του πλῆθος ἀντίτυπα τῆς Προκήρυξης... καὶ τὰ μοίραζε σὲ πολλοὺς "Ελληνες, φαίνεται καθαρὰ ἀπ' αὐτὰ τὰ πεοιστατικά. ἡ πρόθεσή του αὐτὴ [δηλ. νὰ κατεβεῖ στὴν Ἑλλάδα καὶ νὰ κάνει ἐπανάσταση].

* Μπροστὰ στοὺς Αὐστριακοὺς ἀνακριτὲς τὸ Μάρτη τοῦ 1798 ὁ Ρήνας μὲ τὴ ἐπαναστατική συντροφιά του. Ἔκανε τὴν ὁμολογία τῆς ἐθνικοαπελευθερωτικῆς δράσης του. Περίληψη τῆς ἀπολογίας του σώθηκε στὰ κρατικὰ Ἀρχεῖα τῆς Βιέννας. Ἐδῶ δίνουμε τὰ πιὸ χαρακτηριστικὰ σημεῖα.

Καὶ ἡ τούρκικη τυραννία ἔφθασε εἰς τὸ ἄκρο.
Τότε οἱ ἑρμιὲς καὶ τὰ βουνὰ ἔγιναν προσκυνητάρια Ἐλευθερίας, ἐγιομίσανε δεούς καὶ οἱ ἀντίλαλοι ἠχολόγησαν ἀπὸ ἄρματα καὶ ὑψηλὰ τραγούδια:

Βουνά, λόγγοι καὶ γκρεμοί,
λευτεριᾶς προσκυνητάρια
καὶ τὰ πάτησαν δεοί....

(Σχεδίασμα) ΣΟΛΩΜΟΣ

Ο GEORGES BERNANOS

Τοῦ Roger MILLIEX

Τὶς πρῶτες μέρες τοῦ Ἰούλη ὁ G. Bernanos γύρισε ὕστερ' ἀπὸ ὀκτὼ ὁλόκληρα χρόνια στὴ Γαλλία. Ἡ εἴδηση τούτη δὲν ἐνδιαφέρει τὸν κόσμο μονάχα τῶν γραμμάτων μὰ ἔχει πνευματικὸ καὶ ἐθνικὸ χαρακτῆρα ποὺ ξεπερνάει τὸ πλαίσιο μιᾶς ἁπλῆς φιλολογικῆς ζωῆς. Ὅλοι ἐκεῖνοι ποὺ ποὶν ἀπ' τὸν πόλεμο παρακολουθοῦσαν τὸ ἔργο τοῦ μεγαλόπρεπου τοῦτου ἐρημίτη — μ' ὅλες τὶς ἔννοιες ποὖχει ἡ λέξη — ποὺ ἔστερνε τὰ φλογερὰ μηνύματα ὅπως: «La grande peur des bien pensants», «Sous le soleil de Satan», «Journal d' un curé de campagne», «Grands cimetières sous la lune» — ὅλοι ὅσοι τὸν διάβαζαν καὶ οἱ μαθητές του — δυστυχῶς πολὺ λίγοι στὴν Ἑλλάδα — ἤξεραν πὼς ὁ Bernanos εἶναι πάρα πάνω ἀπὸ ἕνα συγγραφέα, ἕνας μάοτυρας.

Στὸ τελευταῖο του βιβλίο ποὺ βγῆκε στὰ 1943 στὴν Ἀμερικὴ «Γράμματα στοὺς Ἄγγλους», ὁ Bernanos διαμαρτύρεται γιὰ τὸν τίτλο ποὺ μποροῦσε νὰ τοῦ δώσουν ἄνθρωποι τῶν γραμμάτων: «Ἂν ἔγω τὸ ὄφος τοῦ ἀνθρώπου τῶν γραμμάτων, ἐπειδὴ γράφω βιβλία δὲν ἔγω, σᾶς βεβαιώνω, τίποτ' ἄλλο ἀπ' αὐτὸ... Στενοχωοῶ πολὺ τὸν ἑαυτό μου γιὰ νὰ γράψω καὶ θὰ προτιμοῦσα γίλιες φορὲς, ἐκεῖ ποὺ ἔγω νὰ κάνω μ' ἐκδότες καὶ βιβλιοπῶλες. νὰ πεοπατῶ ἥσυχα πάνω στοὺς δρόμους κι' ἔτσι, στὴν τύχη νὰ κουβεντιάζω νιὰ ὅ,τι μ' ἀοέσει μὲ τοὺς διαβάτες. Μέσα στὸ πρῶτο χάνι ποὺ θὰ βοῶ, μὲ τοὺς ἀνκῶνες πάνω στὸ τραπέζι νὰ τοὺς κοιτάζω κατάματα καὶ νὰ μὴ σκέφτουμαι τὶς λέξεις ποὺ θέλω νὰ πῶ». Ὁ Bernanos ἔνει ἀπ' τὴ φύση του τὴν τάση ἐκείνη νὰ ἐπιβάλλει στοὺς ἄλλους τὴ μενάλη ἐσωτεοικὴ δύναμή του, τὴ δύναμη τοῦ μάστυρα, τοῦ πιὸ προφήτη μάστυρα τῆς ἐπογῆς μας. Τὴ σπάνια ἀκέρια κι' ἀνεξάρτητη πνευματικὴ του ἐλευθερία τὴ βρίσκει κανεὶς μόνο σὲ προφῆτες ἢ σ' ἅγιους. Καθολικὸς μὲ βαθειὰ πίστη καὶ θέομη ποστγνώνει μὲ κάποια δοχή, ποὺ θυμίζει τὸν Léon Bloy, τὴν ὑποκρισία τῶν χριστιανῶν καπιταλιστῶν, τὴ νωθεότητα τῶν θοήσκων καὶ. συνκεκριμένα ἀπ' ἀφορμὴ τὸν ἐμφύλιο πόλεμο τῆς Ἱσπανίας ντυμᾶ τὴν καθολικὴ Ἱεραρχία ποὺ ἔέπεσε τόσο ἀπ' τὸν πραγματικό της ποοορισμό. Ἄνθοωπος τῆς παλιᾶς Γαλλίας, ἀφοσιωμένος ὑπήκοος τῆς χριστιανικῆς μοναρχίας ἀποτοαβήγτηκε ἀπ' τοὺς σημεριοὺς Γάλλους μοναρχικοὺς καὶ ποὶν ἀκόμα ἀπ' τὸν πόλεμο καταδίκασε τὸν ἀοηνὸ τους, τὸν ἄθλιο Charles Maurras, μέσα σ' ἕνα ποοτοαῖτο νειάτο σκληοὴ μὰ προφητικὴ ἀλήθεια.

Ἀντικοφοριστὴς ποὺ ἀναζητάει διαρκῶς δικαιοσύνη καὶ ἀπόλυτο, ἔχει μέσα του πνεῦμα ἱπποτισμοῦ καὶ ἀναοχίας. Ὅπως οἱ ἀναρχικοὶ ντυπᾶ τὴν σύγχοονη μπουρζουαζία καὶ τὸν ἐξασθενισμένο καὶ σάπιο πιὰ ἀπ' τὸ χρῆμα χριστιανισμό. Ὁ Μπερνανὸς στηρίζεται πάνω σὲ μιὰ ἐντελῶς μεσαιωνική, θοησκεία τῆς Τιμῆς. Ἀπὸ δῶ κίδλας φαίνεται ἡ Ἱσπανικὴ καταγωνή του καὶ ἡ παλιὰ παοάδοση τοῦ Γαλλικοῦ Ἱπποτισμοῦ ποὺ γι' αὐτὸν ὁ Péguy μαζὶ μὲ τὸν Léon Bloy στάθηκε ποὶν ἀπ' τὸν Bernanos, ἕνας ἀπ' τοὺς τελευταίους ἐκποόσωπους. Ὑπέρμαχος τῆς Τιμῆς, στὸ ὄνομά της καταδίκασε τὸν Ἰταλικὸ καὶ Ἱσπανικὸ Φασισμό, τὴν Χιτλερική βαρβαρότητα καὶ τὸ πνεῦμα ὕστερα τῆς συνθηκολόγησης τοῦ Μόναχου καὶ τοῦ Vichy.

Στὰ χρόνια αὐτὰ τῆς ἐθνικῆς ταπείνωσης ποὺ ξεκινοῦν ἀπ' τὸ Μόναχο, ὁ Bernanos, ἕνας φτωχός, ὅπως πάντα, οἰκογενειάρχης, ἔμεινε αὐτοεξόριστος στὴν Βραζιλία. Μὲ τὴν εἴδηση τῆς συνθηκολόγησης τὸν Ἰούνη τοῦ 1940, εἶδε ἁπλοϊκοὺς γελαδιάρηδες νὰ κλαῖνε μὲ πίκρα. Ἀπὸ τὴν Βραζιλία μὲ τὸν Τύπο καὶ τὸ Ραδιόφωνο παοότρυνε μὲ προφητικὴ φωνὴ τὸ Γαλλικὸ λαὸ καὶ Ἰδιαίτεοα τὴν χριστιανικὴ Γαλλικὴ νεολαία. Τὶς παοοτρύνσεις αὐτὲς οἱ ἐλεύθεροι Γάλλοι τὶς κυκλοφοοούσανε σὲ μιὰ μικοὴ μποσούρα μὲ τὸν τίτλο «Σελίδες Μάχης». Ὁ Bernanos θύμιζε σ' ὅλους τοὺς Γάλλους τὴν διπλὴ καὶ μοναδική τους ἀποστολὴ ποὺ εἶναι: Τιμὴ - Λευτεριά. Οὔτε ὁ Rabelais, οὔτε ὁ Corneille, οὔτε ὁ Pascal καὶ ὁ Montaigne, τοὺς ἔλεγε, κανεὶς ἀπ' τοὺς μεγάλους δασκάλους σας δὲ θὰ μποοοῦσε νἄταν φασίστας. καὶ κατάλληνε πάντα: Πρέπει μὲ κάθε θυσία νὰ σώσουμε τὴν Τιμή. Στὴν ἀφιέρωση τοῦ βιβλίου του «Γράμματα στοὺς Ἄγγλους» γράφει: Στὸ γυιό μου Yves καὶ στοὺς συντοόφους του τῶν στοατευμάτων τῆς Ἐλεύθεοης Γαλλίας ποὺ θ' ἀποτελειώσουν τὸν πόλεμο ποὺ οἱ πατεοάδες τους ἄρχισαν, θὰ ἐκδικηθοῦν τοὺς νεκοοὺς καὶ πάνω στὰ ἐοείπια τῆς Νέας Τάξης — αὐτὴ ἡ ἀπάτη — θὰ ἀποκαταστήσουν τὴν τάξη τῆς Τιμῆς.

Τίποτα ποαγματικὰ δὲν εἶναι πιὸ δοιμπτικὸ μὰ καὶ πιὸ καθαρὸ κι' ἀνθοώπινο ἀπὸ τὶς ἐπικλήσεις αὐτὲς στὸν ἡοωϊσμὸ ποὺ ὁ Bernanos στὸ διάστημα τῶν τεσσάρων γοόνων ἀπηύθυνε στὸ λαὸ τῆς Γαλλίας, σ' ὄνομα τῶν θυμάτων κι' ὅλων ἐκείνων τῶν αἰώνιων ταπεινῶν ποὺ ποόσφεοαν τὸν ἑαυτό τους θυσία καὶ στὸ τόσο ἀθῶο αἷμα ποὺ νύθηκε. Κηρύγνοντας, ἀντίθετα στὸ πνεῦμα τῆς δουλείας καὶ στοὺς πειοασμοὺς ποὺ κλείνει μέσα της μιὰ εὔκολη Εἰρήνη καὶ ἡ συνθηκολόγηση, τὴ λατοεία τοῦ ἥοωα καὶ τοῦ ἅγιου — τοῦ ἐλεύθεοου σ' ὅλες τὶς μοοφὲς ἀνθοώπου — καὶ τοῦ μεναλείου, ὁ Bernanos στάθηκε ὅπως καὶ ὁ Maritain, μιὰ ἀπ' τὶς πιὸ ἐμπνευσμένες καὶ ἀνώτερες προσωπικότητες, ποὺ ἀπὸ μακοὰ διατηοήσανε τὴ φλόνα τῆς πνευματικῆς ἀντίστασης μέσ' τὴν κατοδιά τῶν Γάλλων πατοιωτῶν. Περισσότεοο παοὰ ποτὲ μέσ' τὴν ποοείαν τῶν πιὸ φοικτῶν γοόνων, ὁ Bernanos μᾶς φανεοώθηκε σ' ὅλο τὸ ὕψος τοῦ ποοφήτη τῆς Γαλλικῆς καὶ Χριστιανικῆς Τιμῆς.

Μόλις ποὶν τοεῖς βδομάδες ξανανόοισε στὴν ἀγαπημένη του γῆ καὶ νὰ τὸ ὑμνοῦμε ποὺ φέονει ἀπ' τὴν Βοαζιλία στοὺς συμπατριῶτες του. Κεῖνο ποὺ περιμένει κανεὶς κεῖ κάτω ἀπ' τὴ Γαλλία εἶναι μιὰ Νέα Ἐπανάσταση. Οἱ Βοαζιλιανοί, ὅπως κι' οἱ Γάλλοι, δὲν ξέρουν κι' αὐτοὶ καλὰ τί κοὺθεται κάτω ἀπ' αὐτὲς τὶς λέξεις, μὰ περιμένουν ἰδέες καινούονιες, λεθέντικες. Πάνω σ' αὐτὸ τὸ πεδίο, στὴν ποοείαν ποὸς τὰ μποός, ἡ Γαλλία πρέπει νἆναι πάντα τολμηρή...

Η ΣΥΜΦΩΝΙΚΗ ΟΡΧΗΣΤΡΑ ΑΘΗΝΩΝ

Τοῦ Μίνου ΔΟΥΝΙΑ

Ἡ μουσικὴ ζωὴ ἑνὸς τόπου περιστρέφεται οὐσιαστικὰ γύρω ἀπὸ τὴ συμφωνική του ὀρχήστρα. Αὐτὴ συγκεντρώνει τοὺς ἐκλεκτότερους μουσικούς, διδάσκει σημαντικότατα ἔργα τῆς φιλολογίας, συμβολίζει μὲ τὴν ποιότητα τῶν ἑρμηνειῶν της τὸν βαθμὸ ἑνὸς μουσικοῦ πολιτισμοῦ.

Ἡ συμφωνικὴ ὀρχήστρα Ἀθηνῶν μὲ τὰ λίγα ὁλικὰ μέσα στὴ διάθεσή της, μὲ τὴν ὁλιγόχρονη παράδοση κατάκτησε μιὰν ἀξιόλογη θέση μέσα στὴν Εὐρωπαϊκὴ οἰκογένεια. Δικοί μας καὶ ξένοι μαέστροι μᾶς ἔδωσαν προγράμματα, ποὺ μένουν ἀνάγλυφα ἀκόμη στὴ μνήμη μας.

Αὐτὰ συνέβαιναν πρὸ πενταετίας. Ἀπὸ τότε πέρασε πάνω ἀπὸ τὴν ὀρχήστρα μας ἕνας φοβερὸς ὀδοστοωτήσας: ὁ πόλεμος. Αὐτὸ τὸ καλοκαίρι ξανασυναντηθήκαμε μερικοὶ ἀπὸ μᾶς γιὰ πρώτη φορὰ πάλι μαζὶ της στὸν Ἱερὸ χῶρο τοῦ Ἡρώδη τοῦ Ἀττικοῦ, ἔπειτα ἀπὸ μακρὺ χωρισμὸ ποὺ μᾶς ὑπαγόρευψε ἡ ξένη κατοχή. Παρακολουθήσαμε τέσσερες συναυλίες μὲ τὰ πιὸ ποικιλόνρωμα ἔονα ἀπὸ τὴν "Ενατη τοῦ Μπετόβεν ὡς τὴν Παθητικὴ τοῦ Τσαϊκόφσκι, χωρὶς ὡστόσο νὰ βροῦμε τὴν πνευματικὴ δοσσὰ ποὺ νοσταλνήσαμε. Ὁ καλλιτεχνικὸς ἀπολογισμὸς μὲ λίγες ἐξαιρέσεις ἤταν στὸ σύνολό του πενιχνός, συεδὸν ἀποκοηδιωτικός. Μόνο παοοδικὰ ἔνιωθε κανεὶς νὰ ἐξαϋλώνεται ὁ ἤχος σὲ πνεῦμα, ὁ ρυθμὸς σὲ κίνηση, ἡ φόρμα σὲ νόημα.

Γιὰ τὴν ἐμφάνιση, τὴ συνοχὴ τῆς ὀρνήστρας, τὴν ἐοιμηνεία, τὴν ἐπιτυχία ἢ ἀποτυχία μιᾶς συναυλίας συιηθίζουμε νὰ θεοοοῦμε πάντα τὸ μαέστοο τὸν ὑπεύθυνο. Ἀλλὰ ἡ σχέση ὀρνήστρας κι' ὁδηνοῦ της δὲν εἶναι τόσο ἁπλῆ. Καθοοίζεται ἀπὸ μιὰ κλασσική, βασικὴ ἀοχή. Σύμφωνα μ' αὐτὴ κι' ὁ καλύτεοος ἀκόμη μαέστοος εἶναι ἀνίκανος νὰ ἐκδηλώσει τὶς ποοθέσεις του μὲ μιὰ μέτοια ὀρνήστρα, ἀντίθετα ὅμως μιὰ καλλιεοημένη ὀρνήστρα σκεπάζει παοοδικὰ ἀτυχήματα ἢ καὶ βασικὲς ἀτέλειες τοῦ μαέστοου.

Ἡ ὀρνήστρα μας παοουσιάζει ὡοαία μουσικότητα. Στὰ γέρια ἱκανῶν ὁδηγῶν — τόσο στὸ παοελθὸν ὅπως καὶ τώοα — κοάτησε τὸ ὕψος της καὶ συχνὰ μᾶς δέσμευψε ὁ ἦχος, ὁ ρυθμός, τὸ χοῶμα. Δὲν κολάκεψε ὅμως ποτέ της τὸ μαέστοο. Σπάνια αἴσνης οἱ δυάδες τῶν ὀργάνων, ἂν ἐξαιρέσουμε τὰ ἔνχορδα, εἶναι ἀπόλυτα σωστὲς ἀναμεταξύ τους σὲ τονικὸ ὕψος. Στὴ συναυλία τοῦ νεαροῦ "Αγγλου μαέστοου ἐκτὸς ἀπὸ μία — ἐπαναλαβαίνω: ἐκτὸς ἀπὸ μία τενούτα τῶν πνευστῶν, ὅλες οἱ ἄλλες ἤταν ἀκάθαοτες στὴ συμφωνία τοῦ Τσαϊκόφσκι. Τυραννικὸ εἶναι τὸ συναίσθημα ποὺ προξενεῖ στὸν εὐαίσθητο ἀκοοατὴ ἡ διάχυτη αὐτὴ, ἀνακοίβεια τοῦ ἤχου. Γι' αὐτὲς τὶς ἐλλείψεις, ὅπως καὶ γιὰ τὴν ποιότητα τοῦ ἤχου, τὰ παοαπτήματα τῶν ὀργάνων σόλο πνευστῶν, κοουστῶν καὶ ἐγχόρδων δὲν εὐθύνεται ὁ μαέστοος ἀλλὰ ἡ ὀρχήστρα ἀποκλειστικά. Κι' ἀλήθεια — τὸ τονίζω καὶ πάλι — ἡ ὀρχήστρα οὐδέποτε ἐκάλυψε ὁοισμένες ἀτέλειες τοῦ μαέστοου της, ἀντίθετα φάνηκε ἀμείλικτη ἀπέναντί του ἐκθέτοντας κάθε ἀδυναμία του.

"Ἔχουν ὅμως καὶ οἱ μαέστοοι τὶς εὐθύνες τους καὶ θ' ἀσχοληθῶ μ' αὐτὲς σὲ ἄλλο μου σημείωμα. Ἐδῶ ἐπιμένω σὲ μεοικὰ βασικὰ προβλήματα τῆς ὀρχήστοας ἀποκλειστικά. Ἐπαναλαβαίνω ὅτι τὸ καλλιτεχνικό της ἐπίπεδο εἶναι ὁ δείκτης τοῦ μουσικοῦ πολιτισμοῦ ἑνὸς τόπου, ἡ μουσικὴ προθήκη κάθε μεγαλοὐπολης. Δὲν εἴμαστε σὲ θέση νὰ συναγωνιστοῦμε οὔτε τὴ Νέα Ὑόρκη οὔτε τὸ Λονδῖνο, ἀλλὰ μποροῦμε νὰ τελειοποιήσουμε τὶς ἱκανότητές μας μέσα στὰ πλαίσια τῶν δυνατοτήτων μας.

Καὶ πρῶτα-πρῶτα οἱ ἴδιοι οἱ μουσικοὶ τῆς ὀρχήστρας πρέπει νὰ φοοντίσουν ὀρνανωμένοι γιὰ τὴν ὑλική τους ὑπόσταση. Πρέπει ν' ἀνακτήσουν στὴ νέα μεταπολεμικὴ κοινωνία, ποὺ κάποτε θὰ ὀρνανώσουμε, τὴν καλλιτεχνική τους ἐλευθεοία κι' ἀνεξαρτησία. Εἶναι καιοὸς πιὰ τὰ μέλη της, ποὺ ἀποτελοῦνται ἀπὸ τοὺς κοοφαίους ἐκλεκτοὺς μεταξὺ τῶν μουσικῶν, νὰ πάψουν νὰ ἐργάζονται βιοποοιστικὰ σὲ ἀντικαλλιτεχνικὰ κέντοα καὶ ἐστιατόοια. Σπαταλοῦν τὶς καλύτεοές τους ἐνέογειες, θεῖεονται ψυχικὰ καὶ καταβαραθώνουν τὴν ὑπόληψή τους. "Ας ὀρνανωθοῦν νὰ ὑπεοασπίσουν τὴν καλλιτεχνική τους ὑπόσταση. "Ας μὴν πάοει ὅμως ἡ ὀρνάνωσή τους τὴν μοοφὴ ἐρνατικοῦ συνδικάτου ποὺ βασίζεται στὴ γνωστὴ ἀρχή: μεναλύτεοα ἡμεοομίσθια — λιγότεοη ἐρνασία. "Οποιος διάλεξε τὴ μουσικὴ νὰ ἐπάννελμα ὡς τὸ πάοει ἀπόφαση: ἡ δουλειὰ — σκληοή. ἀδιάκοπη, καθημεοινὴ ἀλλὰ κι' ἐδεοντικὴ — θὰ τοῦ εἶναι ἀνώοιστος σύντοοφος στὴ ζωή. Ὁ μουσικὸς δὲν συνταυτίζει τὴν τύχη του μὲ τὸν ἐρνάτη ἢ τὸν ὑπάλληλο. ἀλλοιῶς πτώει νὰ εἶναι καλλιτέχνης, γίνεται ἁπλὸς μισθωτός. κι' ἡ μουσική του ἐκμαυλίζεται σὲ βιομηχανία. Ἡ ἀπόκτηση δικαιωμάτων προϋποθέτει ταυτόχοονη ὑποτανὴ σὲ βαούτεοες ὑποχοεώσεις ἀπέναντι τοῦ πνευματικοῦ ἐρνοδότη: τῆς Τέχνης, ποὺ δὲν εἶναι ἀστόσο μιὰ ἀφηοημένη ἀξία. ἀλλὰ ἐνσαοκώνεται στὴν τεχνική, πνευματικὴ καὶ μουσικὴ τελειοποίηση τοῦ ἴδιου τοῦ μουσικοῦ. Κι' ἐδῶ ἔγοιμε μιὰ βασικὴ διαφοοά. ποὺ γοαίζει τὸ μουσικὸ ἀπὸ τὸν ἐονάτη καὶ τὸν ὑπάλληλο. Πόσοι ἀπ' αὐτοὺς τοὺς μισθωτοὺς ἔνουν τὴ μοναδικὴ τύχη τοῦ μουσικοῦ, ποὺ τόσο πλούσια ἀπολαβαίνει τ' ἀναθά τῆς ἐρνασίας του, ποὺ κάθε ποοσπάθεια, κάθε μόνθος πλουτίζει τὸν ἐσωτεοικό του κόσμο, πλατύνει τοὺς καλλιτεχνικούς του ὁοίζοντες;

Μιὰ τέτοια ἀντίληψη τῆς δουλειᾶς σὰν μιὰ ἀνώτεοη ἀποστολὴ — στὴν ἰδιωτικὴ μελέτη, στὶς δοκιμές, στὴ συναυλία — θὰ μοοφώσει ἀτομικὰ καὶ συνολικὰ τοὺς μουσικοὺς τῆς ὀρχήστοας σ' ἕνα καλλιτεχνικὸ ὄρνανο ἀντάξιο μιᾶς πολιτείας τέχνης καὶ φωτός, ὅπως θέλουμε νὰ γίνει μιὰ μέρα ἡ Ἀθήνα.

Οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς μουσικούς μας δὲ φαίνεται ν' ἀσχολοῦνται μ' αὐτὰ τὰ ζητήματα. Παρακολουθῶ χρόνια τώρα τοὺς καλλιτέχνες τῆς ὀρχήστρας: παραμένουν στὸ ἴδιο ἐπίπεδο, χωρὶς ἐξέλιξη, χωρὶς ψυχικὸ ἀναφτέρω-

(Συνέχεια στὴ σελίδα 15)

Σύγχρονη ποίηση

ΔΕΣΜΩΤΕΣ

('Αποσπάσματα)

Τοῦ Κώστα ΖΑΡΟΥΚΑ

Κλείσαν τὰ περάσματα
στ' ἁλαφροπάτημα τῆς Λευτεριᾶς
καὶ σφραγιστήκαν
οἱ ἀνθόσπαρτοι κρουνοὶ τοῦ γέλιου
μ' ἀτσάλι καὶ μολύβι

Λοξοδρομοῦν
ταπεινωμένες ἀπ' τὶς ἀσήκωτες ἀλυσίδες
οἱ πένθιμες ψυχὲς
μακριὰ ἀπ' τὸ δρόμο γιὰ τὸ Φῶς
παραπατοῦν μέσ' στὸ σκοτάδι

Τὰ πικραμένα ρυάκια
θρηνητικὰ κυλοῦν
κι' οἱ ποὶν ἀπάτητες πηγὲς
θολὲς ἀπὸ τὸ πέλμα τοῦ δυνάστη
κλαῖνε
τὴ δύση τῆς ἡλιόφεγγης μέρας

Ξεγάσαν
οἱ οὐδίνες παλάμες τῶν παιδιῶν
τῶν λείων πουγγιδιῶν
τὴ δροσερὴν ἀφὴ

Κάτω ἀπὸ τὸ ἄτενκτο ἄρβυλο
τοῦ ξένου στοατιώτη
ποὺ ἠγεῖ τυραννικὰ στὴ σκοτεινὴν ἑσπέρα
πορεύονται οἱ καοδιὲς
ἄοπλες κι' ἀδύναμες
τοεκλίζοντας ἀπὸ τὶς στέρησες
κι' ἀπὸ τὴν καταφόνια

Γέονουν τὰ δάση ξέπνοα
κι' οἱ δοοσοστάλες τῆς αὐνῆς
δακρυοφοοτώνουν τὰ πράσινά τους μάτια

Κανένα πιὰ κελάηδημα

"Απνοια καταπιεστικὴ
πνυτὸς ἀνέρας
καὶ σκοτάδι

Μοίοολονοῦν τὰ δέντοα
γιὰ τὴ φιχὴ τῶν ἀηδονιῶν
ποὺ πέταξαν στὸ λεύτεοον αἴθέρα
κι' αὐτὰ μένουν ἀσάλευτα
στοῦ πεπρωμένου τους τὶς ἀδυσώπητες ρίζες

Κι' ἁπλώνεται τὸ μοιοολόϊ
στοὺς κάμπους καὶ τὰ πέλαγα
καὶ βοννοῦνε τὰ βουνὰ
μέσ' στὴν ἐρεβικὴ σιγὴ

Δέσμια τὰ λουλούδια
σκύβουνε στὴν ἀλυσοδεμένη γῆ
καὶ κλαῖν οἱ φοίνικες
τῆς Λευτεριᾶς τὴν ἀναπάντεχη ταφὴ

Τ' "Ανθεστήρια τελειώσανε
κι' ἔκλεισε ὁ κῆπος τῆς "Ανοιξης
μ' ἀδιάσειστα κιγκλιδώματα

Μὰ θὰ ξανάβρει τὴ Χαραυγή;

Οὐρανοξύστες
εἶναν δίψωθεῖ οἱ προσδοκίες τῆς καρδιᾶς
βίαιος ἄμως σεισμὸς τὶς γκρέμισε
κι' ἡ 'Ελπίδα φτερούγισε ξαφνιασμένη

Σωρὸς τὸ μολύβι
γύθηκε σ' ἕνα βραστήρα
κι' ἑτοιμαστήκαν οἱ βαοειὲς ἁλυσίδες
ποὺ δένουν τώρα τοὺς λαοὺς
στὰ βάρβαρα δεσμὰ

Μάταια εἶχαν ἐλπίσει
τὰ πυρωμένα χείλια
νὰ γευτοῦν
τὸ δροσερόχυμο καρπὸ τῆς Χαρᾶς

Κουρελιασμένα τὰ λάβαρα τῆς 'Ελπίδας
αἱματόβρεγτα
σωριαστήκανε μπροστὰ στὰ κουρασμένα πόδια
καὶ κόψανε τὴ γελαστὴ πορεία

Λιμασμένα κοράκια
ψάχ

ΚΡΑΤΗΤΗΡΙΟ

Τοῦ Λάμπρου ΘΑΛΑΣΣΗ

Μαύρη, πηχτή, ἡ ἀτμόσφαιρα στὸ κελλί. Ποῦ νάθρεις ἀέρα ν' ἀναπνεύσεις. Γεμίζουν τὰ πλεμόνια σου δηλητήριο καὶ φτύνεις ἀράδα, ἕνα σάλιο στεγνὸ γιομάτο σκόνη. Σὲ μιὰ τόση δᾶ μουχλιασμένη κάμαρα, καθισμένοι πάνω σὲ ὀγρὸ μπετὸ θάμαστε καμμιὰ δεκαπενταριὰ κρατούμενοι. Ὅλο, νέα παιδιὰ 17 μὲ 25 χρονῶ. Ἀνασαίνουμε ἀργὰ καὶ μὲ κόπο, κολλημένοι ὁ ἕνας πάνω στὸν ἄλλο κι' οὔτε κουνιόμαστε — ποῦ χῶρος — οὔτε μιλᾶμε. Μόνο βλέπουμε τὸν ἰδρῶτα ποὺ κυλάει ἀπ' τὸ κορμί μας καὶ γίνεται ἕνα μὲ τὴ σκόνη τοῦ δάπεδου. Κάτι στάλες ἰδρῶτα μεγάλες καὶ πικρὲς σὰ δάκρυα.

Πάνω στὸν τοῖχο κάποιος ἔχει χαράξει — μὲ τί; ἴσως μὲ τὰ νύχια του — 8 Μαΐου 1945. Ἡ μέρα τῆς νίκης. Κάτι μεγάλα κακογραμμένα ψηφία. Πλησιάζω τὸ πρόσωπό μου στὸν τοῖχο. Τὸ κολλάω πάνω στὰ γράμματα. Γιὰ νὰ τὰ δῶ καλύτερα, νὰ τὰ νοιώσω καλύτερα, μήπως καὶ γελιέμαι. Εἶναι δυνατὸ ποτὲ νἆναι αὐτὴ ἡ μέρα ποὺ τόσα χρόνια προσμέναμε καὶ ποὺ κάθε δύστυχη ὥρα κι' ἀπελπισμένη στιγμὴ νοερὰ ζούσαμε; Ἡ μέρα ποὺ ὁδηγοῦσε τὰ βήματά μας στὶς δύσκολες ὧρες, ποὺ στέγνωνε τὰ καφτὰ δάκρυά μας καὶ μᾶς ἔκανε ν' ἀντέχουμε τὸ κρῦο, τὴν πεῖνα, τὰ βασανιστήρια; Πῶς νὰ μπορεῖς νὰ τὸ πιστέψεις σὰ βρίσκεσαι σ' ἕνα βρωμερό, σκοτεινό, μουχλιασμένο κρατητήριο;

8 Μαΐου 1945. Ἡ μέρα τῆς νίκης. Μ' ἕνα κομμάτι ἀσβέστη παίρνω καὶ χαράζω μηχανικὰ στὸν τοῖχο, στὸ πάτωμα, γύρω μου, παντοῦ τὴν ἴδια φράση. Ψηλαφίζω ἕνα-ἕνα κάθε νούμερο, κάθε γράμμα. Τὸ ψιθυρίζω ἀργὰ μέσ' στὰ χείλια· κλείνω τὰ μάτια καὶ προσπαθῶ νὰ βάλω σὲ τάξη τὴ θάλασσα τῶν εἰκόνων ποὺ τρικυμιάζει μέσα μου.

Μάης. Ἄνοιξη. Τώρα θυμᾶμαι μιὰ ἄλλη μαγιάτικη μέρα. Πέρισυ. Εἴμασταν μιὰ παρέα παιδιά. Ὅλα γύρω στὰ 20 χρόνια. Ἦταν μιὰ ὄμορφη, γαλάζια, ἀπαλὴ μέρα στὶς φτωχογειτονιές. Ὅλα τὰ γούσωνε ὁ ἥλιος: σπίτια, πεζούλια κι' αὐλὲς καὶ γλάστρες — κάτι γλάστρες ἀσβεστωμένες, προσεντικὰ βαλμένες μ' ἕνα πελιὸ πιάτο στὸ παραθύρι. Τ' ἀνεράκι μύριζε γαρούφαλο. Στὸ μεγάλο δρόμο γυρίζαν τ' ἀπόγευμα τὰ κοριτσόπουλα παρέες - παρέες. Εἶχαν τὰ μαλλιά τους δεμένα μὲ κορδελίτσες, κάποιο τριαντάφυλλο στὸ στῆθος κι' ὁλοένα σιάχναν τὸ τσιτένιο φορεματάκι ποὺ προσπαθοῦσε νὰ κρύψει τ' ἀτιθασσα, ζεστὰ κορμιά τους. Κάθε στιγμὴ γελοῦσαν' ἕνα γέλοιο καμπανιστό, τρυφερὸ καὶ χρρούμενο, ἕνα γέλοιο' ὅλο ἴμερος. Ὅλο καὶ πιὸ δυνατὰ μέσα σου μιλοῦσαν τὰ νειᾶτα' ἕνοιωθες στὸ κορμί σου μιὰ παοάξενη ἐυδεξία, μιὰν ἀλλοιώτικη ἀξήγητη χαρά: μιὰ αἰσιοδοξία. Ἔλεγες νὰ πᾶς καὶ σὺ νὰ χαρεῖς, νὰ γελάσεις, νὰ τραγουδήσεις καὶ νὰ φωνάξεις ὅσο μπορεῖς πιὸ δυνατὰ πέρα γιὰ πέρα, πῶς εἶσαι νέος. Νὰ δομιστεῖς τὴν ἀγάπη...

Καὶ μεῖς σὲ κάποιο ὑπόγειο. Ἕνας πολύγραφος ποὺ κροτοῦσε ρυθμικὰ καὶ γύρω στῖβες τὰ χαρτιά. Τὸ χέρι μηχανή· τὰ μάτια ὀρθάνοιχτα· μὴν πέσει πολὺ μελάνι, μὴν τρυπήσει τὸ στένσελ. Ἔποεπε ὡς τὸ βράδυ νὰ βγάλουμε ὅλο τὸ ὁλικὸ ποὺ χρειαζόταν. Καὶ σὰ σκοτείνιαζε νὰ τὸ μοιράσουμε στὰ σπίτια, νὰ τὸ κολλήσουμε στὶς κολλόνες τῶν δρόμων. «Ραδιοφωνικὸ δελτίο» μὲ μεγάλα γράμματα· ἦταν τόσο φοβισμένη ἡ γειτονιὰ ἀπ' τὰ καθημερινὰ κατεβάσματα τῶν Γερμανῶν καὶ τῶν τσολιάδων. Ψιθυριζόταν κιόλας γιὰ ἐπιστράτευση.

Μέσ' στὸ μισόφωτο — θυμᾶμαι — ἕνας - ἕνας μὲ τὴ σειρὰ του μιλοῦσε: γιὰ τ' ἀποψινὸ συνεργεῖο, γιὰ τὶς νίκες τοῦ Κόκκινου στρατοῦ, γιὰ τὸ Ἐθνικὸ συμβούλιο· ἔδινε κουράγιο στὸν ἑαυτό του καὶ στοὺς ἄλλους. Λέγαμε: τοῦ χρόνου θάμαστε λεύτεροι, θάμαστε ξανὰ παιδιά· θὰ βροῦμε πάλι τὰ νειᾶτα ποὺ χάσαμε καὶ τὴ χαρά. Τὸ τραγούδι καὶ τὸ σχολειό μας. Τὴν ἀγάπη. Ἕνας-ἕνας γυρίζοντας τὸν πολύγραφο — ποτάμι ὁ ἰδρῶτας — ἔλεγε τί θὰ κάναμε τὸ Μάη πούρχονταν, ποὺ δὲ θὰ ὑπῆρχε σκλαβιὰ καὶ φασισμὸς καὶ ἀπουντρούμια. Μέσ' στὶς καρδιές μας — ἀπὸ χτὲς πρωὶ νὰ φᾶμε, τρεῖς νύχτες ἄγρυπνοι — μιὰ στάλα ὄνειρο καὶ μιὰ ἀνίκητη πίστη. Στὸ χαρούμενο πίνακα τῆς ἄνοιξης ποὺ περμέναμε, ζωγραφίζαμε τὴ μέρα τῆς νίκης.

Τὸ βράδυ στὴ φοβισμένη, στὴ χαροκαμμένη γειτονιά, γυρνοῦσαν τὰ νειᾶτα, ἐρχόταν ἡ ἐλπίδα. Μαζεύαμε μὲ τὸ χουνὶ τ' ἀετόπουλα μὲ τὰ ξύλινα τουφεκάκια τους. Μπαίναν στὴ γραμμὴ κι' ἀντηχοῦσαν τὰ σιωπηλὰ στενὰ ἀπ' τὸ τραγούδι. Καὶ μεῖς σβέλτοι τὴ δουλειά μας. Ἄλλοτε σιωπηλοὶ κι' ἄλλοτε τραγουδώντας. Καθένας τὶς βρίσιμες κεῖνες ὧρες, σφίγγοντας στὰ νεανικά του χέρια μιὰ μπερέττα κι' ἕνα μάτσο χαρτιά, μελετοῦσε τὴ χαρούμενη ἄνοιξη πούρχονταν, ποὺ τὴ ζούσαμε κιόλας μέσα μας. Γι' αὐτὸ δὲν ξέραμε τί θὰ' πεῖ φόβος...

⁂

Ἡ πόρτα τοῦ κελλιοῦ μας ἄνοιξε. Οἱ ἀστυνομικοὶ πετοῦν ἀνάμεσά μας κάποιο παλληκάρι· βασανίστηκε κι' αὐτὸ σὰν ὅλους μας. Εἶναι δὲν εἶναι 20 χρονῶ· τὰ μαλλιά του βουτηγμένα στὸ αἷμα του. Οἱ τριγυρνοὶ του ἀρχίζουν νὰ τὸ φροντίζουνε: Τοῦ κάνουν ἀέρα. Κόβουν λουρίδες ἀπὸ τὰ πουκάμισά τους καὶ δένουν τὶς πληγές του. Κεῖνος δὲ λέει τίποτα. Μόνο μ' ὁλάνοιχτα τὰ μάτια — κάτι μάτια ποὺ μιλᾶν, ἔτσι γαλάζια καὶ φωτεινά, γιὰ τὴν ἀνοιξη — κοιτάζει τὴ φράση ποὖναι χαραγμένη στὸν τοῖχο: 8 Μαΐου 1945.

Στὸ νοῦ μου προσπαθῶ νὰ βάλω τ' ἄλλα τέσσερα παιδιὰ ποὺμασταν μαζὶ τὴν περσινὴ ἄνοιξη. Κι' οἱ τέσσερες σκοτωμένοι. Οἱ δυὸ τὸ Σεπτέμβρη τοῦ 44 στὸ Κουκάκι. Τὸ Δεκέμβρη σὰν πῆγαν κεῖ οἱ χωροφύλακες, πῆραν καὶ χάλασαν ἕνα μικρὸ ἀναμνηστικὸ μνημεῖο ποῦχε στήσει στὸ μέρος ποὺ τοὺς σκότωσαν ἡ εὐγνωμοσύνη τῆς γειτονιᾶς. — Οἱ Γερμανοί· τὄχαν σεβαστεῖ. — Οἱ ἄλλοι δυὸ χάθηκαν γιὰ πάντα ἀπὸ τὴ Μέρλιν. Ἡ μάνα τους τοὺς περιμένει ἀκόμα. Μέχρι τὴ στερνή τους ὥρα θὰ πίστευαν κι' οἱ τέσσερες στὴν εἰκόνα τῆς χαρούμενης ἄνοιξης ποὺ πλάθαμε. Τὶς τελευταῖες στιγμές τους θάζῆσαν μιὰ γιὰ πάντα μ' ὅλη τὴ δύναμη τῆς ψυχῆς τους τὶς φωτεινὲς λεπτομέρειες ποὺ ἱστορούσαμε. Καὶ ὕστερα θὰ πέρασαν μαζὶ μου τὴ λεύτερη πιὰ γειτονιά μας. Ὅλους τοὺς δρόμους, τὰ στενὰ καὶ τὰ σπίτια ποὺ κάθε γωνιά τους καὶ μιὰ ἱστορία ζυμωμένη μ' αἷμα καὶ δάκρυα καὶ ποὺ τόσο πολὺ ποθήσαμε νὰ τὰ δοῦμε λεύτερα. Τοῦτη τὴ φορὰ θάμαστ'αν καὶ μεῖς μὲ τοὺς ἄλλους νέους πρῶτοι στὴ χαρὰ καὶ στὸ τραγούδι· χέρι - χέρι μὲ τὴν ἀγάπη.

Νοιώθω τὴν καρδιά μου νὰ σφίγγεται. Ἕνας κόμπος θλίψης μὲ πνίγει. Σὰ νὰ ὑγραθῆκαν τὰ μάτια μου. Δὲν κλαίω γι' αὐτοὺς ποὺ χάθηκαν. Μὰ γιὰ τὸν ἑαυτό μου πούζησα γιὰ νὰ δῶ τὴ φετεινὴ ἄνοιξη. Σὰ χειμώνας...

Ἀχνὰ φτάνουν ὡς ἐμᾶς οἱ σπαρακτικὲς φωνὲς μιᾶς μάνας ποὺ κλαίει καὶ παρακαλάει γιὰ τὸ γυιό της.

Δόλιες μάνες ποὺ τὰ παιδιά σας πιστεύαν σὲ μιὰ καλύτερη μέρα.

Χαροκαμμένες μάνες ποὺ τὰ παλληκάρια σας σβύσαν καὶ σβύνουν γιατὶ πιστεύαν στὰ νειᾶτα καὶ στὴν ἄνοιξη.

Μάνες. Μάνες.

ΣΤΟ ΘΑΝΑΤΟ ΤΗΣ ΛΕΒΕΝΤΙΑΣ

Τοῦ Γρηγόρη ΠΑΔΜΙΔΗ

Μέτρησε, Βάθω, τὰ παιδιά,
—ἑφτὰ - ὀχτώ, πόσ' εἶμαστε —
καὶ φέρε μας ποτήρια.
Γέμιστα ξέχειλα κρασί,
παλιὸ κρασὶ γλυκόπιοτο
γλυκὸ καὶ πιπερᾶτο.
Σφᾶξε τους καὶ τὸν πετεινὸ
ἐκεινὸν ἐκεῖ τὸν ἄρχοντα
νάχουν μεζὲ νὰ πίνουν.
(Σιγόψησέ τον σὲ θρακιά,
μὲ γέμιση στὰ σπλάχνα του
καρύδι καὶ κανέλλα).
Δεῖξε τὴ τέχνη σου γριά,
τὴ μαστοριὰ τῆς μάγισσας,
καθὼς ἡ νιὰ ἡ νυφούλα.
Τί ἔχουμε σήμερα γιορτή,
τὴ Γέννα, τὴν Ἀνάσταση,
τοῦ πιὸ τρανοῦ μας φίλου,
Γ' ἀητοῦ ποὺ βγῆκε στὰ βουνὰ
καὶ βάρεσε τοὺς βάρβαρους
ἴσα σὰ παλληκάρι.
Μὰ τὸν ἐφάγαν τὰ σκυλιὰ
μὲ προδοσιά, πισώπλατα,
—σπορὰ τοῦ Ἥλιου - Γούση.—
Μέτρησε, Βάθω, τὰ παιδιά,
κι' ἄσε τὰ μοσκολίβανα
καὶ τὶς μοιρολογίστρες,
τὰ κόλυβα καὶ τὰ κεριά,
στὴν ἐκκλησιὰ καλέσματα
ἄς τα γιὰ τοὺς ἀνθρώπους.
Βάλε τὴν ἄλλη σου ποδιὰ
καὶ γύρισε τὰ δάκρυα
σ' ἕνα ψιλὸ τραγούδι.
Στὸ θάνατο τῆς Λεβεντιᾶς
ἀληθινὸ μνημόσυνο
εἶναι τὸ γλέντι, Βάθω.

●

ΟΙ ΔΥΟ ΘΕΟΙ

Τοῦ Γιάννη Ν. ΚΛΕΩΠΑ

Κάποιος θεὸς ἀπὸ τὴ γῆ
σὰν διάθηκε μὲς τὴ σιγὴ
ἀκούστηκεν ἕνας λυγμὸς
καὶ στήθηκε κάποιος θωμὸς
στὸ πέρασμά του.

Δάκρυα κι' αἷμα στὸ θωμὸ
ὁ κόσμος πρόσφερε, κι' ὠμὸ
τ' ἄγριο βλέμμα τοῦ θεοῦ
κυττοῦσε ἀπ' τ' ἄρμα τοῦ χαμοῦ
καὶ τοῦ θανάτου.

Μὰ ξάφνου μέσ' τὴ συμφορὰ
στεφανωμένη μιὰ θεὰ
σὰν πρόβαλ' ἔπεσε ὁ βωμὸς
καὶ στήθηκε κάποιος ναὸς
μέσα στὸ αἷμα.

Στέλνουν τὰ χέρια κι' ἡ ψυχὴ
στὸν οὐρανὸ μιὰ προσευχὴ
κι' ἀπὸ κλωνάρια μιᾶς ἐλιᾶς
ὁ κόσμος τώρα τῆς θεᾶς
φόρεσε στέμμα.

●

ΣΤΗ ΓΕΝΙΑ ΜΑΣ

Τοῦ Μίμη ΠΟΛΙΤΟΠΟΥΛΟΥ

Τί κι' ἂν σὲ ρήμαξε πολύχρονη φθορὰ
καὶ σὲ παράλυσε καὶ σ' ἔκαμε συντρίμμι
ἀνίκανο νὰ στοχαστεῖς καὶ τὴ χαρά;
Ξύπνησε, σήκω τὸ κεφάλι, γίνε ἀγρίμι

καὶ χύμηξε μὲ τὴν ὁρμὴ τσ' ἀπελπισιᾶς
καὶ μπῆξε τὸ μαχαίρι σου στὰ στήθη
τῆς Μοίρας ποὺ ἀπ' τὴ λαύρα τῆς φωτιᾶς,
ἀπὸ τὴ λάβα τῶν πολέμων ἐγεννήθη.

Κι' ἄναψε μὲ τὸ χέρι σου Νέο Φῶς,
προσκύνημα στὶς μάζες τῶν ἀνθρώπων,
καὶ γίνε φωτοπλάστης ἀδερφὸς
γιὰ ὅλους τοὺς λαοὺς τῶν ἄλλων τόπων.

Ο ΑΓΩΝΑΣ ΣΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΒΟΥΝΑ

Τοῦ Βασίλη ΡΩΤΑ

2.—

ΛΑΪΚΗ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ

Κατεβήκαμε ἀπὸ τὸν Ἴταμο καὶ πιάσαμε τὸν κάμπο βασιλεύοντα ὁ ἥλιος. Εἶχε πιὰ καλὰ σουρουπώσει ὅταν μπήκαμε στὸ χωριό. Ὡς ἑκατὸν εἴκοσι σπίτια κατακαμπής. Βρίσκουμε τὸ μεσοχώρι, γιομάτο κόσμο, σὰν νάχανε σύναξη, εἴτε παραμονὴ γιορτῆς. Καθημερνὴ καὶ πάνω στ' ἀλωνίσματα, τέτιες ὧρες ὅλοι οἱ ξωμάχοι καταλαγιάζουνε νὰ προφτάσουνε λίγη ξεκούραση ἀπ' τὸν μόχτο τῆς ἀτέλειωτης ἡμέρας μέσα στὴ λαύρα καὶ στὸ μπουγό. Ἀνάστατο τὸ χωριό. Ρωτήσαμε μᾶς εἴπανε πῶς αἰτία τῆς ἀνησυχίας τους εἶναι ἡ δίκη ποὺ γίνεται στὸ λαΐκὸ δικαστήριο. Πῶς κατηγορούμενος εἶναι ἕνας λοχαγὸς τοῦ ΕΛΑΣ, γιατὶ ἔβγαλε πιστόλι νὰ φοβερίσει τὴν ὑπηρεσία τοῦ χωριοῦ. Πῶς ὅλο τὸ χωριὸ τάκαμε ζήτημα, γιατὶ τὸ πῆρε βαρειὰ κι' εἶναι ἀπὸ ἀνυπομονησία γιὰ τὴν ἀπόφαση ποὺ δὲν πάει νὰ κοιμηθεῖ, μόνε περιμένει καὶ συζητάει τὴ δίκη.

Μ' ὅλη τὴν κούραση ποὺ ἔνοιωθα ἀπὸ τὴν ὁλοήμερη πορεία καὶ νήστεια; δὲ μπόρεσα ν' ἀντιταθῶ στὸν πειρασμό. Παρακάλεσα καὶ μ' ὁδηγήσανε στὸ σκολειό, ὅπου συνεδρίαζε τὸ λαΐκὸ δικαστήριο.

Μέσα πήχτρα ὁ κόσμος. Κατάφερα νὰ σωχωρέσω ὡς τὴ μέση τῆς σάλας, ἀπ' ὅπου στριμωγμένος καὶ δυσκολοπνασαίνοντας μὲς στὸ χνῶτο καὶ τὴν ἰδρωτίλα, μπόρηγα νὰ μισοβλέπω τοὺς δικαστὲς-χωριάτες ποὺ μὲ τὰ ροῦχα τῆς δουλειᾶς, καθόντουσαν σιωὰ στὸν τοῖχο πίσω ἀπό 'να τραπέζι. Τοὺς μισοφώτιζε μιὰ καπνισμένη λάμπα τοῦ πετρελαίου ποὺ κρεμότανε πίσω τους στὸν τοῖχο. Ὄρθιος μίλαγε ὁ ἐπίτροπος κι' ἀκουγότανε καλὰ γιατὶ ὅλη ἡ σάλα κράταγε τὴν ἀνάσα της, ὅπως στὸ κήρυγμα, στὴν ἐκκλησιά. Ὁ ἐπίτροπος ἔλεγε, ὅσο θυμᾶμαι, ὄχι τὰ λόγια του μὰ τὰ ἴδια, παρὰ τὸ νόημα τῆς ὁμιλίας του:

— Συναγωνιστὲς δικαστές, ἔλεγε ὁ ἐπίτροπος, δὲ μποροῦμε, γιατὶ δὲν κάνει ν' ἀφήσουμε ἀτιμώρητο αὐτὸ τὸ ἀδίκημα ποὺ ἔκαμε ὁ συναγωνιστὴς λοχαγός, ποὺ εἶναι ἐδῶ κατηγορούμενος. Καὶ τὸν ἔδειχνε καθισμένον μποστά του, ἀλλὰ ἐγὼ δὲν τὸν ἔβλεπα.

— Ὁ λοχαγὸς κατηγορούμενος ἀδίκησε πρῶτα-πρῶτα τὸν ὑπεύθυνο τοῦ χωριοῦ μας, ποὺ ἔκανε ὑπηρεσία. Ὅπως ὁ ἴδιος ὁ λοχαγὸς ἔκανε ὑπηρεσία, τὸ ἴδιο ὑπηρεσία ἔκανε κι' ὁ ὑπεύθυνος. Καὶ δὲ μπορεῖ ἡ μιὰ ὑπηρεσία νὰ φοβερίζει τὴν ἄλληνε μὲ πιστόλι. Γιατὶ ἂν καὶ ἡ ὑπηρεσία τοῦ χωριοῦ εἶχε δώσει στὸν ὑπεύθυνο πιστόλι, τί θὰ γινότανε; Ἂν ὁ λοχαγὸς ἔβλεπε πῶς ὁ ὑπεύθυνος δὲν ἔκανε καλὰ τὴ δουλειά του, ἔπρεπε νὰ τόνε φέρει στὸ λαΐκὸ δικαστήριο νὰ τόνε συμμορφώσει κ.' ὄχι νὰ βγάλει μόνος του αὐτὸς τὴν ἀπόφαση νὰ σκοτώσει τὸ συναγωνιστή του. Ποὺ εἶναι κ' αὐτὸς ἄνθρωπος μὲ φιλότιμο στὴν ὑπηρεσία του καὶ ἄντρας κι' ἀπὸ φοβέρες δὲ σηκώνει, ὅπως δὲν πρέπει ποτὲ ἕνας ἄντρας ἐλεύτερος νὰ σηκώνει φοβέρες. Τὸ λοιπὸν ἀδίκησε τὸν συναγωνιστή του στὴν ὑπηρεσία του καὶ στὸ φιλότιμό του.

— Δεύτερα ἀδίκησε ὁ κατηγορούμενος ἕνα ὁλόκληρο χωριό, τὸ χωριό μας, γιατὶ ἡ προσβολὴ ποὺ ἔκανε στὸν ὑπεύθυνο τοῦ χωριοῦ, πάνω στὴν ὑπηρεσία του, βρίσκει ὅλο τὸ χωριό. Σάμπως τὸ χωριὸ τοῦτο νὰ νε κάνα χωριὸ δύστροπο καὶ φυγόπονο καὶ νὰ μὴ δουλεύει μὲ προθυμία στὸν ἀγώνα. Τὸ χωριό μας, συναγωνιστές, πολεμάει σὰν ὅλα τὰ χωριά. τέσσερα χρόνια τώρα, μὲ ὅλους τοὺς ἐχτροὺς ποὺ πάτησαν τὴν πατρίδα μας καὶ πολέμησε πάντα σὲ ὅλους τοὺς πολέμους, γιατὶ ἀκόμα ἔχουμε ζωντανοὺς ἀνάπηρους ἀπὸ παλαιὰ ὡς τὰ σήμερα καὶ θύματα πολέμου ἔχουμε πολλὰ καὶ τὸ χωριὸ τοῦτο πολέμησε ἀκούραστα καὶ χωρὶς βαρυγκόμια καὶ χωρὶς προδοσιὰ καὶ τό χουμε καμάρι μας πῶς τὸ χωριὸ μας δὲν ἔβγαλε οὔτε ἕναν προδότη, παρὰ πρόσφερε καὶ τὰ παιδιά του, τόσα παλληκάρια στὸν ΕΛΑΣ, τόσα ἀνάπηρα, τόσα σκοτωμένα, (ἐδῶ ἀνάφερε ἀριθμοὺς ποὺ δὲν τοὺς θυμᾶμαι), πρόσφερε καὶ πράμματα καὶ βιός καὶ ἐργασία. "Ὁλοι μας κι' οἱ γυναῖκες κι' οἱ γέροι καὶ τ' ἀνήλικα ἀκόμη παιδιά μας, ὅλοι κάναμε τὸ καταδύναμη. Κανένας μας δὲν τήραξε νὰ κερδίσει ἀπὸ τὴ δυστυχία τοῦ πολέμου καὶ νὰ κάνει μαζούκλα γιὰ τὸν ἑαυτό του, παρὰ καὶ τὸ ψωμὶ ποὺ τρώει τὸ χωρίζει καὶ δίνει γιὰ νὰ προφτάσει τὸν ἀγώνα. "Ὁλοι μας κι' ἐμεῖς καὶ τὰ ζῶ μας δουλεύουμε νυχτόημερα καὶ στὴν καλλιέργεια καὶ στὶς ἀγγάρειες συμπολεμώντας γιὰ τὴ λευτεριά. Ἐκεῖ θερίζουνε οἱ μισοὶ κι' οἱ ἄλλοι μισοὶ πάρα μπρὸς σκοτώνοντας, θερίζοντας τὸν ὀχτρό ποὺ ρίχνεται νὰ μᾶς ἁρπάξει τὴ σοδειά. "Ὁλα τὰ χέρια θερίζουνε, δεματιάζουνε, φορτώνουνε, κουβαλᾶνε καὶ οἱ ἄλλοι, τὰ παιδιὰ μας μὲ τὸ ἐφεδρικὸ ΕΛΑΣ, ὑπερασπίζουνε τὸ θέρο μὲ ντουφέκια καὶ χερομπομπίδες κι' ἀφοῦ διώξουνε τὸν ἐχτρό, δὲν κάθονται ἄπραγοι, νὰ πάρουνε ἀνάσα, παρὰ ρίχνονται κι' αὐτοὶ στὸ θέρο καὶ στὸ δεμάτιασμα καὶ στὸ κουβάλημα καὶ ξανάρχονται οἱ Γερμανοὶ μὲ τ' αὐτοκίνητα καὶ πάλε τρῦτοι ἀφήνουνε τὰ δρεπάνια καὶ πιάνουνε τὰ ντουφέκια κι' ὅλες τοῦτες τὶς ἡμέρες σ' αὐτὸν τὸν ἀγώνα βρισκόμαστε, καὶ παιδευόμαστε μέσα στὶς λαῦρες καὶ στοὺς μπουγοὺς καὶ στὶς μάχες, πασκίζοντας νὰ γλυτώσουμε τὸ βιός καὶ τὶς ζωές μας καὶ γιὰ τὸν ἀγώνα τῆς λευτεριᾶς. Τὸ λοιπὸν πῶς ἐμεῖς θὰ εἴμαστε ἀπρόθυμοι νὰ κάνουμε ὑπηρεσία; Ἂς γυρίσει τὰ μάτια του ὁ κατηγορούμενος λοχαγὸς κι' ἂς τηράξει πῶς εἴμαστε ἐδῶ ὅλοι μὲ τὰ ροῦχα τῆς δουλειᾶς καὶ τὸ μπουγὸ μὲ τὸν ἱδρωτα λάσπη στὰ μοῦτρα μας καὶ στὰ χέρια μας καὶ τ' ἄγανα καὶ τὰ τριβόλια στὰ μαλλιά μας. Ἀλλὰ μᾶς ἦρθε ἐδῶ κι' ἀνυπομόνεψε καὶ νευριάστηκε λέει, κι' ἄρχισε νὰ βρίζει τὴν πίστη μας καὶ τὴν πίστη του καὶ στὸ ὕστερο ἔβγαλε καὶ πιστόλι νὰ μᾶς φοβερίσει τουλόγου του, γιὰ νὰ κάνουμε μεῖς καλύτερα καὶ πιὸ βιαστικὰ τὴ δουλειά μας. Γι' αὐτὸ ἀδίκησε βαρειὰ ἕνα χωριὸ ὁλόκληρο, τὸ χωριό μας.

— Τρίτα ὁ κατηγορούμενος ἀδίκησε τὴν ἴδια τὴν ὑπηρεσία καὶ ὁλόκληρον τὸν τιμημένον ΕΛΑΣ ποὺ τὸν ἔκαμε λοχαγὸ καὶ τοῦδωσε καὶ πιστόλι, ὄχι γιὰ νὰ σκοτώνει μ' αὐτὸ τοὺς συναγωνιστές, παρὰ μονάχα τοὺς ἐχτρούς. Αὐτὸς ὅμως μὲ τὸν τρόπο ποὺ μεταχειρίστηκε τὸ ὅπλο ποὺ τοῦ δωσε ἡ ὑπηρεσία, πῆρε μόνος του μὲ τὸ ἔχτσι-θέλω-γώ, πῆρε στὰ χέρια του ἐξουσία, ποὺ δὲν τοῦ δωσε κανεὶς, οὔτε ὁ ΕΛΑΣ, οὔτε ἡ αὐτοδιοίκηση τοῦ χωριοῦ μας, οὔτε ὁ ἀγώνας μας, οὔτε ἡ πατρίδα μας. ποτέ. Καὶ τί εἶναι ὁ φασισμός. συναγωνιστές. ποὺ ἐμεῖς τὸν πολεμᾶμε, τί εἶναι: Δὲν εἶναι ἴσα - ἴσα αὐτό, νὰ ζητάει ὁ ἕνας μὲ τὴ φοβέρα καὶ τὸ ἔτσι-θέλω-γὼ νὰ σκλαβώνει τοὺς ἄλλους; Τὸ λοιπὸν ὁ κατηγορούμενος ἀδίκησε τὴν ὑπηρεσία του, κάνοντας πράξη, ποὺ ἡ ὑπηρεσία του δὲν τοῦ εἶπε ποτὲς νὰ τὴν κάμει.

— Τέταρτα ὁ κατηγορούμενος ἀδίκησε ὅλη τὴν πατρίδα μας ποὺ πολεμάει. Γιατὶ ἡ πατρίδα μας πολεμάει γιὰ λευτεριὰ καὶ γιὰ δίκηο. Νὰ νε ὅλοι ἴσοι μπροστὰ στὸν νόμο. Κι' ὄχι ὁ καθένας ποὺ ἔχει πιστόλι νὰ φοβερίζει τοὺς ἄλλους. Ἡ πατρίδα μας πολεμάει ν' αὐτὸ ἴσα-ἴσα, γιὰ νὰ λείψει ἡ Βία, νὰ λείψουνε τὰ ἔτσι θέλω νώ. κ' οἱ ντᾶῆδες, κι' οἱ κουμπουράδες, κι' οἱ τραμπούκοι, κι' οἱ σκανταλιάρηδες κι' οἱ ἀλλοπαρμένοι καὶ νὰ βασιλέψει ἡ δικαιοσύνη κι' ὁ ἀντρισμὸς καὶ τὸ φιλότιμο τοῦ καθενοῦ, αὐτὰ ποὺ δίνει ἡ λευτεριά. Τὸ λοιπὸν ἀδίκησε ὁ κατηγορούμενος αὐτὴ τὴν ἴδια τὴ λευτεριὰ ποὺ ἐμεῖς προσκυνᾶμε καὶ τὴν προσκύνησαν οἱ προύνοοι μας πάππου πρὸς πάππου καὶ πολεμήσανε γι' αὐτὴ ὅπως πολεμᾶμε κι' ἐμεῖς καὶ δίνουμε καὶ τὶς ζωές μας γιὰ νὰ τὴν ἐξασφαλίσουμε στὰ παιδιά μας καὶ σὲ ὅσους ζήσουνε. νὰ βγαίνουνε στὴν κοινωνία ἄφοβα, μὲ τὰ κεφάλια τους ψηλὰ καὶ νὰ λένε λεύτερα τὴ γνώμη τους, ὅπως ταιριάζει σὲ λεύτερους ἀνθρώπους. Κι' ἀπὲ ἂν εἶναι, συναγωνιστές, νὰ χύνουμε τόσο αἷμα γιὰ νὰ ξαναφέρουμε τοὺς κουμπουράδες καὶ τοὺς ντᾶῆδες καὶ τοὺς τραμπούκους νὰ μᾶς φοβερίζουνε, σάμπως νάμαστε δοῦλοι κι' ὄχι λεύτεροι, ἐτότες. Εἶκι νὰ γένει κι' ἡ λευτεριὰ καὶ τὸ καλό της, γιατὶ ἐμεῖς τέτοια λευτεριὰ δὲν τήνε θέλουμε κι' οὔτε ποτὲς ἐθάλαμε τέτοια λευτεριὰ στὸν νοῦ μας, ὅταν ἐπήραμε τὴν ἀπόφαση νὰ πολεμήσουμε γι' αὐτή.

Ἐδῶ πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἀκροατὲς κλαίγανε. Τοὺς εἶδα μὲ τὰ μάτια μου. Ἄκουσα μὲ τ' ἀφτιά μου τ' ἀναφυλλητό τους. Ὁ ἱδρωτας μούσκεψε τὰ κοριμιά, ἡ ἀνάσα γινότανε βαρειά, ὅμως κανεὶς δὲ σάλεψε κι' ἀκόμα κι' οἱ ἐνθουσιασμένοι πνίγανε τὴ φωνὴ ποὺ θελα βγάλουν, γιὰ ν' ἀκούσουνε πάσα-κάτω. Ὁ λαΐκὸς ἐπίτροπος ἐξακολούθησε:

— Μᾶς ἤρθανε ἐδῶ μάστυρες γιὰ νὰ ὑπερασπίσουνε τὸν κατηγορούμενο καὶ μᾶς εἴπανε νὰ μὴ τὸν «τιμωρήσουμε, γιατὶ ἔχει ὑπηρεσία μπροστὰ στὴ μάχη. καὶ νὰ μὴν τόνε κρατήσουμε ἀπὸ τὴν ὑπηρεσία του τώρα ποὺ εἶναι βιαστικὴ καὶ ἀνάγκαία, ποὰ ν' ἀναβόλουμε γι' ἄλλοτε τὴν τιμωρία. Καμμιὰ ὑπηρεσία, συναγωνιστές, δὲν ἐκρεμάστηκε ἀπὸ ἕναν ἀνθρωπο. Ὅ,τι γίνεται γίνεται ἀπὸ ὅλους μαζί. Κι' ὅ,τι ἔγινε ὡς τὰ σήμερα στὸν κόσμον ὅλον, ἔγινε ἀπὸ ὅλους, δὲν ἔγινε ἀπὸ ἕναν. Κι' ἡ ὑπηρεσία ἔχει κι' ἄλλους πολλοὺς κι' ἀξιωματικοὺς καὶ στρατιῶτες κι' ὅταν στὴ μάχη σκοτώνεται ὁ λοχαγός, δὲ σκορπάει ὁ λόγος, παρὰ ἀμέσως ἀναλαβαίνει ἄλλος, κι' ἄλλος κι' εἴδαμε κι' ἁπλοὺς στρατιῶτες ν' ἀναλαβαίνουνε πάνω στὴ μάχη τὴν ἀρχηγία, ἅμα τὸ καλεῖ ἡ περίσταση, καὶ ἡ ὑπηρεσία νὰ γίνεται.

— Ἀμ' ἂν εἶναι, συναγωνιστές, τὴν ὑπηρεσία ποὺ κάνει ὁ συναγωνιστὴς λοχαγός, νὰ τήνε κάνει ἔτσι ὅπως δοκίμασε στὸ χωριό μας, τότε καλύτερα νὰ μὴν τήνε κάνει τέτοια ὑπηρεσία, κι' ἂν δὲ γίνεται ἀλλ

Ὁ ἀγώνας στοὺς ὠκεανοὺς

ΝΑΥΑΓΙΟ ΤΟΥ Α/π "ΜΑΡΙΟΓΚΑ"

Τοῦ Ἀποστόλη ΡΑΠΕΣΗ

2.—

Τότε τοῦ λέω:

— Βλέπεις, ποὺ δὲν ἀκοῦς; Ἂν χαθεῖς ἐσὺ θὰ χαθῶ κι' ἐγώ. Δὲν μπορεῖ νὰ σωθεῖ ὁ ἕνας μόνος του ἀπὸ τοὺς δυό μας.

Μείναμε μιὰν ὥρα ἀκίνητοι ἀπὸ τὸ φόβο μας. Βλέπαμε τὸ ἀντικείμενο νὰ πλησιάζει μὲ ἕναν ἄνθρωπο νὰ κάνει γουργούλα. Ὅταν δμως φωνάζαμε χανότανε.

—Ἔλα κοντά μας καὶ μὴ φοβᾶσαι, φωνάζαμε.

Στὶς 5 ἡ ὥρα τὸ βράδυ ἔπιασε βροχὴ καὶ δὲν βλέπαμε τίποτα μπροστά μας. Τότε μοῦ λέει:

—Μαρμαρᾶ, δὲν ἔχουμε σωτηρία πιά. Τὸ χάσαμε τὸ ἀντικείμενο ἢ τὰ μάτια μου τὸ κάνανε ἢ τὸ πολὺ σκοτάδι;

Στὶς πέντε καὶ μισὴ καθάρισε ὁ ὁρίζοντας. Σταμάτησε καὶ ἡ βροχή. Καὶ βλέπουμε μὲ ἔκπληξη τὸ ἀντικείμενο 50 μέτρα κοντά μας. Καὶ οἱ δυὸ μὲ μιὰ φωνὴ εἴπαμε: κάσα ἢ σωσίβιο εἶναι. Μοῦ λέει νὰ πέσει ὁ ἕνας στὴ θάλασσα καὶ νὰ πάει ἀπάνω.

—Ἐγώ, τοῦ λέω, δὲν ἔχω κουράγιο καὶ νὰ περιμένουμε νὰ ξεκουραστοῦμε. Δὲν πρέπει οὔτε λεπτὸ νὰ σταματήσουμε γιατὶ ἐὰν τὸ χάσουμε τὸ ἀντικείμενο χαθήκαμε.

—Ἀπόψε εἶναι ἡ τελευταία μέρα μας, μοῦ εἶπε.

— Καὶ τί θὰ γίνει τώρα; τοῦ ἀπαντῶ. Ἐὰν καταλαβαίνεις πὼς ἔχεις κουράγιο πέσε ἐσύ.

Ἐπῆρε τὸ σωσίβιο καὶ ἔπεσε καὶ μοῦ λέει:

— Συχώρα με καὶ ὁ Θεὸς συχωρέσει σε.

Ὅταν ἐπῆγε στὴ μέση τὸν εἶδα καὶ σταμάτησε. Τότε σκέφτηκα ἐὰν παρέλυσε πρέπει νὰ πέσω καὶ γὼ γιατὶ ἄλλη σωτηρία δὲν ὑπάρχει.

Ὡς ποὺ νὰ ἑτοιμαστῶ νὰ πέσω καὶ γὼ στὴ θάλασσα τὸν βλέπω καὶ ἀρχίζει νὰ προχωρεῖ. Κατόρθωσε καὶ πῆγε ἀπάνω.

Ἦταν ἡ δεύτερη σχεδία τοῦ παποριοῦ μας. Ὁ σύντροφός μου ἔπιασε τὰ κουπιὰ καὶ ἤρθε κοντὰ κι' ἔτσι ἀνέβηκα καὶ γὼ ἀπάνω στὴ σχεδία. Μείναμε δμως μ' ἀνοιχτὸ τὸ στόμα. Δὲν ὑπῆρχε ψυχὴ ζωντανὴ πάνω στὴ σχεδία. Ἤτανε δραμα. Βοήκαμε μόνο δυὸ κουπιὰ καὶ μιὰ πλωτὴ ἄγκυρα φουνταρισμένη μὲ 30 ὁργιὲς κάβο καὶ λίγη γαλέτα μουχλιασμένη. Τὰ εἴχαν πάρει καθὼς φαίνεται οἱ τρεῖς στὴν ἄλλη σχεδία ὅταν ἔφυγαν καὶ ἐφουντάρανε τὴν πλωτὴ ἄγκυρα. Λέει ὁ μαραγκὸς νὰ ἀφήσουμε τὴν παγονιέρα.

—Ὄχι τοῦ λέω, ἡ σωτηρία μας εἶναι ἡ παγονιέρα. Καὶ ἔτσι τὴ δέσαμε δίπλα στὴ σχεδία μέχρι νὰ ἐημερώσει.

Τὴν ἄλλη μέρα τὸ πρωῖ ἀνεβήκαμε στὴν παγονιέρα καὶ ἀρχίσαμε νὰ τὴν ξυλώνουμε. Πήραμε τὰ ξύλα καὶ τὰ κάναμε τέντα γιὰ τὸν ἥλιο. Πήραμε καὶ πέντε κάσες αὐγά. Κακὴ μας τύχη δμως ἤτανε κλούβια. Μόλις ἐλπίζαμε μᾶς ἐπῆγε αἷμα καὶ ἀναγκαστήκαμε νὰ τὰ πετάξουμε. Πήραμε τὸν κάβο. Τὸν ξανοίξαμε καὶ τὸν κάναμε κανάβι κι' ἔτσι κάναμε ἕνα ὡραῖο στρῶμα. Τὴ δὲ πλωτὴ ἄγκυρα τὴν κάναμε ἀπόχη καὶ πιάναμε ψαράκια ὅσα μποροῦσαμε. Ἐγὼ τὰ ἔτρωγα ὠμά. Ὁ σύντροφός μου δὲν μποροῦσε νὰ τὰ φάει μόνο μοῦ ἔλεγε: Διψάω!

—Ἀφοῦ δὲν ἔχουμε νερό;

Ἔπινε δμως θάλασσα. Ἐγὼ δὲν ἤπια γιατὶ δὲν μποροῦσα νὰ πιῶ θάλασσα.

Οἱ μέρες περνοῦσαν σ' αὐτὴ τὴν κατάσταση ποὺ βρισκόμαστε.

Στὶς 2 Ἰουνίου τὸ πρωῖ ὅταν ξυπνήσαμε μὲ ρωτάει:

—Βλέπεις τίποτα γύρω μας;

—Ὄχι, τοῦ λέω, γιατὶ ὁ ὁρίζοντας δὲν εἶναι καθαρός.

Ἔπειτα ἀπὸ εἴκοσι λεπτὰ ἐκύτταξε καὶ αὐτὸς καὶ μοῦ λέει:

— Καράβι φάνηκε.

Ἀλλὰ καὶ οἱ δυὸ μας ὅπως εἴμαστε ἀπὸ τὸν ὕπνο καὶ τὸν πόνο τῶν πληγῶν, ὅ,τι ἤθελες κάναμε τὰ μάτια μας. Ἐβγάλαμε τὴν ἀπόφαση ὅτι δὲν εἶναι καράβι. Ἀλλὰ ὅταν καθάρισε ὁ ὁρίζοντας καλὰ εἴδαμε πὼς ἤτανε πραγματικὰ στεργιές. Νέο κουράγιο καὶ νέες ἐλπίδες. Πήραμε τὰ κουπιὰ καὶ ἀρχίσαμε νὰ τραβοῦμε κουπὶ μέχρι τὶς ἑφτὰ τὸ βράδυ, ἀλλὰ δὲν μποροῦσαμε νὰ ζυγώσουμε ἔξω,

Σκέψου τὴ σκασίλα μας, νὰ βλέπουμε τὴν ἄμμο καὶ τὰ δέντρα. Εἴμαστε ἕνα μίλλι ἀπὸ τὶς στεργιές, καὶ τὰ ρεύματα δὲν μᾶς ἄφηναν νὰ ζυγώσουμε. Μᾶς πήγαιναν ὅλο μὲ τὴν πάντα. Ὅταν σκοτείνιασε εἴδαμε ἕνα φανάρι, μὰ ὅλο καὶ ἀπομακρυνότανε. Μοῦ λέει ὁ Μαραγκός:

—Ἄκου! Ἀπόψε πρέπει νὰ φυλάξουμε βάρδιες, γιατὶ δὲν ξέρουμε σὲ τί μέρος εἴμαστε καὶ μὲ ποιοὺς ἔχουμε νὰ κάνουμε.

Στὶς 12 ἡ ὥρα τὴ νύχτα ἔπιασε βροχὴ μέχρι τὰ ξημερώματα. Στὶς ἑφτὰ τὴν ἄλλη μέρα τὸ πρωῖ βρεθήκαμε ἀπάνω σὲ σκασίματα τῆς θάλασσας. Καὶ μοῦ λέει:

—Πρέπει νὰ τραβήξουμε κουπὶ νὰ ἀνοιχτοῦμε.

Τοῦ λέω:

— Δὲν μποροῦμε. Δὲν βλέπεις τὰ ρεύματα ποὺ μᾶς πᾶνε ὅπου θέλουνε; Πρέπει νὰ πέσουμε στὴ θάλασσα καὶ νὰ βγοῦμε ἔξω καὶ ὅ,τι γίνει ἂς γίνει.

Παίρνει ἀμέσως τὴν ἀπόφαση ὁ σύντροφός μου καὶ μοῦ λέει:

— Τὸ νοῦ σου!

Καὶ δίνει βουτιὰ ἀμέσως.

Ἐγὼ δὲν πρόλαβα νὰ βαστηχτῶ καὶ ἀναποδογύρισε ἡ σχεδία καὶ βρέθηκα στὴ θάλασσα. Τὸ πρῶτο κῦμα ποὺ μὲ ἤπρε, μὲ εἶχε ρίξει στὴν ἄμμο. ἀλλὰ δὲν μποροῦσα νὰ βγῶ ἔξω. Δὲν εἶχα δυνάμεις. Τοῦ φωνάζω:

—Ἔλα τράβα με γιατὶ δὲν μπορῶ νὰ βγῶ ἔξω.

Κι' αὐτὸς ἀντὶ νὰ μὲ βοηθήσει μοῦ φώναξε:

— Βρῆκα νερό!

Αὐτὴ τὴ στιγμὴ πηγαίνει τὸ βλέπω, πρὸς ἕνα κάβο περίπου ἕνα μίλλι μακρυά μας. Καὶ τί νὰ δῶ; "Ἕνα ὁποβρύχιο νὰ φεύγει νὰ τραβᾶ πρὸς τ' ἀνοιχτά. Τότε τοῦ λέω:

—Τί νερὸ μοῦ λές; Δὲν βλέπεις τὸ ὑποβρύχιο; Ἔλα βοήθησέ με νὰ βγῶ ἔξω καὶ νὰ προφυλαχτοῦμε, μὴ μᾶς ἀντιληφθοῦν καὶ μᾶς βάλουν μὲ τὸ πολυβόλο.

Καὶ ἔτσι ἔγινε. Προφυλαχτήκαμε. Καὶ ὅταν πιὰ ἀπομακρύνθηκε τὸ ὑποβρύχιο, βγήκαμε ἔξω καὶ τραβήξαμε πρὸς τὰ μέσα. Μόλις προχωρήσαμε καμμιὰ διακοσαριὰ μέτρα μέσ' στὰ δέντρα, εἴδαμε ἑφτὰ ὧς ὀχτὼ καλύβες ἀράπικες. Μόλις δμως πλησιάσαμε καὶ μᾶς εἶδαν οἱ μαῦροι φοβηθήκανε καὶ φύγανε. Ἀλλὰ εἴδαμε ἀπ' ἔξω ἀπὸ τὶς καλύβες τους κότες, δίχτυα καὶ πεζόβολο. Τότε εἴπαμε:

— Δὲν ὑπάρχει φόβος. Εἶναι καλοὶ ἄνθρωποι ἐδῶ.

Ἀπαρατήσαμε τὶς καλύβες καὶ τραβήξαμε νὰ γυρίσουμε πρὸς τὴν παραλία. Βρήκαμε δυὸ μαυράκια στὸ δρόμο Μόλις μᾶς εἶδαν πῆραν δρόμο καὶ φύγανε.

Λίγο παρακάτω βλέπουμε ἕναν ἄλλο ὧς δεκαοχτὼ χρονῶν. Μόλις μᾶς εἶδε κι' αὐτὸς ἔφυγε. Τότε τοῦ εἶπα:

— Δὲν εἶναι ἄλλη δουλειά. Νὰ πάρουμε τὸ δρόμο τῆς ἀκροθαλασσιᾶς καὶ ἴσως βροῦμε κανένα καὶ συνεννοηθοῦμε.

Ἔπειτα ἀπὸ μισὴ ὥρα δρόμο, εἴδαμε μέσα σὲ μιὰ λίμνη νὰ κολυμπᾶνε δυὸ μαῦρες, τρία παιδάκια καὶ τρεῖς μαῦροι. Οἱ μαῦροι βαστοῦσαν μαχαίρια.

Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι φοβηθήκαμε μόλις εἴδαμε τὰ μαχαίρια καὶ ρωτηθήκαμε νὰ πᾶμε κοντὰ ἢ ὄχι. Τέλος, πήραμε τὴν ἀπόφαση νὰ πᾶμε κοντὰ καὶ νὰ τοὺς ρωτήσουμε ποῦ εἴμαστε καὶ ποῦ μποροῦμε νὰ βροῦμε καμμιὰ βοήθεια. "Οταν φθάσαμε κοντὰ αὐτοὶ ἄρχισαν τὰ κλάμματα καὶ οἱ γυναῖκες καὶ οἱ ἄντρες μὲ τὰ χάλια ποὺ εἴχαμε, ἄπλυτοι, ἀχτένιστοι, γένεια, τὰ κορμιὰ μας γιομάτα πληγές. Μᾶς μιλοῦσαν ἀλλὰ δὲν μπορούσαμε νὰ καταλάβουμε οὔτε μιὰ λέξη. Πήραμε δμως θάρρος καλὰ καὶ καθήσαμε κοντά τους. Τοὺς μιλούσαμε καὶ αὐτοὶ μᾶς μιλοῦσαν ἀλλὰ δὲν μπορέσαμε νὰ βγάλουμε τίποτα ἀπὸ ὅλη αὐτὴ τὴν κουβέντα. Ἀπὸ μακρυὰ εἴδαμε νὰ ἔρχεται ἕνας μαῦρος μὲ ἄσπρα ροῦχα. "Ε!. Τώρα, λέμε, θὰ συνεννοηθοῦμε. "Οταν ἦρθε κοντὰ μας τὸν ρωτήσαμε ἂν ξέρει ἀγγλικά. Καὶ μὲ αὐτὸν δὲν μπορέσαμε νὰ συνεννοηθοῦμε. Ἀλλὰ κρατοῦσε ἕνα γράμμα στὸ χέρι του. Τὸ πήραμε καὶ εἴδαμε μιὰ διεύθυνση: «Μάσιλ». Τοῦ κάνουμε νόημα πὼς θέλουμε νὰ πᾶμε ἐκεῖ, καὶ μὲ πολλά, μᾶς ἔδωσε νὰ καταλάβουμε πὼς εἶναι ταχυδρόμος καὶ ὅτι τὸ «Μάσιλ» εἶναι 35 μίλλια ἀπὸ κεῖ ποὺ εἴμαστε. Τὸν ἀκολουθήσαμε καὶ τραβήξαμε πρὸς τὸ «Μάσιλ». ἀλλὰ κάθε 10 λεπτὰ καθόμαστε, ξεκουραζόμαστε, καὶ πίναμε νερό. Πραγματικά, εἴχαμε δίκιο ἔπειτα ἀπὸ τόσες κακουχίες καὶ λαχτάρες.

Τέλος ζυγώσαμε στὴν πόλη. "Οταν φθάσαμε στὶς πρῶτες καλύβες τῶν μαύρων, μαζευτήκανε ὅλοι γύρω μας καὶ ἔκλαιγαν βλέποντας τὰ χάλια μας. "Αν καὶ ἀπολίτιστοι εἴχανε δμως ἀνθρώπινα ἔνστικτα. Ράγισε ἡ καρδιὰ ὅλων τους. Δὲν μποροῦσαμε δμως νὰ συνεννοηθοῦμε.

Τοὺς ζητήσαμε λίγο νερὸ νὰ μᾶς δώσουν καὶ λίγο ἀέρα γιατὶ μᾶς εἶχαν περικυκλώσει καὶ δὲν μποροῦσαμε νὰ πάρουμε λιγάκι ἀέρα. Μετὰ μᾶς πῆραν καὶ πήγαμε σὲ ἄλλη συνοικία. Ἀκολουθοῦσαν ὅλοι. Γυναῖκες, ἄντρες καὶ παιδιά. Νόμιζες πὼς ἤταν διαδηλώσεις. Μᾶς πήγανε στοὺς ἀρχηγοὺς τοῦ χωριοῦ τους. Ἐκεῖ συνεννοηθήκαμε γιατὶ ξέρανε ἀγγλικά. Μᾶς εἶπαν ὅτι στὴν περιφέρειά τους εἶναι Ἀμερικανικὴ Ἑταιρεία ποὺ βγάζει λάστιχο, (στὴν περιφέρεια αὐτὴ εἴχανε δέντρα γιὰ λάστιχο) καὶ ὅτι ὑπάρχει ὑπάλληλος τῆς Ἑταιρείας ἕνας Ὁλλανδός.

Μᾶς πήρανε γιὰ νὰ πᾶμε στὸ σπίτι τοῦ ὑπαλλήλου τῆς Ἑταιρείας. Περάσαμε ἕνα ποτάμι καὶ ἔπειτα ἀπὸ λίγο διάστημα πήγαμε ὡς στὸ σπίτι τοῦ Ὁλλανδοῦ. Τὸν εἰδοποίησαν καὶ διέταξε νὰ μᾶς πᾶνε ἐπάνω. Μᾶς ρώτησε τὴν ἐθνικότητά μας. Ἀμέσως διέταξε τοὺς ὑπηρέτες του καὶ μᾶς ἔπλυναν, μᾶς ξύρισαν καὶ μᾶς ἔκαναν καὶ φαΐ. Τελεία περιποίηση. Δὲν θὰ τὴν ξεχάσουμε ποτέ. Ἀφοῦ ξεκουραστήκαμε, μᾶς ἤρε ἀνάκριση καὶ τηλεφώνησε στὴν Ἑταιρεία τί θὰ γίνουμε.

Ἡ Ἑταιρεία εἶπε νὰ μᾶς πάνε στὸ νοσοκομεῖο. Μᾶς ἔβαλαν σὲ μιὰ βενζινάκατο καὶ πήγαμε 30 μίλλια μέσα στὸ ποτάμι. "Οταν φτάσαμε μᾶς περίμεναν ὁ Διευθυντὴς τῆς Ἑταιρείας, ὁ γιατρὸς καὶ οἱ γυναῖκες τους. Ἀλλὰ ὅταν μᾶς εἶδαν συγκινηθήκανε παρ'ὅτι εἴχαμε πλυθεῖ καὶ ξυριστεῖ καὶ σχεδὸν εἴχαμε ξεκουραστεῖ λιγάκι.

Ἀμέσως διέταξε ὁ Διευθυντὴς τῆς Ἑταιρείας νὰ μὴν πᾶμε στὸ νοσοκομεῖο ἀλλὰ στὴν κλινική. Μᾶς πῆγαν καὶ ἄρχισε ἡ θεραπεία. Ἐπὶ δεκαπέντε μέρες μᾶς εἶχαν ἀκίνητους γιὰ νὰ κλείσουν οἱ πληγὲς καὶ τὸ φαΐ μᾶς τὸ ἔδιναν οἱ νοσοκόμες. Τί περιποίηση ἀξέχαστη! Κάθε μέρα ἐρχόντουσαν οἱ γυναῖκες τοῦ Διευθυντοῦ, ἰατροῦ καὶ ὑπαλλήλων νὰ μᾶς φέρνουν τσιγάρα, σοκολάτες, ἄνθη καὶ νὰ μᾶς παρηγοροῦν.

Κατόπιν μᾶς πήγανε στὴ Μαρούσια, πρωτεύουσα τῆς Λιμπέριας (γιατὶ εἴμαστε στὴ Λιμπέρια). Ἐκεῖ βρήκαμε τὸν πρέσβυ τὸν Ἄγγλο ποὺ ἤξερε ἑλληνικὰ καὶ συνεννοούμεθα καλύτερα. Μᾶς ἔβαλε στὸ ξενοδοχεῖο καὶ ἔπειτα ἀπὸ εἴκοσι ἑφτὰ μέρες πέρασε ἕνα ἀμερικανικὸ παπόρι καὶ μᾶς πῆγε στὸ Φέρι Τάουν. Ἐκεῖ καθήσαμε ἕνα μῆνα. Κακή μας τύχη νὰ ἀρρωστήσουμε ἐκεῖ ἀπὸ μαλλάρια. Τέλος, στὸ μῆνα πέρασε τὸ «Κανάδιαν Πασίφικ» καὶ μᾶς ἔστειλαν μὲ αὐτὸ ὡς ἐπιβάτες στὸ Λίβερπουλ. Ἔπειτα ἀπὸ ταξίδι δυὸ ἑβδομάδων φτάσαμε στὸ Λίβερπουλ. Καὶ ἐκεῖ μᾶς ἔστειλαν πάλι σὲ νοσοκομεῖο. Ὁ μὲν μαραγκὸς ἔμεινε σὲ νοσοκομεῖο τοῦ Λίβερπουλ ἐγὼ δὲ πῆγα στὸ Κάοδιφ σὲ νοσοκομεῖο. "Οταν βγήκαμε ἔξω ἀπὸ τὸ νοσοκομεῖο, μὲ χίλιες δυὸ διατυπώσεις καὶ φασαρίες πήραμε τὰ μισθά μας καὶ ἡ ἀμοιβή μας μᾶς ἔδωσαν ἀπὸ 9 ἀγγλικὲς τοῦ καθενὸς γιὰ τὰ ροῦχα ποὺ χάσαμε.

ΣΤΟ ΕΡΧΟΜΕΝΟ: Ἡ συνέχεια.

ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ
Τὸ καινούργιο βιβλίο
τοῦ ΛΕΦΤΕΡΗ ΞΑΝΘΟΥ
ΟΠΛΙΤΗΣ
ΦΡΑΝΤΖΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ
Δρχ. 150

Η ΠΟΛΙΟΡΚΙΑ ΤΟΥ ΛΕΝΙΝΓΚΡΑΝΤ

Τοῦ προέδρου τῶν Σοβιετικῶν συγγραφέων
Νικολάϊ ΤΙΧΟΝΩΦ

Ὁ Νικολάϊ Τίχονωφ γεννήθηκε στὰ 1896. Παλιὸς ὀυσσάρος πῆρε μέρος σ' ὅλους τοὺς πολέμους. Κατοπινά, μὲ τὸ ξέσπασμα τῆς Ρούσσικης Ἐπανάστασης, καβαλλάρης τοῦ κοκκινοῦ ἰππικοῦ, «ἀκολουθήσε νὰ πολεμᾶει κι' ὅταν ἄλλαξε τὰ στηρούνια μὲ τὴν πέννα».

Εἶναι συχρονος τῆς διαλεχτῆς πλειάδας τῶν «συνοδοιπόρων» λογοτεχνῶν Ἐρεμπουργκ, Ἰβάνωφ, Παστερνακ, Ζοχτσενκο, Πιλνιάκ, ποὺ ἀποτελοῦνε τὸ πύρηνα τῆς μετεπαναστατικῆς Ρούσσικης λογοτεχνίας.

Οἱ πρῶτες ποιητικές συλλογές του: «Ἡ ὀρδὴ», το «Ὑδρομελὶ» καὶ ἡ «Ἀναζήτηση του ἥρωα» καθρεφτίζουν τὴ φριχιαστικὴ ἀτμόσφαιρα τοῦ πολέμου καὶ τὴν καθημερὶν συντροφιὰ μὲ τὸ χάρο, μὲ μιὰν ἀπότητα τραγική.

"Ολ' οἱ ἥρωές του, παίζοντας νυχτόημερα τὴ ζωὴ τους, ἔχουν σφριγλατήσει μιὰ πρωτογονικὴ τραχύτητα, μιὰ ψυχικὴ καὶ σωματικὴ ἀντρεισοὺν, μιὰ ρωμαλέότητα. "Ἐχουν θωρακίσει τὴν καρδιὰ τους καὶ τὸ κορμί τους μὲ τὴν πεισματάρη ἀγκίδα θέλτρα καὶ τὴν ἀκαμία, ἐνάντια στὸν ἐχτρὸ, ποὺ τοὺς κάνει ἁπλούς, σίγουρους, ἀτοφιους, ὄλχως συμπόνια κ' αἰσθηματική πλήμμυρα.

Νὰ τί εἰπώθηκε γιὰ τὸν Τίχονωφ στὸ Α' Πανενωσιακὸ συνέδριο τῶν Σοβιετικῶν συγγραφέων (1934). «Ὁ Τίχονωφ παρουσιάζει ἐνδιαφέρο ἀπὸ διάφορες ἀπόψεις. Ἐπίμονα πλαταίνει τὸ ἴδιο τὸ ἐπίπεδο τῆς τέχνης του τρυπώνοντας στὰ πιὸ μακρυνὰ μέρη τῆς Σοβιετικῆς Ἕνωσης καὶ μπάζοντας σε ποιητικὴ κυκλοφορία τὰ ἐθνικὰ μοτίβα τοῦ Καυκάσου, τῆς Μέσης Ἀσίας κ. ἀ. Ὁ Τίχονωφ δουλεύει ἐπίμονα τὴ στιχουργικὴ μορφή. Ἐ!' αὐτὸ θὰ μείνουν γιὰ πάντα στὴ μνήμη μας οἱ ὡραῖες του τραγουδιστὲς μπαλλάντες. Ἐμβαθύνοντας μὲ τὴ σκέψη του στὶς ἀρχὲς τῆς κοσμοθεωρίας, ἐνώνοντας ἀδιάσπαστα τὴ διάνοια μὲ τὸ αἴσθημα μέσα στὴν ποιητικὴ δημιουργία, ὁ Τίχονωφ εἶναι πρῶτ' ἀπ' ὅλα «ξυπνὸς ποιητής». Οἱ δωδεκὰ του μπαλλάντες (Μιὰ μετάφρασε ὁ Γ. Κοτζιούλας το 1936) κλείνουνε μέσα τους τὸ ἰσχυρὸ καὶ συγκρατημένο σκληρὸ πάθος.

Ὁ ρωμαντισμὸς τοῦ Τίχονωφ εἶναι ἀντρίκιος καὶ σίγουρος. Ὁ ποιητὴς βαστᾶ γερὰ τὰ ποιητικὰ του χαλινάρια, συγκρατώντας τὶς τραγικὲς καὶ μεγαλόπρεπες συγχορδίες, ποὺ ὁρμοῦνε πρὸς ὅλες τὶς κατευθύνσεις καὶ ὑποτάζοντάς τες σὲ μιὰν ἐνιαία σκέψη, ποὺ ἠχεῖ σὰν κύριο μοτίβο τοῦ μουσικοῦ ἔργου.

Ὁ «θάνατος τοῦ μαχητῆ» καὶ ἡ «Μπαλλάντα γιὰ τὰ καρφιὰ» θὰ μείνουν σὰν τὰ καλύτερα δείγματα τῆς δημιουργίας τοῦ Τίχονωφ, ἐνῶ οἱ τελικοὶ στίχοι τῆς τελευταίας μπαλλάντας—

«Θάπρεπε νὰ κάνει κανεὶς καρφιὰ τοὺς (ἀνθρωπους αὐτοὺς
Στὴ γῆς σκληρότερα καρφιὰ δὲ θὰ γι- (νόταν!»

—γίνηκαν πιὰ στέρεος ἱστορικὸς ἀφορισμός.

(Εἶναι οἱ ἄντρες ἑνὸς πολεμικοῦ καραβιοῦ ποὺ ξεκινᾶνε μὲ τὴ συμφιὰ πὼς δὲ θὰ γυρίσουν καὶ ὅμως ἀκοῦνε τὴν προσταγὴ δίχως νὰ κινηθεῖ κανεὶς ἢ νὰ ξεστομίσει λέξη).

Στὸν Τίχονωφ βρίσκουμε τὶς τολμηρὲς καὶ πρωτότυπες παραβολές, τὴν ἀκριβολογημένη σύνθεση τῶν λέξεων, ἤχων καὶ ἐννοιῶν.

Ὁ Τίχονωφ ἀσχολήθηκε καὶ μὲ τὴν πεζογραφία, μὲ πολλὴν ἐπιτυχία, ἀν καὶ σὰν ποιητὴς δημιούργησε σχολή.

Τὸ «Κομμένο κεφάλι», ὁ «Ρωμκίνδυνος ἀνθρωπος» εἶναι συλλογὲς διηγημάτων, ὅπου καὶ στὴ σύλληψη καὶ στὴ φόρμα φανερώνεται ἡ τάση ἑνὸς νεορωμαντισμοῦ—ἀντρίκιου, χαρουμένου, αἰσιόδοξου—ποὺ οἱ ἥρωές του δὲ συννεφοπατᾶνε, μὰ ζυμώνουν τὰ ὀνειρά τους μέσ' στὴ ζωή. Τὸ «Λένινγκραντ» (1943) εἶναι ἕνα πολεμικὸ ρεπορτάζ, ἕνα γωμνὸ, λιτὸ χρονικὸ ποὺ ζωντανεύει τὴν ἐποποιία καὶ τὶς ἀπροσμέτρητες θυσίες (πάνω ἀπὸ 1 ½ ἑκατομμύριο θυσιάστηκαν) τοῦ ρούσσικου λαοῦ, τῆς πόλης τοῦ Λένινγκραντ, ποὺ ἔγινε μαζὶ μὲ τὸ Στάλινγκραντ καὶ τὴ Μόσχα ὁ κυματοθραύστης καὶ ὁ τάφος τῆς χιτλερικῆς βαρβαρότητας.

1942 — ΜΑΗΣ

Ἐκεῖνος ποὺ εἶδε τὸ Λένινγκραντ τὸ Γενάρη καὶ τὸ Φλεβάρη δὲ θὰ τὸ ξαναγνώριζε πιά. Χιονοστοιβάδες ἔφραζαν τοὺς δρόμους, παγοσταλαχτίτες κρέμονταν στὶς στέγες, τὰ πεζοδρόμια εἶχαν σκεπαστεῖ κάτω ἀπὸ τὰ κρουσταλλιασμένα χιόνια, οἱ ἀκαθαρσίες ἤταν σωριασμένες σὲ πελώριες στοῖβες, ἡ βρωμιὰ ξαπλωνόταν στὶς αὐλές, τὰ ἐρείπια ἀμπόδιζαν τοὺς δρόμους. Παντοῦ κείτονταν τοῦβλα παραχωμένα μέσ' στὸ χιόνι, βαγένια ἐξαρθρωμένα, τηλεγραφικὰ καλώδια κατακομματιασμένα καὶ κουβαριασμένα, παραθυρόφυλλα ξεκολλημένα, συντρίμμια ἀπὸ τζάμια σχηματίζαν σωρούς.

Τώρα ἀκολουθᾶτε τοὺς πλατειοὺς καὶ καθαροὺς δρόμους καὶ τὶς μεγαλοπρεπεῖς προκυμαίες, ὅπου ἕνα γιγάντιο σάρωμα φαίνεται νἀχει διαβεῖ. Τραχὺς μόχτος: Κάθε μέρα τριακόσιες χιλιάδες Λενινγκραντινοὶ ξεκαθάριζαν. Στοὺς παλιοὺς ἄθλους τῆς ἡρωϊκῆς πόλης προστέθηκε ἕνας ἄλλος, ποὺ ὁ κόσμος δὲν εἶχε ματαῖδεῖ ποτέ. Οἱ φημισμένοι σταῦλοι τοῦ Αὐγείου δὲν ἤταν παρὰ ἕνα παιχνίδι μπρὸς στὸ φοβερὸ μόχτο ποὺ πραγματοποιήθηκε ἀπ' τὸν ἐξαντλημένο λαὸ στὸ ἔθνα ἑνὸς τρομεροῦ χειμῶνα. Ἄντρες, γυναῖκες, ὑπάλληλοι, ἐργάτες, συγγραφεῖς, ζωγράφοι, ναυτικοὶ τοῦ πολεμικοῦ στόλου, ἐθνοφρουροί: ὅλοι ρίχτηκαν στὴ δουλειά.

Οἱ σιδερωτροχὲς ποῦταν παραχωμένες κάτου ἀπό 'να μέτρο χιόνι φάνηκαν, καὶ τὸ τράμ κύλησε κάτου ἀπὸ τὰ χειροκροτήματα δεκάδων χιλιάδων χεριῶν.

Φέτος, τὰ χελιδόνια δὲν ἤρθαν, εἶναι τὸ τράμ ποῦφερε τὴν ἄνοιξη! Τὰ δεινὰ τῆς πολιορκίας, ποὺ ὅλοι μαζὶ τὰ ὑπόμειναν, πόσο σίμωσαν τοὺς ἀνθρώπους. Στὰ πρῶτ' ἀμάξια πόση φιλοφροσύνη, πόσες περιποιήσεις!

Τὸ τρυφερὸ χορτάρι πρασίνισε τὰ παρτέρια. Μέσ' στὰ λαγούμια λιμνάζει ἀκόμα λίγο μαυρονέρι θυμίζοντας πὼς οἱ δρόμοι τοῦ μετώπου εἶναι λασπωμένοι, πὼς οἱ Γερμανοὶ τσαλαβουτᾶνε μέσ' στ' ἀμπριά τους καὶ πὼς τὰ βαλτονέρια γίνηκαν ἀδιάβατα. Μὰ μέσ' στὸ φάγωμα ἑνὸς τοίχου ποῦκαν' ἕνα βλῆμα ὀβίδας, νά, μιὰ θαρρετὴ πεταλουδίτσα, ἡ πρώτη πεταλοῦδα τῆς πολεμικῆς ἄνοιξης, φτεροζυγίζεται.

"Ἕνα χαμόγελο φέγγει στὰ πρόσωπα. Οἱ ἄνθρωποι ζεσταίνονται στὸν ἥλιο: σχεδιοπροαίρεσι κρατᾶνε πὰ στὰ γόνατά τους ἀνοιχτὰ τὰ βιβλία τους (σὲ λίγο θ' ἀρχίσουν τὰ μαθήματα) γριὲς κουκουλωμένες σὲ μεγάλα σάλια μασουλᾶνε ἕνα κομμάτι ψωμί. Ἀντίκρυ οἱ παρατηρητὲς μὲ τὰ κιάλια στὸ χέρι, κοιτᾶν ἐρευνητικὰ τὰν ἀπαλὸν οὐρανό, ἔνναν καταγάλανο, ἀσυγνέφιαστο οὐρανό. Γ' ἀντιαεροπορικὰ κανόνια, πράσινα στόματα τεντωμένα πρὸς τὸν ὁρίζοντα, εἶν' ἕτοιμα νὰ ὑποδεχτοῦν τὸν ἐχτρό. Πάνω στὰ πολεμικὰ καράβια οἱ ἐπισκευὲς κοντεύουν νὰ τελειώσουν.

Ἐπιδιορθώσεις, ποὺ σοῦ προξενοῦν κατάπληξη, καμωμένες ἀπ' τὰ χέρια τῶν ἴδιων τῶν ναυτικῶν καὶ ποὺ θὰ χρειάζονταν τὰ πιὸ πολύπλοκα μηχανήματα γιὰ νὰ φτιαχτοῦν. Ναί, μὲ τὰ ἴδια τους χέρια ἔκαναν τὸ κάθε τι. Γιωῆ καὶ δόξα σοὺς γενναίους ναυτικοὺς τῆς Βαλτικῆς!

Πάνω στὸ Νέβα ἔλυωσ' ὁ πάγος καὶ τώρα τρέχουν, σὰν τὰ ὑδρόφιλα, οἱ γρήγορες βεντέττες. Ὁ στόλος εἶν' ἕτοιμος γιὰ τὶς ἀνοιξιάτικες ἐπιχειρήσεις. Οἱ πάγοι τῆς Λαντόγκα παρασέρνουν μέσ' στὸ ποτάμι κατεβασιὲς ἀπὸ χαλάσματα τοῦ πολεμικοῦ χειμῶνα ποὺ χτυποῦν πὰ στὶς γεφυροκολῶνες. Τὸ σκοτεινὸ κῦμα τοῦ Νέβα μπαλαντσάρει τὰ δοκάρια στὰ νερὰ καὶ πάνω τους ξεπετιοῦνται οἱ γλάροι ξεφωνίζοντας.

Μὰ οἱ Γερμανοὶ εἶν' ἐκεῖ, πολὺ κοντά: Ἡ πόλη εἶναι πάντα πολιορκημένη. Ἀπὸ τὸ στερνὸ πάτωμα ἑνὸς ἀφηλοῦ σπιτιοῦ, θᾶβλεπε κανεὶς μὲ τὰ κιάλια τὶς πρῶτες ἐχτρικὲς γραμμὲς μέσα σὲ μιὰν ἀσπρογάλλαζη καταχνιά. Ναυτικοὶ βολτάρουν ἀντάμα μὲ τὰ κοριτσόπουλα. Μὰ ξαφνικὰ τὸ πένθιμο οὐρλιαχτὸ τῶν σειρήνων ὁρμᾶει πάνω ἀπ' τὸ ποτάμι. Ὁ περίπατος τέλειωσε: οἱ ναυτικοὶ τρέχουν πρὸς τὰ καράβια τους. Σὲ μιὰ στιγμὴ ἡ προκυμαία ρημώθηκε. Οἱ

Κριτική

ΘΕΑΤΡΟ

Τ. Πρίσλεϋ: «Ἡ καινούργια πολιτεία». Θέατρο Λυρικόν.

Οἱ νέοι τοῦ θιάσου «Ἑνωμένοι Καλλιτέχνες» ἀνεβάσανε τήν περασμένη βδομάδα στό «λυρικο» τό σίπρικο ἔργο τοῦ Τζ. Πρίσλεϋ «Ἡ καινούργια πολιτεία». Στό ἔργο του αὐτό ὁ Ἄγγλος συγγραφέας, μ' ἕνα τρόπο πρωτότυπο καὶ τολμηρο, ἀφοῦ διαπιστώσει τις βασικες ἀντιθεσεις· ποὺ ὑπάρχουνε ἀνάμεσα στις διαφορες ταξεις του ἀγγλικοῦ λαοῦ, ἐκφραζει τὴν ἐλπίδα καὶ τὴ γονιμη πίστη του σὲ μιὰ καινουργια πολιτεια, σ' ἕνα κράτος οἰκειοὐνης κ' ἐυτυχίας ποὺ θ' ἀντικαταστήσει τὸ σημερινὸ κοινωνικὸ καθεστως. "Οπως τά περισσότερα ἔργα τοῦ Πρίσλεϋ, ἔτσι κι' αὐτὸ δημιουργει μιὰν ἀτμόσφαιρα δέους καὶ ὑποθολῆς καθὼς τοποθετεῖ τὴ δράση του σ' ἕναν ὑπερφάτικό κόσμο, σ' ἕναν κόσμο ὅπου ἀντιμαχονται ἡ φαντασία καὶ τ' ὀνειρο μὲ τὴ ζωή καὶ τὴν πραγματικότητα.

Ἐπῆρε γιὰ τὴ δράση τοῦ ἔργου. Ὡστόσο δράση καὶ πλοκή, τουλάχιστο μὲ τὴν καθιερωμένη μορφη τους, δεν ὑπάρχουνε στὴν «παιδιοὐργια πολιτεια» τοῦ Πρισλεϋ. Ὑπάρχουν μοναχα ἀνθρωποι ζωντανοὶ κ' ὁλοκληρωμένοι, ποὺ ἀν δὲν παρακολοῦθεῖ τὸ κοινων τὸ ἐσωτερικὸ δράμα τους στὸ ἐξελικτικὸ του γίγνεσθαι, ὅμως βλέπει καθαρὰ τὶς φυσικες ἀντιδράσεις τους τὴ στιγμὴ ποὺ βρίσκονται μπροστὰ στὸ «ἱστορικὸ σταυροδρομι», ὁποχρεωμένοι νὰ διαλεξουν ἀνάμεσα στὴν παλιὰ καὶ στὴ καινουργια τάξη τῆς ζωῆς, ἀνάμεσα στὴν κεφαλαιοκρατικὴ καὶ στὴ σοσιαλιστικὴ κοινωνία ποὺ προετοιμάζει ἡ ἀφύπνιση τῆς συνείδησης των ἀνθρωπων ποὺ ἰδρῶνουνε σημερα καὶ ματἀνουνε, γιὰ νὰ χαίρουνται ἄλλοι τὸν καρπὸ του μοχθου τους.

Καλογραμμένο κ' ἔξυπνο, πλούσιο σ' εὐρήματα κ' ἐπινοήσεις, τὸ ἔργο τοῦ Πρίσλεϋ δὲν ὑπηρετεῖ μονάχα τὴν ἰδεολογικὴ πίστη τοῦ συγγραφεα. Ἐπίσης ἀνοίγει καινούργιες προοπτικὲς στὸν τομέα τῆς τεχνικῆς τοῦ θεάτρου. Εἶναι μὲ δυὸ λόγια Ἔργο ὀσιαστικὰ ἐπαναστατικό. Δὲν ἀρνιεται, μονάχα τὴν ἀνεμπόδιστη ἠθικὴ. Ἀρνιεται καὶ τὸ ἀστικὸ θέατρο ἡ τουλαχιστο ἐπιχειρεῖ νὰ δώσει στὴ δημιουργικὴ του συγκίνηση μιὰν ὁλότελα νέα μορφή. Ἀπὸ τὴν ἄποψη τοῦτη οἱ νέοι, τὰ γενναῖα κ' ἐμπνευσμένα παιδιὰ τοῦ θιάσου «Ἑνωμένοι Καλλιτέχνες» προσφέρουνε ἐπιπλὴν ὑπηρεσία στὸ κοινὸν καὶ ταυτόχρονα, σὰν πειραματικὸ θέατρο, πλουτίζουν κ' οἱ ἴδιοι τὴν πεῖρα τους καὶ τὸν τεχνικὸ τους ὁπλισμὸ τους γιὰ τὸ ἀπαρασιστικὸ ταξίδι τους πρὸς νέους καὶ γονιμότερους ὁρίζοντες. Ἀληθινὰ τοὺς ἀξίζει ὁ πιὸ ἀνεπιφύλακτος ἔπαινος.

Τὸ ἔργο παίχτηκε μὲ κέφι καὶ κατανόηση κι' ἀν ἐξαιρέσει κανεὶς ἐλάχιστα μικροπράγματα, παρουσίασε ἕνα σύνολο μὲ ἀξιοπρόσεχτη ὀργανικὴ ἑνότητα. Ἰδιαίτερη μνεία πρέπει νὰ γίνει γιὰ τὴν Ἀλέκα Παΐζη καὶ τὴ Λούλα Ἰωαννίδη, καθὼς καὶ γιὰ τοὺς Δήμο Σταρένιο καὶ Γίτο Βανδῆ. Ὁ νέος σκηνοθέτης Γ. Σεβαστίκογλου, μολονότι δὲν εἶναι ἀκόμα ὡρίμος καὶ φτασμένος, ὡστόσο δείχνει μιὰ σταθερὴ προοδο καὶ προπάντων μιὰ σωστὴ σκοπιὰ στὸ θεωρητικὸ ἀντικρυσμα τῆς δουλειάς του. Κατὼς καὶ στὸ «ἡσυχρινὸ δρομο» τοῦ Ἀριποΰζωφ, ἔτσι καὶ στο ἔργο τοῦ Πρίσλεϋ ὁ,τι συγκίνησε κ' ἐνδυοῦσασε τὸ κοινόν, ποὺ ἔδειξε πιὰ φανερὰ τὴν προτίμησή καὶ τὴν ἀναγνώριση του στὸ καλλιτεχνικὸ συγκροτημα τοῦ «Λυρικοῦ», εἶναι τὰ νιάτα τοῦ Ἑνωμένου Καλλιτεχνῶν κ' ἡ συγκινητικὴ τους προσπάθεια νὰ κάνουν τὴν προσφορὰ τους ἀντάξια τῆς προσφορᾶς τῶν γηραιοτέρων συνεργατῶν τους που δικαιωματικὰ στέκουνται στὴν κορυφὴ τῆς ἱεραρχικῆς πυραμίδας τῆς νεοελληνικῆς σκηνῆς.

ΛΕΩΝ ΚΟΥΚΟΥΛΑΣ

"Ενα ὑστερόγραφο:

Τὸ θέατρο Κοτοπούλη, ἀναφερόμενο στὴν κριτικὴ μου γιὰ τὰ «θεάματα τῆς νύχτας» ποὺ παίζονται στὸ «Ἄβε», μου γνωστοποιεῖ ὅτι ἡ κωμῳδία αὐτὴ μεταφράστηκε ἀπὸ κείμενο ποὺ φέρνει γιὰ συγγραφέα της τὸν Ἀντζελο Ἰκανὰ καὶ ὄχι τὸ Ρούντολφ Λόταρ, κἀθὼς ἔγραψα. Δεχομαι λοιπὸν ὅτι καλοπιστα ξεγελαστηκε κι' ὅτι ἀπὸ ἀνεμελειὰ ἢ λησμοσύνη δὲν ἀναρωτήθηκε πως τὸ ἰδιο ἔργο ποὺ παίχτηκε τὸ 1922 ἀπὸ τὸν ἴδιο θιασο σὰν «Καλλικάντζαρος» τοῦ Λόταρ ἐμφανίζεται σημερα με ἄλλον τίτλο καὶ ἄλλο συγγραφέα. Ἡ πλάνη ἄλλωστε τοῦ θεάτρου Κοτοπούλη ἔχει κάποια βάσιμη δικαιολογία. Ὁ γνωστὸς Γερμανὸς κωμῳδιογράφος Ρούντολφ Λόταρ πρωτοπαρουσίασε τὸ 1921 στὴν ἰσπανικὴς ὁπθέσης κωμῳδία του Werwolf (κυριολεκτικὰ Λυκάνθρωπος κι' ὅχι Καλικάντζαρος) σὰν ἔργο τοῦ ἀνθρωπτου 'Ισπανοῦ συγγραφέα "Αντζελο Κάνα κ' ἔτσι τύπωσε ὁ συγγραφέας τὸ χειρόγραφό του πρωτοῦ παιχτεῖ τὸ ἔργο του στὸ Βερολίνο. Τὴν ἐπομένη ὅμως τὴν πρεμιέρας ἡ κριτικὴ τὸν ἀποκάλυψε κ' ἔκτοτε τὸ ἔργο πἀρουσιάζεται σὰ δικό του (βλέπε ὅλους τοὺς καταλόγους τῶν ἔργων τοῦ Λόταρ στὸ Proszenium, ἀκόμη καὶ τὴ νεώτατη Ἰταλικὴ Ἐγκυκλοπαίδεια, τόμος XXI, σελ. 518). Τόσο γλήγορα ἄλλωστε ξεσκεπάστηκε τὸ ἀστεῖο τοῦ Λόταρ, ὥστε καὶ τὸ 1922 ποὺ μεταφράστηκε τὸ ἰδιο ἔργο ἀπὸ τὸ Βασίλη Ἀργυροπουλο, μεταφράστηκε καὶ παίχτηκε σὰν ἔργο τοῦ Λόταρ κ' ἔτσι τοῦ ἀνύπαρχτου ἄλλωστε Ἰσπανοῦ συγγραφέα "Αντζελο Κάνα, (τότε τὸ ρόλο ποὺ παίζει σήμερα ὁ Λογοθετίδης τὸν ἔπαιξε ὁ Μήτσος Μιμάρη, τὸ ρόλο ποὺ παίζει ὁ Κωνσταντάρας τὸν ὑποδόθηκε ὁ Ἀργυρόπουλος καὶ τέλος τὸ ρόλο ποὺ παίζει τώρα ὁ Κ. Παπαγεωργίου τὸν ἐκρεάρησε ὁ νεαρὸς ἀκόμα—φεῦ τοῦ ἀπηνοῦς χρόνου!—Λογοθετίδης). Αὐτὰ γιὰ τὴν ἱστορία. "Αν ἤθελα νὰ πάρω κριτικὴ στάση ἀπέναντι στὰ «θεάματα τῆς νύχτας», θὰ μποροῦσα νὰ προσθέσω ὅτι αὐτὸ τὸ ἴδιο τὸ ἔργο φανερώνει τὸ συγγραφέα του, ποὺ πιστεύει —ἔχει, διαβόλε, κι' ὁ Λόταρ τὸ ἰντελλεκτουαλισμό του!—ὅτι ὁ ἔρωτας εἶναι ζήτημα φαντασίας μᾶλλον παρὰ ἐνστίγου κι ὅτι ἡ «ἐλευζιὸν» παίζει πρωταγωνιστικὸ ρόλο στὴ σεξουαλικὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου. "Ομως ἀξίζει ταχα τὸν κόπο; Νομίζω ὄχι.

Λ. Κ.

ΒΙΒΛΙΟ

Πάρ. Σπάτα: «Ἀναμνήσεις ἑνὸς ὁμήρου» (1945).

Ἡ φιλολογία τοῦ Δεκέμβρη πλουτίζεται ὁλοένα καὶ τὸ φῶς πέρτει ἀπ' ὅλες τὶς μεριές γιὰ νὰ δεῖξει σ' ὅλο της τὸ δίκιο, σ' ὅλο της τὸ μεγαλεῖο τὴν ἠθικὴ ἀντίσταση τοῦ λαοῦ μας. Οἱ «Ἀναμνήσεις ἑνὸς ὁμήρου» εἶναι γραμμένες ἀπὸ ἕνα ρασσοφόρο πτυχιοὐχο τῆς φιλολογίας καὶ φιλοσοφίας, ποὺ σύρθηκε κ' αὐτὸς μαζὶ μὲ ὀχτὼ χιλιάδες Ἕλληνες σὰν ὁμηρος ἢ αἰχμάλωτος πολέμου στὴν Ἐλ-Τάμπα, πέρα στὰ βάθη τῆς Ἀραπιᾶς καὶ ἐτράσηξε ὅλες τὶς δοκιμασίες καὶ τὶς περιπέτειες τῆς μαῦρης αὐτῆς ἐξορίας.

Ὁ πανοσολογιωτατος ἀγωνιστὴς Πάρις Σπάτας καταστρώνει τὶς ἀναμνήσεις του μὲ ἀπλότητα καὶ μᾶς δίνει μιὰ εἰκόνα, ἀρκετὰ καθαρὴ κ' ἐνημερωμένη, τῆς μεταχείρισης ποὺ βρῆκαν ἐκεῖ κάτω οἱ Ἕλληνες πατριώτες. Δεν γράφει λογοτεχνικὰ, καταφέρνει ὅμως ἕνα δικό του ὕφος, ποὺ τραβᾶ τὸν ἀναγνώστη, κἀθὼς σταματᾶει κἀθε τόσο τὴν ἀφήγησή τοῦ μὲ σχήματα κι' ἀποστροφές, μὲ εἰρονικὲς φράσεις, μὲ ξεσπασματα ὀργῆς ἢ θαυμασμοῦ σὲ μιὰ γλῶσσα μιχτή, ἀτεχνη, αὐθόρμητη καὶ πολὺ δική του, σὰ νὰ τὴ βγάζει ξεστὴ ἀπ' τὴν ψυχή του. Ὁ ἀρχιμανδρίτης αὐτὸς εἶναι «πρωτοπόρος κ' ἔχει ζωντανὴ σκέψη. Γι' αὐτὸ θλα τὰ βλέπει καὶ τὰ ερμηνεύει καθαρὰ. Κι' ἔχει καὶ ὁμαδικὸ νπεῦμα. Μιλᾶει μὲ τὸ «ἐμεῖς» πάντα σὰν "Ληθυντικὸ ἀφ' ἁπολογητῆς τῶν συναιχμαλώτων του, γιατί ἐκεῖ κάτω εἶδαν οἱ Ἕλληνες ὅμηροι πολλὰ καὶ γῦρισαν νέοι, ἀναβαπτισμένοι, ἀνθρωποι. Τὸ βιβλιαράκι του, μ' ὅλες τοῦ τὶς τεχνικὲς ἀτέλειες — τοῦ λείπουν καὶ πολλὰ στοιχεῖα ἀπ' τὴ ζωή, τὴν ἀντίσταση καὶ τὰ παθήματα τῶν ὁμήρων στὰ βάθη τῆς "Αραπιᾶς — ἔχει ἱστορική ἀξία, περισσότερο ὅμως πρέπει νὰ γίνει φωτεινὸ παράδειγμα ἠθικῆς σὲ μερικοὺς ραρτοῦφους τῆς σημερινῆς κατάστασης.

Γ. ΒΑΛΕΤΑΣ

Ο ΑΓΩΝΑΣ ΣΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΒΟΥΝΑ

(Συνέχεια ἀπὸ τὴ σελίδα 11)

τὸν λόγο τοῦ λαοῦ, ἑνοῦ λαοῦ ποὺ νε τόσο ἑνάρετος καὶ τόσο πολιτισμένος, ὥστε νὰ νιώθει τόσο βαθειὰ καὶ πλέρια τὸ νόημα τοῦ δίκηου καὶ τῆς λευτεριᾶς. Τώρα εἶχα καλὰ καταλάβει γιατὶ ὁ λαὸς ἐτοῦτος, ὁ Ἑλληνικὸς ἀγωνίστηκε κι' ἀγωνίζεται μὲ τόση αὐτοθυσία κάθε φορὰ ποὺ ὁ ἀγώνας εἶναι γιὰ τὴ λευτεριά του. Ξαίρει καλὰ τὴν ἀξία τοῦ ἀγαθοῦ αὐτοῦ, ποὺ θέλει νὰ τὸ κάμει χτῆμα του.

Γύρισα στὰ παιδιά. Φάγαμε τὸ λιτό μας δεῖπνο, ψωμὶ καὶ ντομάτες καὶ κοιμηθήκαμε, ὅπως πάντα, στρωματσάδα, ἄλλοι κατάχαμα, διπλωμένοι μὲ τὴ μισή του κουβέρτα ὁ καθένας. "Επρεπε βιαστικὰ νὰ ξεκουραστοῦμε, γιατὶ τὴν ἄλλη ἡμέρα εἴχαμε ὁλοήμερη πορεία καὶ συνέχεια νυχτερινή, γιατὶ θὰ περνάγαμε τὴ γραμμή, ἀνάμεσα ἀπ' τὰ φυλάκια τῶν Γερμανῶν. "Ομως ἐμένα, ὕστερα ἀπὸ αὐτὴ τὴ δίκη ποὺ ἄκουσα τὸ κορμί μου εἶχε βγάλει φτερά. Παλιοὐρλι, λέγεται τὸ χωριό. Εἶναι στὸν Θεσσαλικὸν κάμπο, στὴν νοτιοδυτικὴν ἄκρη. στὸν ἴσκιο τοῦ "Ιταμου, ὅταν βασιλεύει ὁ ἥλιος.

Ο ΚΛΕΦΤΗΣ ΤΗΣ ΓΑΛΕΤΑΣ

(Συνέχεια ἀπὸ τὴ σελίδα 7)

τὸ παιδὶ στὴν ἀγκαλιὰ ζύγωσα τὸ παράθυρο καὶ τοὺς κοιτοῦσα. Πόδια βαρειά, πλάτες τετράγωνες, σβέρκοι χοντροί, κεφάλια μεγάλα, φάτσες ἀποχτηνωμένες... Μπότ! Μπότ! Μπότ! τὸ βῆμα τοῦ καταχτητῆ... Περνοῦν ἐκεῖνοι καὶ μεῖς μένουμε... Οὐρλιάζουν ἐκεῖνοι τραγουδῶντας κι' ἐμεῖς σωπαίνουμε νεκροί... "Ανοιξα τὸ παράθυρο μὲ βιὰ κι' ἔτσι κρατώντας τὸ παιδὶ μὲ τὸ ἕνα μου χέρι, τοὺς ἅπλωσα τὸ ἄλλο, τινάζοντας ὄξω τὸ κορμί μου, τὸ μισό...

— Σωπᾶστε χτήνη! Σιωπή! Ἐδῶ εἶναι νεκροταφεῖο! Θὰ ξυπνήσετε τὰ παιδάκια...

Μὰ ἡ φωνή μου πνίγηκε στὴ χλαλοὴ τ' οὐρλιαχτοῦ, ποὺ τραγουδοῦσαν... Καὶ μόνο κάτι διαβάτες, δικοί μας, στάθηκαν καὶ μὲ κοιτοῦσανε παραξενεμένοι...

— Τὸ παιδί μου, τοὺς εἶπα! Εἶναι πεθαμένο καὶ κοιμᾶται... Κι' αὐτοὶ θέλουν νὰ μοῦ τὸ ξυπνήσουν...

"Ενας γεροντάκος, ἔβγαλε τὸ καπέλο του κι' ἔκαμε τὸ Σταυρό του! Κι' ἐγὼ ἔκλεισα τὸ παράθυρο γρήγορα! Κράτησα τὴν ἀνάσα μου... Ὁ κρότος τῆς μπότας ἔσβυνε σιγὰ-σιγά, τὸ τραγοῦδι χάνονταν... "Ἐγινε ἡσυχία...

— Βλέπεις, Κωστῆ μου, φύγανε... "Ελα... μὴν ξαγρυπνᾶς, παιδάκι μου... Κοιμήσου νὰ γίνεις καλά...

Καὶ τὸ σεργιάνισα μέσα στὸ δωμάτιο... Τὸ νανούρισα — ἄ... ἄ... ἄ... Τὸ πῆγα στὸ ἄλλο δωμάτιο καὶ στ' ἄλλο... τοῦκανα βόλτες πάνου κάτου στὸ χώλλ..."Ολα ἤταν ἄδεια ἀπὸ ἔπιπλα κ' ἀντιλαλοῦσαν παράξενα στὸ νανούρισμά μου...

—"Α... ἄ... ἄ...

Μὰ τώρα παράξενες φωνὲς μὲ κινηγοῦσανε...

— Γιατί νὰ τ' ἀφίσεις νὰ πεθάνει;

Κι' ἐγὼ τὸ νανούρισα πιὸ δυνατά:

— Νάνι, νάνι, νάνι...

—"Εχασες τὴ γυναίκα σου! Τώρα χάνεις καὶ τὸ παιδί σου! Βλέπεις! "Αλλοι πληρώνου τὶς γελοῖες ἰδέες σου! Ἐσὺ ζεῖς...

Τὸ νανούρισμά μου γινότανε πιὸ δυνατό...

—"Επρεπε νὰ πᾶς διερμηνέας! Τί ὡραῖα, ποὺ θὰ ζοῦσες τώρα! Θἄχες τὴ γυναικούλα σου! Τὸ παιδί σου... Στὸ τέλος ποιὸς σοῦ ζήτησε νὰ γίνεις ἥρωας; Ποιὸς ξαίρει τὴ θυσία σου;

— Νάνι... νάνι... νάνι...

— Εἶσαι, ὅμως, περήφανος, τὸ ξαίρω... Τί ὡραία περηφάνια! Ξαίρεις ποὺ δὲν ἔχεις λεφτὰ νὰ θάψεις τὸ παιδί σου;

— Καλύτερα! Καλύτερα! Καλύτερα! φώναξα μὲ λύσσα...

— Θὰ πρέπει νὰ τὸ βάλεις σ' ἕνα καροτσάκι νὰ τοῦ ἀνοίξεις ἐσὺ τὸ λάκκο...

— Καλύτερα! "Ετσι κάνουν ὅλοι οἱ φτωχοί...

— Νὰ μπροοῦσες, τοὐλάχιστο, νὰ κάνεις κάτι ἐνάντια στὸν ἐχτρό!

— Μπορῶ! φώναξα μ' ἐνθουσιασμό...

— Τί μπορεῖς νὰ κάνεις;

— Νὰ πεθάνω! φώναξα μ' ἀγωνία... Νὰ πεθάνω πολεμώντας μαζί τους...

Καὶ νά! "Ενα-δύο-τρία... χόπ! Γίνομαι ξάφνου δυνατός! Ἀρχίζω νὰ ψηλώνω... νὰ γιγαντώνω... νὰ θεριεύω... Ὁλοένα περπατάω, ἀδιάκοπα, πάνου κάτου! Πάτ, πάτ, πάτ... Καὶ σὲ κἀθε μου πάτημα γίνομαι ὅλο καὶ πιὸ ψηλός, πιὸ δυνατός, πιὸ μεγάλος... Ξεπέρασα τὴ στέγη τοῦ σπητιοῦ...Κι' ἀνεβαίνω... πάνου ἀπ' τὴν Ἀθήνα... Μὲ τὸ παιδὶ στὴν ἀγκαλιὰ σηκώνομαι στὸ γαλανὸ οὐρα.ὸ...

— Πάτ... πάτ... πάτ...

Ἀγγίζω μὲ τὰ μαλλιά μου κάποιο οὐγνεφο, ποὺ περνάει κι' ἀντικρύζω τ' ἄστρα ἀπὸ κοντά! Τὰ ξεπερνάω καὶ νανουρίζω τὸ παιδί μου, τώρα, μέσα σ' ἕνα χῶρο ἀτέλειωτο γεμάτο φῶς... "Ημουνα μπροστὰ στὸν Παράδεισο...

— Τώρα, παιδάκι μου, θὰ δεῖς ἐδῶ, Κωστῆ μου, τί καλά, ποὺ θὰ κοιμηθεῖς...

Ναί... μιὰ γυναίκα προβαίνει ἀπὸ τὸ βάθος... Εἶναι νέα, ὄμορφη, χαριτωμένη, ὅπως ὅταν τὴ γνώρισα πρώτη φορά... Ἡ γυναίκα μου!

—Ἡ μαμά σου, Κωστῆ...

Δὲν εἶναι μόνη... "Ενα πλῆθος παιδάκια τὴν ἀκολουθοῦν... Ὑμνά, μὲ φτερά... ροδοκόκκινα, χαρούμενα... "Αγγελοι... Καὶ μιὰ μουσικὴ γλυκειὰ ἀνεβαίνει ἀπὸ παντοῦ... Ἐκεῖνη μὲ πλησιάζει μὲ χαμόγελο...

— Κοιμᾶται; μοῦ λέει σιγανά...

—Ναί... τῆς ψιθυρίζω...

Καὶ τὸ παίρνει... Γ' ἀγγελάκια ἔκαμαν γύρω τους ἕνα κύκλο καὶ τοὺς ἔχασα ἀπ' τά μάτια μου... Θὰ πεῖς, βέβαια, πὼς αὐτὰ εἶναι παραμύθια... Μὰ ἔλα ποὺ ἐγὼ τὰ εἶδα καὶ τἄζησα... Πῶς νὰ τὸ κάνεις!... Εἶχα καιρό, ποὺ δὲ θυμόμουν τίποτα ἀπ' τὴ ζωή μου... Τὸ μυαλό μου ἔπεσε σ' ἕνα σκοτάδι βαθὺ γιὰ πολλοὺς μῆνες... Σ' αὐτὴ τὴν ταβέρνα, ποὺ εἴμαστε τώρα, σ' αὐτὴ τὴν ἴδια θέση, βλέπεις; Ξάφνου ἕνα βράδυ θυμήθηκα... πὼς κρατοῦσα μιὰ μέρα τὸ παιδί μου νεκρὸ στὴν ἀγκαλιά μου... "Ετρεξα νὰ τὸ βρῶ γιὰ νὰ τὸ θάψω... Δὲν τὸ βρῆκα!... "Ἐκλαψα, σκοτώθηκα... μα ὁ νοῦς μου σιγὰ-σιγὰ φωτίστηκε... Θυμήθηκα πὼς τὼδωσα στὴ μάνα του... ἔτσι, ὅπως σοῦ τᾶπα... "Ελα τώρα! "Ω! Βλέπω πὼς κοιτᾶς νὰ κρψεις τὰ δάκρυά σου... Ἐγὼ αὐτὰ ξέρεις δὲν τὰ ἐπιτρέπω σὲ κατωτέρους μου! Ἐγὼ καὶ σὺ δὲν εἴμαστε τὸ ἴδιο! Ἐγώ, κύριε, εἶμαι δικηγόρος... Μ' ὅλον τοῦτο, βλέπεις, νά! Σοῦ κάνω τὴν τιμὴ καὶ πίνω μαζί σου... "Ισια! Στὴν ὑγειά σου, ἀγαπητέ μου! Καὶ καλὴ λευτεριά...

ΤΕΛΟΣ

ΜΙΚΡΑ ΝΕΑ

* Τὸ θέατρο Σάντιγκλερ τοῦ Λονδίνου εἶχε μεγάλες πιέννες ἀνεβάζοντας διαδοχικὰ δυὸ ἔργα τοῦ Ρώσσου συγγραφέα τοῦ 19ου αἰώνα Ὀστρόβσκυ, σὲ μετάφραση τοῦ Νέιθιυντ Μείγκάσσαν, τὴν κωμῳδία «οἱ Λύκοι καὶ τ' ἀρνιὰ» καὶ τὸ «Λαρίσα» (Larissa) — μιὰ τραγῳδία ἐπαρχιακῆς ὑπόθεσης γύρω ἀπὸ μιὰ κοπέλλα τὴ Λαρίσα χωρὶς προῖκα.

* Μετὰ ἀπὸ τὰ τρόφιμα καὶ τὰ ροῦχα, οἱ Ἕν. Πολιτεῖες θὰ στείλουν στὴν Εὐρώπη καὶ στὴν Ἀσία βιβλία γιὰ τὰ ἐφοδιαστεοῦν οἱ βιβλιοθῆκες ποὺ κατάστρεψαν οἱ σεισίστες. Τὰ πρῶτα σχέδια τῆς ἐνίσχυσης καταστρώθηκαν σὲ μιὰ συνεδρίαση τῶν Διευθυντῶν τῶν Βιβλιοθηκῶν τῶν Ε. Π., ὕστερα ἀπὸ πρωτοβουλία τοῦ Τμήματος Πνευματικῆς Συνεργασίας τοῦ Υ. Παιδείας. Ἀποφασίστηκε νὰ προτιμηθοῦν στὶς ἀποστολὲς τὰ ἐπιστημονικὰ καὶ τὰ σχολικὰ βιβλία, γιατὶ κρίθηκε ὅτι οἱ λαοὶ τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀσίας στὰ χρόνια τοῦ φασισμοῦ ἔχασαν τὴν ἐπαφή τους μὲ τὶς σύγχρονες κατακτήσεις τῆς ἐπιστήμης, καὶ γιατὶ τὰ ἐπιστημονικὰ βιβλία θὰ τοὺς δώσουν τὶς πρῶτες βάσεις γιὰ νὰ ἀνοικοδομήσουν τὶς χῶρες τους.

* Τὸ φίλμ «ὁ δρόμος πρὸς τ' ἀστέρια»—ποὺ παίζεται τώρα στὸ Λονδῖνο—ξετυλίγεται γύρω ἀπὸ τὴν ἀνάπτυξη σχέσεων φιλίας ἀνάμεσα στὶς ἀγγλικὲς καὶ ἀμερικανικὲς ἀεροναυτικὲς δυνάμεις. Ἡ ὑπόθεση βασίζεται σὲ γεγονότα πραγματικά, σὲ ἀφάνταστες σκηνές, εἶναι γεμάτη χιοῦμορ καὶ κατανόηση τῶν διαφορῶν τῶν δύο συμμάχων. Πρωταγωνιστοῦν ὁ Μάξ Ρέντγκειβ, ὁ Νεοζήλανδος Μοντγκόμερυ καὶ ἡ Ρίτα Ἄσερσον.

* Στὸ Λονδῖνο κυκλοφόρησε ἡ μετάφραση τοῦ τελευταίου ἔργου τοῦ Γάλλου Κλώντ Ρουά «Οἱ ὀκτὼ μέρες τοῦ ἐλευθέρωσαν τὸ Παρίσι» — μιὰ ὁλοζώντανη ἀπὸ πρῶτο χέρι περιγραφὴ τῶν ἀπίστευτων ἡμερῶν ποὺ ἔζησαν οἱ Παριζιάνοι ὅταν ἀλύσωσε τὸ Γαλλικὸ κίνημα ἀντίστασης ἐξεγέρθηκε καὶ ἐπέσπευσε τὴν ὑποχώρηση τοῦ Γερμανικοῦ Στρατοῦ.

Ἡ πνευματικὴ ζωὴ

ΤΙ ΕΤΟΙΜΑΖΟΥΝ ΟΙ ΕΚΔΟΤΕΣ ΜΑΣ

Ὁ ἐκδοτικὸς οἶκος ΚΟΛΛΑΡΟΥ ἑτοιμάζει τὸν «Κλῆρο τοῦ Μεσημεριοῦ» τοῦ Πωλ Κλωντέλ, κατὰ μετάφραση Τάκη Παπατζώνη.

⁂

«Οἱ φίλοι τοῦ Βιβλίου» ἀναγγέλνουν, στὶς ἀμέσως προσεχεῖς τους ἐκδόσεις, τὰ ἀκόλουθα ἑλληνικὰ ἔργα:

ΗΛΙΑ ΒΕΝΕΖΗ: Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ «Ὁμόμερο 31.3.28», μυθιστορημα ἐξαντλημενο, τὸ Β' Ἔκδοση μὲ ξυλογραφίες Κώστα Γραμματόπουλου, θα παρουσιασουν μέχρι τὸ φθινόπωρο καὶ τὸ θεατρικὸ του ἔργο «Μπλόκ Ο», καθὼς καὶ μιὰ σειρὰ Διηγημάτων του. ΔΗΜΟΣΘΕΝΗ ΒΟΥΤΥΡΑ: «Τρικυμίες», μυθιστόρημα, — καὶ μιὰ Ἐκλογὴ Διηγημάτων του, μὲ εἰσαγωγικὴ μελέτη γιὰ τὸ σύνολο τοῦ ἔργου του ἀπὸ τὸν "Αγγελο Τερζάκη. ΘΕΑΣΟΥ ΚΑΣΤΑΝΑΚΗ: «Ἡ Προδομένη Γαλλία», ἐννέα διηγήματα ἀπὸ τὴν προσφατη γαλλικὴ κατοχὴ, καὶ τὸ ἔπος τῆς ἐσωτερικῆς ἀντίστασης, μὲ σύνδεση ἐξωφύλλου, βινιετες καὶ ἀρχικὰ Γιώργου Βακαλό. Θὰ ἀκολουθήσουν καὶ δυὸ μυθιστορήματά του: «Οἱ Ταυλιανοὶ» καὶ «Τὸν καιρὸ τοῦ Πολέμου». ΣΤΡΑΤΗ ΜΥΡΙΒΗΛΗ: Μετὰ τὰ «Παγανὰ» θὰ συνεχισθεῖ ἡ Ἔκδοση τῶν νέου Ἔργου του μὲ τὰ Ἔργα «Πάν» καὶ «Παναγιὰ ἡ Γοργόνα», καὶ θ' ἀκολουθήσει ἡ ἀνατύπωση τῶν παλαιῶν καὶ ἐξαντλημένων ἀρχίζοντας με τὴ «Ζωὴ ἐν Τάφῳ». ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΥ: "Ενας τόμος θεατρικῶν Ἔργων, ποὺ θὰ περιλαμβάνει τὸν «Ἠοπολάρο», τὴν «Ἀνιέζα», τὸ «Ἀλθρώπινο» καὶ τὸ «Ψυχοσάββατο». Ν. ΠΟΡΙΩΤΗ: Μετάφρασεις δυο κωμῳδιῶν τοῦ Σαιξπηρου, κἀθὼς καὶ τῶν ποιημάτων του. ΑΓΓΕΛΟΥ ΤΕΡΖΑΚΗ: «Ἡ Πριγκηπέσσα Ἰζαμπώ», ἡρωϊκὸ μυθιστόρημα ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς Φραγκοκρατίας στὸ Μορηᾶ. — «Ἀπρίλιης», ἀφηγήματα σὲ θέμα τοὺς 3 πολέμους. ΠΕΤΡΟΥ ΧΑΡΗ: «Ὁ τανὴ Ζωὴ γίνεται Ὄνειρο», γιὰ σειρὰ δοκιμίων γύρω στὰ πρόσωπα, τὰ κείμενα καὶ τὰ προβλήματα τῆς Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας.

⁂

Ἡ ἐκδοτικὴ ἑταιρεία «ΤΑ ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ» ἔχουν ἔτοιμα καὶ πρόκειται νὰ κυκλοφορήσουν σὲ λίγες μέρες:

Τὴ «Σύντομη Ἱστορία τοῦ Κ. Κ. τῆς Σοβιετικῆς Ἕνωσης (ὅπου καὶ τὸ τεμάχιο τέταρτο κεφάλαιο γιὰ τὸ διαλεκτικὸ καὶ ἱστορικὸ ὑλισμό - ἔργο τοῦ Στάλιν). Τὸ μικρὸ Φιλοσοφικὸ Λεξικὸ τῶν Ρόζενταλ καὶ Γουντιν. Ἰνστιτοῦτου Μάρξ - Ἔνγκελς - Λένιν: Βιογραφία τοῦ Λένιν. Τοῦ Σεγκάλ: Ἀρχὲς πολιτικῆς οἰκονομίας. Π ρ ε ν ά ν: Βιολογία καὶ μαρξισμός. Ἐτοιμάζει ἐπίσης σειρὰ ἀπὸ λογοτεχνικὲς ἐκδόσεις σοβιετικῶν κλπ. συγγραφέων.

"Οπως ἔχει γνωστοποιηθεῖ «Τὰ ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ» γιὰ τὴν ὑπεύθυνη μετάφραση τῶν κλασικῶν κειμένων τοῦ μαρξισμοῦ - λενινισμοῦ χρησιμοποιοῦν τοὺς καλύτερους μεταφραστές καὶ εἰσήγαγαν, γιὰ πρώτη φορὰ στὴν Ἑλλάδα, τὴν ἀρχὴ τῆς διπλῆς μ ε τ ά φ ρ α σ η ς - θ ε ώ ρ η σ η ς, χρησιμοποιώντας γι' αὐτὸ τοὺς ἐγκυροτέρους γνώστες τῶν κειμένων. Ἐπίσης τὰ κλασικὰ κείμενα τοῦ μαρξισμοῦ - λενινισμοῦ θὰ παρουσιαζονται σὲ κ ρ ι τ ι κ ὲ ς ἐ κ δ ό σ ε ι ς, μὲ ἀναλυτικὲς εἰσαγωγές, ἱστορικὲς σημειώσεις, σχόλια κλπ.

⁂

Ὁ ἐκδοτικὸς ὀργανισμὸς «Ο ΡΗΓΑΣ» ἑτοιμάζει τὶς παρακάτω ἐκδόσεις:

—Δέκα χρόνια ἀγώνες (1935—45). Ἡ Ἱστορία τοῦ Κ. Κ. Ε. σὲ ἀποφάσεις.

—Ἡ Σοβιετικὴ Ἕνωση: Δικτατορία ἢ Δημοκρατία.—Β ι β λ ί ν σ κ ι: Λένιν, ὁ ὀργανωτὴς τοῦ Σοβιετικοῦ κράτους.

Ἐπίσης ἑτοιμάζει σειρὰ ἀπὸ ἐκδόσεις γιὰ τὴν ἐθνικὴ ἀντίσταση, γιὰ τὸ σοβιετικὸ πολιτισ

ἐλεύθερα Γράμματα

Η ΤΕΧΝΗ ΤΩΝ ΑΓΩΝΙΣΤΩΝ ΤΗΣ ΜΕΣΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ

Ἀπὸ ἀγωνιστὴ τῆς Μ. Α.

Ἀρχίζουν νὰ γίνουνται γνωστὰ τὰ ποιητικὰ δημιουργήματα τῆς λαϊκῆς μας τέχνης στὸ διάστημα τοῦ μακρόχρονου ἀπελευθερωτικοῦ καὶ ἀντιφασιστικοῦ μας ἀγῶνα. Ἀπὸ αὐτὰ μποροῦμε νὰ σχηματίσουμε μιὰ κάποια γνώμη πάνω στὴν ὑπόλοιπη, τὴ μεγάλη καὶ ἄγνωστη ἀκόμα παραγωγή.

Κάτι ὅμως ἀξιοπρόσεχτο ἔχουμε νὰ παρατηρήσουμε στὴν καλλιτεχνικὴ ἀπόδοση τῶν ἀγωνιστῶν τῆς Μ. Ἀνατολῆς.

Τ' ἀδέρφια μας αὐτά, ποὺ ζούσανε μὲ τὸν πόνο καὶ τοὺς πόθους τῆς σκλαβωμένης μας πατρίδας, μὲ τὴ δίψα τοῦ πόλεμου καὶ τὸ ἄγριο μῖσος κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, ἐκφράσανε τὰ συναισθήματά τους αὐτὰ μὲ κάθε μορφὴ τέχνης.

Τὸ ἀξιοπρόσεχτο αὐτὸ ὑλικό, εἶναι μιὰ ἀκόμα διαπίστωση τῆς καθάριας καὶ τίμιας ἑλληνικῆς ψυχῆς τους. Εἶναι ἡ ἀπρόστομωτικὴ ἀπάντηση σ' ὅλους τοὺς σκοτεινοὺς συκοφάντες. Εἶναι ὁ νοῦς καὶ ἡ ψυχὴ τῶν 15.000 φυλακισμένων στὰ μαρτυρικὰ στρατόπεδα τῆς ἄσπρης κόλασης τῆς ἐρήμου. Τὸ καλλιτεχνικὸ αὐτὸ ὑλικὸ εἶναι ἡ μοναδική τους ἔκφραση, ποὺ διασώθηκε ἀνέγγιχτη, ἀπὸ τὰ χτυπήματα τῆς ἀντίδρασης.

Ὅταν τὸ ἐπιτρέψουνε οἱ συνθῆκες θὰ γίνει γνωστὴ ὁλόκληρη ἡ καλλιτεχνικὴ παραγωγὴ τῶν ἀγωνιστῶν τῆς Μ. Α. Σήμερα, εἶναι ἐντελῶς ἀδύνατη μιὰ τέτοια δουλειά. Ἀξίζει ὅμως νὰ ρίξουμε μιὰ ματιὰ στὸ λίγο συγκεντρωμένο αὐτὸ ὑλικό, παρ' ὅλο ποὺ αὐτὸ δὲν εἶναι ἀρκετὸ νὰ μᾶς δώσει μιὰ ὁλοκληρωμένη καὶ ἀκριβῆ ἰδέα.

⁂

Ἀνάμεσα στοὺς ποιητὲς ξεχωρίζει ὁ ψαρᾶς τῆς Χίου Φώτης Ἀγγουλές.

Ὁ ποιητὴς αὐτὸς ποὺ δὲν πῆγε στὸ σχολεῖο, καὶ ποὺ δὲν γνώρισε τὴν τέχνη τοῦ τόπου μας, ψάρευε πρὶν ἀπὸ τὸν πόλεμο στ' ἀκρογιάλια τῆς Χίου καὶ πούλαγε τὰ ψάρια του μὲ τὸ πανέρι στὸ κεφάλι. Στὶς λεύτερες ὧρες του ἔφτιαχνε τοὺς στίχους του, ποὺ σ' αὐτοὺς ἔκλεινε τοὺς καϋμοὺς καὶ τὶς χαρὲς τοῦ λαοῦ του.

Τὸ φτωχὸ αὐτὸ παιδὶ τοῦ δυστυχισμένου λαοῦ, ὁ Φώτης, βρέθηκε μὲ τὴν κατοχή, κυνηγημένος στὴ Μ. Ἀνατολή.

Κατατάχτηκε στὸ στρατὸ γιὰ νὰ πολεμήσει γιὰ τὴ λευτεριὰ τῆς πατρίδας του. Τὸ ἀδύνατο καὶ καχεκτικὸ κορμί του, τὸ βάραιναν πέντε ἀρρώστειες. Ἤτανε φυματικός, εἶχε ἕλκος, ὑπόφεραν τὰ μάτια του, τ' αὐτιά του καὶ τὰ νεφρά του. Τὸ ἐρείπιο αὐτὸ τῶν 36 χρονῶν, μὲ τὰ γκρίζα μαλλιά, προτίμησε νὰ ὑτυθεῖ στρατιώτης καὶ ν' ἀγωνιστεῖ σκληρά, παρὰ νὰ μείνει πολίτης, ὅπως εἶχε τὸ δικαίωμα. Στὶς λίγες λεύτερες ὧρες τοῦ, ἔγραφε ἀδιάκοπα. Ἀστείρευτη πηγή. Ἡ πίστη τὸν διατηροῦσε σὲ μιὰ διαρκῆ ἔμπνευση. Ἤταν ὁ ἀγαπημένος ποιητὴς τῶν ξενητεμένων. Μὲ τὴ φροντίδα φίλων του τύπωσε τρεῖς μικρὲς ποιητικὲς συλλογές. Τὰ καλλίτερά του ὅμως ποιήματα, κυκλοφορούσανε ἀπὸ στόμα σὲ στόμα. Ἡ λογοκρισία ἄγρυπνα παρακολουθοῦσε καὶ ἐμπόδιζε τὴ δημοσίευσή τους.

Πέρσυ τὸν Ἀπρίλη τὸν συνέλαβαν στὸ Κάϊρο — ἡ μόνη αἰτία ἦταν τὰ ποιήματά του — καὶ τὸν ἐξόρισαν στὴν ἀπαίσια ἔρημο τῆς Μπαρντίας, ἐκεῖ ποὺ ἀργοπέθαιναν καὶ τόσοι ἄλλοι ἀγωνιστές. Ἡ ὑγεία του ἀμέσως χειροτέρεψε, μὰ ἡ πίστη, τὸ κουράγιο καὶ ἡ ἀπόδοσή του, γιγάντωσαν. Κάθε μέρα αἱμόπτυση, κάθε μέρα κι' ἕνα ποίημα.

Ὅταν λευτερώθηκε ἡ Ἑλλάδα, τὸν ἔσυραν μὲ ἀπάνθρωπο τρόπο στὶς φυλακὲς τοῦ Ντεκαμέρε, στὴν Ἐρυθραία. Ἡ ζωή του ἐκεῖ μέσα λιγόστευε βιαστικὰ καὶ ἡ ὅλο ζωντάνια δράση του πλάταινε.

Ἐκεῖ, ἔμεινε κοντὰ ἕνα χρόνο. Τὸ αἷμα καὶ οἱ στίχοι τρέξανε θερμὰ κι' ἄφθονα ἀπὸ τὰ χείλη του.

Ὁ Φώτης, τὸ παιδὶ τοῦ φτωχοῦ λαοῦ, ὁ ψαρᾶς ποιητής, ὁ ἀγωνιστής, ὁ θερμὸς πατριώτης, ἀργοπεθαίνει τώρα κάτω ἀπ' τὴ φτέρνα τῶν ἐχτρῶν τοῦ λαοῦ μας. Ἡ φωνή του ὅμως, ἡ πνιγμένη ἀπὸ τὴ βία, γίνεται σάλπισμα ποὺ ἐμψυχώνει τοὺς συντρόφους του, καὶ διαλαλεῖ τὸ ξερίζωμα τοῦ φασισμοῦ μὲ τὴν πλέρια νίκη τῆς λευτεριᾶς τῶν λαῶν ὅλου τοῦ κόσμου.

Εἶναι καιρὸς τώρα, ποὺ κανένας δὲν ξέρει ἂν ζεῖ ἢ πέθανε ὁ Φώτης Ἀγγουλές.

Τὰ παρακάτω ποιήματά του εἶναι παρμένα ἀπὸ τὶς λογοκριμένες του ἐκδόσεις, ποὺ κυκλοφόρησαν νόμιμα.

ΕΛΛΑΔΑ

Τρισευτυχισμένοι, ὅσοι θὰ φᾶτε,
τὸν ἀθάνατο καρπὸ
τοῦ δεντριοῦ, π' ἀρχίνησε νὰ θάλει.
Στὴ γιορτὴ τοῦ κόσμου, τὴ μεγάλη,
θέλω, πρὶν πεθάνω, νὰ σᾶς δῶ
νὰ κρατᾶτε ἀγκαλιασένοι
σὰν ἀδέρφια, γύρω, ἀράδα
τὸ χορό, καὶ νἆναι πρώτη
τὸ μαντήλι νὰ κρατεῖ
ἡ φτωχειὰ πατρίδα μου, ἡ Ἑλλάδα
μ' ἕνα κάτασπρο τριαντάφυλλο στ' αὐτί.

ΕΡΗΜΟΣ

Τὰ χείλη μᾶς στεγνώνουν ἀπ' τὴ δίψα,
ὁ ἥλιος μᾶς μισεῖ, μᾶς πυρπολεῖ,
ἡ ἔρημος μᾶς ἐκδικεῖται.
Σταθεῖτε:
Ὅσοι πεθαίνουν ἀπ' τὴν πεῖνα,
κι' ὅσοι σκοτώνονται στὸν πόλεμο,
ἂς ἔρθουν ὅλοι,
νὰ σκάψουνε τὴν ἔρημο,
θὰ γίνει περιβόλι.

ΠΑΡΤΕ ΤΗ ΓΗ

Στείρα καὶ χέρσα μέν' ἡ γῆ στὰ χέρια τοῦ σατράπη.
Ἐργάτη, ἡ γῆ γεννοβολᾷ μὲ τὴ δική σου ἀγάπη.
Πάρτε τὴ γῆ καὶ δῶστε της ἵδρω, χυμὸ νὰ δώσει,
ψηλὸ τὸ στάχυ νὰ γενεῖ, τὸ στάρι νὰ μεστώσει,
νὰ φορτωθεῖ ἡ κληματαριὰ σταφύλι κεχριμπάρι,
τὸ μῆλο ἀφράτο νὰ γενεῖ, τὸ σῦκο μελωμένο,
κι' ὅ,τι θὰ βγεῖ ἀπ' τὰ χέρια σας κι' ἀπ' τὴ δουλειά σας βλο-
γημένο,
ν' ἁπλώσει νὰ τὸ πάρει,
τὸ φτωχοπαίδι λεύτερο, χαρούμενο νὰ τὸ γευτεῖ,
νὰ δροσιστεῖ τ' ἀχείλι του τὸ κίτρινο, ποὺ τώρα φτεῖ
τὸ σάλιο ματωμένο.
Ν' ἀνθορροοῦν οἱ λεμονιὲς καὶ στ' ἄνθινό τους χιόνι
νὰ γείρουν ν' ἀποκοιμηθοῦν οἱ ἀνθρώπινοί σας πόνοι.
Νἄχετε μιὰ ζεστὴ γωνιὰ καὶ καθαρὴ μιὰ κλίνη,
νὰ ξημερώνει μιὰ χαρὰ καὶ νὰ βραδυάζει μιὰ γαλήνη.

ΑΝ ΔΕ ΒΟΗΘΗΣΕΙΣ

Στὸν τωρινό του τὸν ὀχτρό, τὸν ἀδερφό του θἄβρει,
ὅποιος τὸ νοιώσει καὶ τὸ δεῖ, πὼς εἶν' τῶν σκλάβων τὰ δεσμὰ
τὸ ἴδιο βαρειά, ἂν τὰ φοροῦν εἴτε λευκοί, εἴτε μαῦροι.

Κανένας ζωντανὸς δὲ ζεῖ ἐκτὸς καιροῦ καὶ τόπου,
κι' ἂν δὲ βοηθήσεις τὸ φτωχὸ νὰ λυτρωθεῖ, κι' ἐσὺ ἀσκητή,
θἆσαι προδότης τῆς ζωῆς, καὶ θἆσαι ὀχτρὸς τοῦ ἀνθρώπου.

ΑΛΛΑΞΤΕ ΤΗ ΜΟΙΡΑ ΣΑΣ

Ἄβουλος μὴ σταθεῖς στιγμὴ μπρὸς στῆς ζωῆς τὴ στράτα,
κι' εἶν' ὄμορφα τὰ γηρατειά, κι' εἶναι γλυκὰ τὰ νειάτα.

Χιλιόγλωσσή 'ναι ἡ προσευχὴ κι' ἔχει ἀπ' τὰ χρόνια πιὰ γεράσει
κι' ὅμως ἀκόμα στοῦ Θεοῦ τ' αὐτιὰ δὲν ἔχει φτάσει.

Τίποτα· τίποτα καλὸ σὲ σᾶς δὲν ἔχουν δώσει
ὅσοι σοφοὶ περάσουνε καὶ παντογνῶστες καὶ μεγάλοι.
Ποιόν περιμένετε νἀρθεῖ; Ποιόν καρτερᾶτε νὰ σᾶς σώσει;

Σπάσετε τὰ βαρειὰ δεσμὰ τῆς μοίρας τῆς ἀνθρωπινῆς
κι' ἀγκαλιαστεῖτε ἀδερφικὰ καὶ γλυκοφιληθεῖτε·
γιὰ σᾶς καρπίζει κι' ἔγινε παράδεισος ἡ μάνα γῆ
καὶ σᾶς καλεῖ τὴν ὄμορφη ζωή σας νὰ χαρεῖτε.

ΤΕΧΝΙΤΕΣ

Οἱ φτωχές μας καλύβες σηκώνουνε τὶς μεγάλες πατρίδες,
κι οἱ καλοὶ πατριῶτες
τεχνουργοῦν γιὰ τὰ χέρια μας δυνατὲς ἀλυσίδες.

Ἂν πονοῦμε, μᾶς δεῖρανε ὅμοια ὀχτροὶ κι ὅμοια φίλοι,
κι ἂν τὸ λέμε, ἂν τὸ ξέρουμε
τῆς ζωῆς τὸ τραγούδι, τὸ μάθαμε ἀπ' τοῦ χάρου τὰ χείλη.